بسم الله الرحمن الرحيم

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓު
ދިވެހިރާއްޖެ

ޝަރީޢަތް ނިންމުން

- ކޭސް ނަންބަރު: 2025/HC-A/123
- އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް: އުދްރާ [redacted]
- އިސްތިއުނާފަށް ރައްދުވާ ފަރާތް: ދިވެހި ދައުލަތް (ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް)
- މައްސަލައިގެ ބާވަތް: ޖުޑިޝަލް ރިވިއުގެ ދައުވާ

މައްސަލަ ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ މަޖިލިސް:
ފަނޑިޔާރު ދިޔާނާ ފަހުމީ
ފަނޑިޔާރު ޢާއިޝަތު ޝަރުމިޔާ
ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ސަލީމް ޢަބްދުﷲ

ނިންމި ތާރީޚު: 07 ޝަޢުބާން 1447
26 ޖެނުއަރީ 2026

ހައިކޯޓުގައި ޤަޟިއްޔާ ނަޒަރުސާނީ ކުރެވުނު ތާރީޚު: 08 ޛުލްޙިއްޖާ 1446 / 06 ޖޫން 2025

އިސްތިއުނާފުކުރެވުނު ޤަޟިއްޔާ:

- ނަންބަރު: 2434-CVC-2024
- ނިންމި ކޯޓު: ސިވިލް ކޯޓު
- ބާވަތް: ޗެކު ސަކަތު ދިނުމުގެ ދަޢުވާ
- ހުށަހެޅުނު ތާރީޚް: 28 އޮގަސްޓް 2024
- ނިމުނު ތާރީޚް: 20 ފެބްރުއަރީ 2025

އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް

[illegible] [redacted]

ވަކީލު ވަކީލް:

އަލްއުސްތާޛު އިބްރާހީމް ޝަރީފް

އަލްއުސްތާޛާ ޙައްވާ ރަޝީދު

ޝަރީފް އެންޑް ކޯ އެލް.އެލް.ޕީ

އިސްތިއުނާފަށް ޖަވާބުދޭ ފަރާތް

[illegible] [illegible] ([illegible])

ވަކީލު ވަކީލް:

ސީނިއަރ ސްޓޭޓް އެޓަރނީ އަލްއުސްތާޛާ [illegible]

ސީނިއަރ ސްޓޭޓް އެޓަރނީ އަލްއުސްތާޛު [illegible]

ދަރަނި – ޗެކު ސަކަތު ދިނުމުގެ ދަޢުވާ – ޤާނޫނު ނަންބަރު 24/2020 – [illegible] ޤާނޫނު – ޤާނޫނުގެ 3 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) – އެ މާއްދާގެ (ހ) އަދި (ނ) – ޤާނޫނުގެ 6 ވަނަ މާއްދާ – އެ މާއްދާގެ (ށ) ގެ (6) އަދި (7) ވަނަ ނަންބަރު – ޤާނޫނުގެ 47 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އަދި (ރ) އަދި (ރ) – ޤާނޫނުގެ 31 ވަނަ މާއްދާ – ޤާނޫނުގެ 7 ވަނަ މާއްދާ – ޤާނޫނުގެ 9 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) – ޤާނޫނުގެ 36 ވަނަ މާއްދާ – ޤާނޫނުގެ 57 ވަނަ މާއްދާ – ޤާނޫނުގެ 12 ވަނަ މާއްދާ – ޤާނޫނުގެ 13 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އަދި (ނ) – ޤާނޫނުގެ 2 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) – ޤާނޫނު ނަންބަރު 19/2019 – [illegible] ޤާނޫނު - ޤާނޫނުގެ 8 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އަދި (ހ) އަދި (ނ) އަދި (ހ) – ޤާނޫނުގެ 34 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) – ޤާނޫނުގެ 5 ވަނަ މާއްދާ – ޤާނޫނުގެ 2 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) – 3 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) އަދި (ހ) – ޤާނޫނުއަސާސީގެ 43 ވަނަ މާއްދާ – ޤާނޫނުއަސާސީގެ 36 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) އަދި (ނ) – ޤާނޫނުއަސާސީގެ ޤާނޫނުގެ 20 ވަނަ މާއްދާ – ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) – ޤާނޫނުއަސާސީގެ 35 ވަނަ މާއްދާ – ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) – ޤާނޫނުއަސާސީގެ 68 ވަނަ މާއްދާ – ޤާނޫނުއަސާސީގެ 18 ވަނަ މާއްދާ – ޤާނޫނުއަސާސީގެ 69 ވަނަ މާއްދާ – ޤާނޫނު ނަންބަރު 13/2010 – [illegible] ޤާނޫނު – 5 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ (1) ވަނަ ނަންބަރު – ޤާނޫނު ނަންބަރު 4/2011 – [illegible] ޤާނޫނު – ޤާނޫނުގެ 6 ވަނަ މާއްދާ – [illegible] – [illegible] 28 ވަނަ މާއްދާ – [illegible] 29 ވަނަ މާއްދާ – [illegible] 1 – [illegible] 14 - [illegible] – [illegible] – [illegible]

ފަނޑިޔާރު ޙުސައިން ޝަހީދުގެ ޚިޔާލު (މި ޚިޔާލަށް ފަނޑިޔާރު ޢާއިޝަތު ޝުޖޫނާ އާއި ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ސަލީމް އަބްދުﷲ ޙާމިދު ތާއީދުކުރައްވައެވެ.)

ތަޢާރުފު

1. މި މައްސަލައަކީ، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2434-CVC-2024 ފައިސަލާ އިސްތިއުނާފު ކުރުމަށްޓަކައި، [redacted]، އަދި [redacted][1] (މީގެފަހުން "އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް" ނުވަތަ "އުދިރާ"ކަމަށް ބުނެވިފައިވާ) ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓަށް ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ ބަލައިފައިވާ މައްސަލައެކެވެ. މި މައްސަލައިގައި އިސްތިއުނާފުގެ ދަޢުވާލިބޭ ފަރާތަކީ، މިނިސްޓްރީ އޮފް އެޑިއުކޭޝަން (މީގެފަހުން "މިނިސްޓްރީ" ނުވަތަ "ދައުލަތް" ނުވަތަ "އިސްތިއުނާފުގެ ދަޢުވާލިބޭ ފަރާތް"ކަމަށް ބުނެވިފައިވާ) އެވެ.

މައްސަލައިގެ ކަންހިނގާފައިވާގޮތް

2. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ދަރިފުޅު ކުޑަގައިވާ [redacted] (މީގެފަހުން "ކުއްޖާ" ނުވަތަ "އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ދަރިފުޅު"ކަމަށް ބުނެވިފައިވާ) އަކީ، 2023 ވަނަ ދިރާސީ އަހަރު، [redacted] [redacted] (މީގެފަހުން "ކުއްޖާގެ ސްކޫލު"ކަމަށް ބުނެވިފައިވާ)ގެ ޕްރީ ސްކޫލަށް ވައްދާފައިވާ ކުއްޖެއްކަމެވެ. އަދި އެއީ މިނިސްޓްރީން ކަނޑައަޅާފައިވާ އުސޫލުތަކާ އެއްގޮތަށް 2023 ވަނަ ދިރާސީ އަހަރު ފުރިހަމަ ކޮށްފައިވާކަމެވެ. 2023 ވަނަ އަހަރުގެ ދިރާސީ އަހަރު ފެށިފައިވަނީ 06 ފެބްރުއަރީ 2023 ގައެވެ.

3. މިނިސްޓްރީ އޮފް އެޑިއުކޭޝަނުގެ ނަންބަރު 22-E/CIR/2023/08 (17 ޖަނަވަރީ 2023) ސަރކިއުލަރ (މީގެފަހުން "ސަރކިއުލަރ-1"ކަމަށް ބުނެވިފައިވާ)ގައި، 2023-2024 ވަނަ އަހަރު ދިރާސާކުރުން ފަށާނެ އުމުރުފުރާތަކުގެ ތެރެއިން ނަރސަރީއަށް ވަދެވޭނީ 2023 ވަނަ އަހަރުގެ ޖުލައި

---

[1] ދިވެހި ރައްޔިތެއްކަން އަންގައިދޭ ކާޑު ނަންބަރު [redacted].

31 އަށް 2 (ދޭއް) އަހަރުފުރި 3 (ތިނެއް) އަހަރު ނުފުރޭ ކުދިންނަށެވެ. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ދަރިފުޅުގެ އުފަން ތާރީޚަކީ 13 ޖުލައި 2021 ކަމަށްވާއިރު، 2023 ވަނަ އަހަރު ކުއްޖާ މަދަރުސާއަށް ވެއްދިފައިވަނީ ސަރކިއުލަރ-1 ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އުސޫލާ އެއްގޮތަށްކަމަށެވެ.

4. 2023 ވަނަ އަހަރު ސަރުކާރު ބަދަލުވެގެންވުމުން، 2024 ވަނަ އަހަރުގެ ދިރާސީ އަހަރަކީ މެއި 2024 އިން ޑިސެމްބަރ 2024 އެވެ. މިނިސްޓްރީ އޮފް އެޑިޔުކޭޝަންގެ ނަންބަރު 22-E/CIR/2024/06 (30 ޖަނަވަރީ 2024) "2024 ވަނަ ދިރާސީ އަހަރު ސްކޫލުތަކަށް ކުދިން ވެއްދުމުގެ" ސަރކިއުލަރ (މީގެފަހުން "ސަރކިއުލަރ-2-"ކަމަށް ބުނެފައިވާ) ގައި، ކުދިން ނަރސަރީއަށް ވެއްދުމަށް 31 ޑިސެމްބަރ 2023 އަށް 3 (ތިނެއް) އަހަރު ފުރި، 4 (ހަތަރެއް) އަހަރު ނުފުރޭ ކުދިންކަމަށް ކަނޑައަޅާފައިވެއެވެ.

5. ސަރކިއުލަރ-2 ނުފޫޒުކުރުމުގެ ކުރިން، ކުދިން ގްރޭޑުތަކަށް ބަދަލުވާ އުމުރުފުރާތައް ކަނޑައެޅުމުގައި، ބެލެނިވެރިންނާ މަޝްވަރާކޮށް ދިރާސާކޮށްފައި ނުވާކަމަށެވެ.

6. 2023 ވަނަ ދިރާސީ އަހަރު ނިމިފައިވަނީ 13 ޖޫން 2024 ގައެވެ. 2024 ވަނަ ދިރާސީ އަހަރު 26 މެއި 2024 ފެށުނު ފަހުން، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ދަރިފުޅަށް 3 (ތިނެއް) އަހަރު ނުފުރޭ، ސަރކިއުލަރ-1 ގައިވާ ގޮތުގެމަތިން ނަރސަރީއަށް ފުރުޞަތު ނުވާނެކަމަށް ބުނެފައެވެ. ނަތީޖާއަކީ، ކުއްޖާ ފަހަތަށްކޮށްފައިވާ މަރުޙަލާ ދިގު ކުރަންޖެހުނެވެ.

7. މިނިސްޓްރީގެ ސަރކިއުލަރ-1 އާއި ސްކޫލުގެ އެންގުމާ ގުޅިގެން، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ކަންބޮޑުވުންތައް ދިރާސާކޮށް ދިރާސީ އަހަރުތަކުގައި ބަދަލުގެ ސަބަބުން ކުދިން ދިމާވާ މައްސަލައަށް ޙައްލެއް ލިބިދާނެކަމުގައި 05 ފެބުރުއަރީ 2024 ދުވަހު އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން މިނިސްޓްރީއަށް ސިޓީއެއް ފޮނުވިއެވެ. 2024 ވަނަ އަހަރުގެ މާރިޗު މަހާއިހަމައަށް ދިޔައިރުވެސް އެ ސިޓީއަށް ޖަވާބެއް ލިބިފައިނުވާތީ، މިނިސްޓްރީގެ ޕޮލިސީ ޑިވިޝަންގެ ޑިރެކްޓަރ ޖެނެރަލް، ޑރ. އާސިފް އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ފޯނުން ގުޅުއްވައި، މިނިސްޓްރީގެ ޕޮލިސީގެ ސަބަބުން ކުއްޖާ އެއްފަސް ގްރޭޑެއްގައި ދިރާސާ

ނުޖެހޭނެ ކަމަށާއި، ސަރކިއުލަރުގެ [illegible] [illegible] ވިދާޅު ސްކޫލް ސިސްޓަމްގައިހުރި އެއްޗެސް ދަރިވަރަކު ރިޕީޓުވާން ނުޖެހުންކަމަށާއި، މިނިސްޓްރީގެ ޖަވާބު [illegible] ތެރޭގައި [illegible] [illegible] އެ [illegible] ސްކޫލަށް [illegible] ދަރިވަރު [illegible] ސްކޫލްގައި ރިޕީޓުކުރަން ނުޖެހުންކަން ވިދާޅުވެފައިވާކަން އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ބުނެފައިވެއެވެ.

8. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ 05 ފެބްރުއަރީ 2024 ދުވަހުގެ ޝަކުވާ ސިޓީގައިވާ މައިގަނޑު ނުކުތާތައް ތިރީގައި ބަޔާންކޮށްފައި އެވަނީއެވެ.

8.1 "2023-2024 މަދަރުސާއަށް ވެއްދުން"ގެ ނަމުގައި ނެރެފައިވާ ސަރކިއުލަރުގެ ނަތީޖާއަށް [illegible] ކުރަންޖެހޭ ވިދިގެންއަންނަ ދިރާސީ އަހަރުގެ ދަރިވަރުން ކަމަށްބަލައި، އެ ކުދިންނަކީ މަދަރުސާއަށް ވައްދާފައިވާ ކުދިންކަމަށްވީއިރު، އެ ސަރކިއުލަރގައި މަދަރުސީ ނިޒާމުގެ ތެރޭގައި ތިބިކުދިންގެ މައްޗަށް [illegible] [illegible] ނިންމުމެއްކަން ނުވަތަ ނޫންކަން ސާފުނުވާކަމަށް.

8.2 މައިންބަފައިންގެ ފަރާތުން މަދަރުސީ ނިޒާމް ކުރިން ވައްދަނީ [illegible] އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުންކަމަށާއި، ކުރިން މަދަރުސާއަށް ވެއްދުމަށްފަހު، ތަޢުލީމީ މަރުޙަލާ [illegible] ފުރިހަމަކުރުމުން، [illegible] މަދަރުސާއަށް ކުރިން ބަދަލުވާންކަމަށް މައިންބަފައިން [illegible] ކުރާކަމަށެވެ. މަދަރުސީ ތަޢުލީމުގެ އުމުރު ފުރާއަށްވުރެ [illegible] ކުދިންނަށް މައިންބަފައިންނަށް، ކުއްޖާ ރިޕީޓު ކުރަންޖެހުނުކަން [illegible] [illegible].

8.3 ދައުލަތުގެ އިދާރީ ނިންމުމަކީ، މައިންބަފައިންނަށް [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

8.4 ކުއްޖާއަކީ މިނިސްޓްރީގެ ސަރވިސްއޮފިސަރ-1 ގައިޑްލައިންގެމަތިން މަރުކަޒަށް ވަޒަންވެރިވާ ކުއްޖެއްކަމަށާއި، ދިރާސާ އަހަރަށް ގެންދެވޭތީއާއި ތަޢުލީމީ ނިޒާމުގެތެރެއަށް މިހާރު ވަޒަންވެރިވާ ކުދިންގެ މަޞްލަޙަތު ތަޢުލީމީ ނިޒާމުތަކުން އިސްތިސްނާކުރަމުން ކަނޑައަޅައިދިނުމަށް އެދޭކަމަށް.

8.5 ސަރވިސްއޮފިސަރއާއި ނިޒާމުގެ އަޤީދާތަކަށް ނުބުރުގެ ސަލާމަތުން، ގުޅޭ އެކަކަށް ދިރާސާކުރުން އަންނަކަމަށް ސިއްރުކަމެއް ބަދަލުވުމަށް އަޅުގެ ކަންތައްތަކަށް ޢަމަލުކުރަމުން، ސިއްރުކަމެއް މިހެންގެ ޙާލަތު ބަލަހައްޓާނެ، ކަންކަން އިތުރަށް ސާފުވެ، އަޤީދާކަން ދިރާސާ ކުރެވިދާނެކަމަށް ވަކިވަކިކަމަށް ދޭހަކަން.

8.6 ކުއްޖާ ފުރި ސާކަމަށް ވަޒަންވެރިވުމަށް އަމަލުކުރުމުގެ އެއްބަސްވުން، އަދި ހަމަތަކުގެ އެކަމަކާއި، ތަޢުލީމީ ދިރާސާ އަހަރުގެ ފުރިހަމަ ކުރިއެރުމުގެ، ކުއްޖާ ދިރާސާ ކުރަމުންދާކަމަށް އިތުރު ޙައްލެއް ތަޢުލީމީ ކުރިއެރުމަށް ޓަކައި ބޭނުންކަމަށް.

8.7 ނިޒާމުގެ ޙަރަކާތްތަކުގެ ސަލާމަތުން މިހާރު ގުޅުމެއްވުރެ ޙަރަކާތް ދިރާސާ ކުރިއަރުވަމުން، ނިޒާމުގެތެރޭ މިހާރު ބޭނުންކުރުން ދެމެހެއްޓުމާއި ތަރުބިއްޔަތު ކަމާގުޅުންހުރި ތަޢުލީމީ ނިޒާމަށް އަދާކުރަމުން ކުދިންގެ މަސްލަހަތު އަދި ހަމަތަކުގެ ސަލާމަތް ޤާނޫނާއި ކުއްޖާއަށް ދިނުމަށް، ކުދިންނަށް އެކަމަށް ދަތިކުރަނީ ދިރާސާކުރުމުގެ ޙައްޤަށް އިސްތިސްނާ ކުރުމުގެ ފުރުޞަތު ވިޔަސް ދޭހަކުރެވުނު އެދޭކަމަށް.

9. ބެލެނިވެރިޔާ ސިޓީއަކުން ތަޢުލީމީ ދާއިރާއިން 25 ފެބުރުއަރީ 2024 އަދި 20 މާރިޗު 2024 ދުވަހު އީމެއިލް ކުރުމުގެ ކަމަށް ބެލުމަށް. އަދި އެއަށްފަހު، 25 އޭޕްރިލް 2024 ވާރިދުވާ، މިނިސްޓްރީގެ ނަންބަރު -22 SA/INDIV/2024/372 ސިޓީއިން ދެއްވާފައިވާ ޖަވާބަށް، 2024 ވަނަ އަހަރު ފެއި 26 ގައިވާ ދިރާސީ އަހަރުން ހުއްދަސަކަން ސާފުކޮށްދޭ ގޮތުގައި ކަށަވަރުވާ ގޮތަށް 1 އަށް ދަރިވަރުން ވަކިކުރުން، މިނިސްޓްރީން ކަނޑައަޅާފައިވާ އުޞޫލުތަކުގެ މަތިންދަށުން ދަރިވަރުގެ އުޞޫލު ހަމަޖެހިފައި، 2024 ވަނަ އަހަރު ފެއި 26 ގައިވާ ދިރާސީ އަހަރު ކުއްޖާ ނަންބަރެއްގެ ބަދަލުކުރުމުން ނިންމާކަމަށް.

10. މިނިސްޓްރީއާއެކު ދެކުވުން ވާހަކަދެކެވުނުގައި ދެމުންދިޔަ ޖަވާބު ޚިލާފަށް ޢިލްމުން ޖަވާބު ދެއްވާފައިވާތީ، މައްސަލައަށް ބައްލަވައި ޕްރޮޑަކްޓްތަކާއި، ކުއްޖާގެ އުމުރަކީ 2 (ދޭއް) އަހަރާއި 10 (ދިހައެއް) މަސް ކުޑަގައިވިޔަނަމަވެސް، 3 (ތިނެއް) އަހަރުގެ ކުއްޖެއްގެ ޑިވެލޮޕްމަންޓަލް ކުއްޖެއްކަން ސައިކޮލޮޖިކަލް އެސެސްމަންޓުން އެނގޭއިރު، ގުޅޭ ރިޕޯޓު ކުރަންޖެހުނުގެ ސަބަބުން ކުއްޖާ [illegible] [illegible] [illegible] އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ [illegible] ވަކީލުން، [illegible] ނަންބަރު IS-YAL0524-1-24-184 (01 ޖޫން 2024) ސިޓީގައި ތަފްސީލުކޮށް، މިނިސްޓްރީގެ ނިންމުން [illegible] އެދިފައިވެއެވެ. އަދި ސިޓީއަށް މިނިސްޓްރީގެ ނަންބަރު 22-E/INDIV/2024/926 (11 ޖޫން 2024) ސިޓީއިން، ކުރިން [illegible] [illegible] ޑޮކްޓަރު ނަންބަރު 24/2020 ([illegible] ޑޮކްޓަރުން)ގައި[32] ކަނޑައަޅާފައިވާ އުމުރަށް އެއްގޮތްވާ ގޮތުގެމަތިން ހުރިހާ ކުރިންވެސް އެނގިގެންވާ ބައެއް [illegible] [illegible]، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގައި އޮޓިޒަމް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އަދި [illegible]، ޖަވާބު ދެއްވާފައިވެއެވެ.

11. މިނިސްޓްރީއާ ވާހަކަދެއްކުމުގައި، އަދި [illegible] ހުށަހަޅައިގެން [illegible] [illegible]، 2024 ވަނަ އަހަރުގެ [illegible] ގުޅިގެން ކުއްޖާ [illegible] ސްކޫލުގައި ރިޕޯޓުކުރުމަށް މިނިސްޓްރީއިން ނިންމާފައިވާ ނިންމުމަކީ، ޤާނޫނީ އިމުގެތެރެއިން އަދާކުރާ އިދާރީ ޒިންމާއެއް [illegible] އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ސާބިތު ކޮށް [illegible] [illegible] [illegible] ހުށަހަޅާފައިވެއެވެ.

---

[2] ދިވެހި ރައްޔިތެއްކަން އަންގައިދޭ ކާޑު ނަންބަރު A053859.

[3] މިގޮތުން "[illegible] ޑޮކްޓަރު"[illegible]

ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2434-CVC-2024 ޤަޟިއްޔާ

12. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ހުށަހެޅި ދެ ސަބަބު ރިވިއު މައްސަލައިގައި ފާހަގަކޮށްފައިވާ މައިގަނޑު ކަންކަން ތިރީގައި ބަޔާންކުރަމެވެ.

13. ސަރކިއުލަރު-2-ގައިވާ އިބާރާތް މާނަކޮށްދެއްވާފައިވަނީ އެ ސަރކިއުލަރުގެ މަޤްޞަދު ބަޔާ ދިމާކުރަނީ. އެގޮތުން، ސަރކިއުލަރު ނެރުމުގެ ވަގު ބަދަލުކުރި ސްޓާފުތަކަށް ކުރިން ފެށުމުގައި އެއްސްޓާފުން އަނެއް ސްޓާފަށް ކުރިން ބަދަލުކުރުމުގައި، 2024 ގެ ޖުލައި އަހަރު އަމަލުކުރާނެ އެ ބާރާ ކަނޑައެޅިފައިވާކަން، އެ ސަރކިއުލަރުގައި ބަޔާންކޮށްފައި ވިޔަސް، އަދި ކުރިއަށް އޮތުން އެއްފަށް ޙަވާލުކޮށްފައި ހުރިބަޔަކަށްވެސް ވެރިޔާއިން، އަދި އެއްފަށް ހުރިބަޔަކު އެ ހުރިބަޔަކު ހިމެނޭގޮތަށް ޑިސްޕްލިނަރީ ނުކުމެވުނު، ތިޔަ ކުރިއަށް ސްޓާފު މުވައްޒަފުން މިނިސްޓްރީއަށް ހުށަހެޅުން، އެކަމަށް މިނިސްޓްރީއިން ލިޔުމުން ހުށަހަޅައިދިނުމަށް ސްޓާފަށް ސަރކިއުލަރު-2-ގައި ބަޔާންކޮށްފައި އޮތުމަށްވެސް، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން އެދިފައިނުވާކަން ކަމުގައި ތިބެ ލިޔުމުން މިނިސްޓްރީން ނިންމާފައިވާކަމެވެ.

14. މިނިސްޓްރީގެ ނިންމުން ޤާނޫނު ރަޤްމީކޮށް ތަޠްބީޤުކުރުމުގެ އުސޫލާ ޚިލާފަށްކަމަށް ދެކެވެއެވެ. ކަމަށްވާތީ 2023 ވަނަ އަހަރު އަމަލުކުރުމުގައި މިނިސްޓްރީން ޢިއްޒަތްތެރި އުސޫލާ އެއްގޮތަށް މަސައްކަތް ނިޒާމުގެ ތަންފީޛުކުރާ ގޮތުގައި، އެކަމާ ގުޅުން ލިބިދޭ ސަރކިއުލަރގެ ދަށުން، ކަމަށް އެކަމުގައި އެންމެހައި ބަދަލު ނުވާތީވެސް ބަހައްޓަވާފައިވާ ކުރިއަށް އޮތުމަށް އިޖުރާއަތު އެކުލަވާފައިވަނީ.

15. މިނިސްޓްރީގެ ނިންމުން ޤާނޫނު ނަންބަރު 19/2019 (ކާބޯތަކެތީގެ ރައްކާތެރިކަމާބެހޭ ޤާނޫނު)[4] އާ ޚިލާފުވާކަމަށެވެ. އެގޮތުން، ކާބޯތަކެތީގެ ޤާނޫނުގެ 8 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)ގައި، ކަމަށްވާކަމާ ނިސްބަތްވާ އިސްކަމާ ދިނުމުގައި ކަމާގުޅޭ މަސްއޫލިއްޔަތު ކަނޑައަޅާފައިވާތީ، އެ މާއްދާގެ (ހ)ގައި ކަމާގުޅޭ

---

[4] މިގޮތުން "ކާބޯތަކެތީގެ ޤާނޫނު" ކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

މަސްލަހަތަށް އިސްކަންދިނުމުގައި ކޮންމެ ނިންމުމެއް ނިންމަންވާނީ [illegible] [illegible] [illegible] މިންގަނޑު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެންމެހައި ކަންކަމަށް ރިޢާޔަތް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ވާކަމަށެވެ.

16. މިނިސްޓްރީގެ ނިންމުމުގައި ތަޢުލީމުގެ ޤާނޫނުގެ މާއްދާތަކަށް ރިޢާޔަތްކޮށްފައި ނުވާކަމަށެވެ. ދިވެހިރާއްޖޭގައި ތަޢުލީމު ޙާޞިލުކުރުމުގެ ހައްޤު އެއްވެސް ތަފާތުކުރުމެއްނެތި ހުރިހާ ފަރާތްތަކަށް ހަމަހަމަ ކޮށްދީފައިވާއިރު، އަދި ހުރިހާކުދިން ޝާމިލުވާނެހެން ޕްރީސްކޫލް ތަޢުލީމުން ފެށިގެން ތަޢުލީމު އުނގެނޭނެ އެންމެހައި ވަސީލަތްތަކަށް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، މި [illegible] މިނިސްޓްރީގެ ނިންމުމުގެ ސަބަބުން، ތަޢުލީމުގެ ޤާނޫނުގެ 3 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ)، (ނ) އަދި އެ ޤާނޫނުގެ 7 ވަނަ މާއްދާއާއި 9 ވަނަ މާއްދާއިން ކަށަވަރުކޮށްދޭ ހައްޤު ގެއްލިގެންދާކަމަށެވެ.

17. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެދިފައެވެ.

17.1. ސަބަބުނަންބަރު-2-ގައި ނަރުސަރީއަށް ކުދިން ވަދެއްދުމުގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ އުމުރުފުރާގެ ޝަރުޠުތައް ކުއްޖާގެ [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] ޤާނޫނުގެ 8 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ)އާ ޚިލާފުވާކަމަށް [illegible].

17.2. ސަބަބުނަންބަރު-2-ގައި ހިމެނޭ [illegible]، 30 ޖަނަވަރީ 2024 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

17.3. މިނިސްޓްރީ އޮފް އެޑިއުކޭޝަންގެ ނަންބަރު 22-SA/INDIV/2024/372 ސިޓީ އާއި 22-E/INDIV/2024/926 ސިޓީގައި، 2024 ވަނަ އަހަރު ކުއްޖާ ނަރސަރީއަށް ބަދަލު ނުކުރެވޭނެކަމަށް ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ ކަނޑައެޅުއްވުމަކީ، ބާޠިލު ނިންމުމެއްކަމަށް ކަނޑައަޅުއްވައި ދެއްވުމާއި، އެ ނިންމުން މުރާޖަޢާ ކުރެއްވުމަށް މިނިސްޓްރީ އޮފް އެޑިއުކޭޝަންގެ ނަންބަރު 22-E/INDIV/2024/926 ސިޓީގައި ނިންމަވާފައިވާ ނިންމެވުމުން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ[5] 43 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ބާޠިލު ކޮށްދެއްވުމަށް.

17.4. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ދަރިފުޅު، ހިނގަމުންދާ 2024 ވަނަ އަހަރުގެ ދިރާސީ އަހަރު ޕްލޭ ސްކޫލް ލެވެލްއިން ނަރސަރީގައި ކިޔެވުމުގެ ފުރުޞަތު ލިބެންޖެހޭކަމަށް، އަދި އޭގެފަހުން އުނގެނުމުގެ ފެންވަރު ބެލުމުގެ މިންގަނޑުތަކާ އެއްގޮތަށް އެއްކުލާހުން އަނެއްކުލާހަށް އަހަރުން އަހަރަށް ޕްރޮމޯޓުކުރުމުގެ ފުރުޞަތު ލިބެންޖެހޭކަމަށް ކަނޑައަޅުއްވައިދެއްވުމަށް.

18. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ދަޢުވާއާ ގުޅިގެން، ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ހުށަހެޅި ޖަވާބުގައިވާ މައިގަނޑު ކަންކަން ތިރީގައި ބަޔާންކޮށްފައި އެވަނީއެވެ.

19. ޕްލޭ ސްކޫލްގައި ނަރސަރީއަކީ [illegible] ތަޢުލީމުގެ [illegible] [illegible] [illegible]، ތަޢުލީމުގެ ޤާނޫނުގެ 36 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން މިނިސްޓްރީގައި [illegible] [illegible]، އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، ތަޢުލީމުގެ ޤާނޫނުގެ ދަށުން [illegible] [illegible] 4 (ހަތަރެއް) [illegible]، އަދި [illegible] [illegible] [illegible] 6 (ހައެއް)

---

[5] [illegible] "ޤާނޫނުއަސާސީ" [illegible]

އަހަރުތަކުގައި، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން މިނިސްޓްރީއިން އުމުރު ކަނޑައަޅާ އުސޫލު ބަދަލުކޮށްފިނަމަ، ކުއްޖާ 5 (ފަހެއް) އަހަރުފުރި 6 (ހައެއް) އަހަރު ފުރުމުގެކުރިން، [illegible] 1 އަށް ވަންދެން ޖެހޭނެކަމަށެވެ.

20. 2024 ވަނަ އަހަރުގެ ސަރކިއުލަރުގެ ދަށުން، އަދި 2023 ވަނަ ދިރާސީ އަހަރު ކުދިން ފެށުމުން މިނިސްޓްރީއިން އާއްމުކުރި ސަރކިއުލަރުގެ ދަށުންވެސް، 31 ޑިސެމްބަރު 2023 އަށް ކުއްޖާއަށް 3 (ތިނެއް) އަހަރު ނުފުރޭކަމުގައި، އެކުއްޖަކު ނަރސަރީއަށް ވެއްދުމުން ކަނޑައަޅާފައިވާކަމަށެވެ.

21. ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ބަޔާނުގައި ތަޢުލީމުގެ ޤާނޫނާ ޚިލާފަށް ނުވާކަމަށާއި، 2024 ވަނަ އަހަރުގެ ސަރކިއުލަރުގައި، ޤާނޫނު މިނިސްޓްރީއަށް ދީފައިވާ ބާރުތަކުގެ ބޭނުންކޮށްގެން އިޚްތިޔާރުތަކާއި ކަނޑައެޅިފައިވާކަމަށާއި، އެ އުސޫލު ހިނގާ ފަރާތުގެ މަޞްލަޙަތު ބަލައިގެން ކުރިމަތިކުރުމަށް ހަމަހަމަކަމުގެ ގޮތުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާކަމަށާއި، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން އެދިފައިވާ ކުއްޖާ ޤާނޫނީ ކޮށްދިނުމަށް، ކުއްޖާ ނަރސަރީ ނިންމުމަށްފަހު، އެއްވެސް ފަރާތެއް ނިސްބަތްކުރެވޭ ތަޢުލީމީ ހަމަތަކުގެ ސަރަޙައްދުން އެތެރެވެއްޖެނަމަ ވަކި ކަނޑައެޅުމުގައި، ކުއްޖާ ޤާނޫނީ ކަނޑައެޅުމުގެ ބަދަލުގައި ކުއްޖާގެ މަސްލަހަތަށް އެންމެ ފައިދާހުރި ގޮތުގެ ބޭނުމަށް ކުރިއަށް ނުގެންދެވޭކަމަށާއި، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން އެދިފައިވާ ނަތީޖާއަށް ނުވާނެކަމަށެވެ.

22. ސިވިލް ކޯޓުގެ ނިންމުމުގައި ފާހަގަކޮށްފައިވާ މައިގަނޑު ކަންކަން ތިރީގައި ބަޔާން ކޮށްފައިވެއެވެ.

23. މި މައްސަލައިގެ ވާޤިޢާތަކުގައި ފާހަގަކޮށްފައިވާ ކަންކަން ހިނގާފައިވާގޮތަށްބަލާއިރު އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ކަންކަމާމެދު ސިވިލް ކޯޓުން ނިންމާފައިވާ ގޮތުގައި، އެއްބަސްވެވޭނެ ޤާނޫނީ މައްސަލައިގައި ސަރުކާރުން ގޮތުގެ ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ، ފަހުން އެއްވެސްކަމެއް ހިނގާފައިވާކަން ނުވަތަ ދޫކޮށްލުމާއި، އަދި އޮޅުވާލައިގެން ގޮތުން އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން އެދިފައިވާ ފަރާތަށް ނުލިބޭގޮތަށް ތަފާސްހިސާބު ދީފައިނުވާކަމަށެވެ.

24. ސިވިލް ކޯޓުން ހުށަހަޅާފައިވާ މައްސަލައަކީ ޤާނޫނީ ނުކުތާގެ ދަށުން ބަލާނިންމާފައިވާ މައްސަލައެއް، އެ ބަލާގޮތުގެ މައްސަލަތަކުގައި ދިނުމާއި ކަނޑައަޅާފައިވާނަމަ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނިންމު

ރިހިޖް (އޭސްޓްރީމާ) ވ. އެންޓި ކޮރަޕްޝަން ކޮމިޝަން (2012/SC-A/21)ގެ ސިއްރާއާއި، އެ ކޯޓުގެ ޝަރީޢާ އާދަމް އާއި އަޙްމަދު މަޙްމޫދު ވ. ދައުލަތް (2009/SC-A/13) ގެ ސިއްރާގައި ކަނޑައަޅާފައި ވާކަމަށާއި، އެގޮތުން ބަލަންޖެހޭނީ އުނގަނޑިފަހުން ބައްޓަންކުރި އެއްގަމު މަދަރުސާގައި ވާނަމަ މިގޮތަށް ނުވަތަ ނުހިންގާކަމާއި، އަދި އެ ޖުމުލަތަކުގެ ސަބަބުން، ކުއްލިގޮތެއް އެއްވެސް ބަޔަކަށް އުނިކަން އަރައިފާނެކަމަށް ދެކެމެވެ.

25. ސަބަބު-1-އާއި ސަބަބު-2-އަށް ބެލުމުގައި، ކަޑައްޔާ ދާއިރާ ކޯޓުގެ އުމުރުފުރާ ހަމަނުވާކަމާއި، އުސޫލު ތަޙްޤީޤު ކުރުވުމުގައި ހަމަޖެހިފައިވާ ބަލައިގަތް، އެ އިސްތިރާރު ހުރިހާ ފުރުޞަތުދެވޭ މަރުޙަލާއާއި މުޤައްދިމާތައް ގެންގުޅުމުގައި ބަދަލުކުރެވޭކަމާއި، އެ ކަމުގައި އެއްވެސް ފުރުޞަތުދީފައި ތަފާތުކުރުމުގެ އަޑުކަން އެދިގެން ނުވާކަމަށް ފެނެއެވެ.

26. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ދަޢުވާފުޅު، އެ ހުކުމާގެ ސުޕްރީމް ވެރިޔާއަށް، ކަނޑައެޅިގެންވާ އުމުރުފުރާ ހަމަޖެހިފައިވާ ދަރިފުޅުކަން ކަނޑައެޅިގެން ބަލައިގަތުމުގައި އަލުން ބަދަލުގެނައުމާއި، އަދި ޙައްޤު އެއްވެސް ޤާނޫނުގެ ބަޔާން ކޮށްފައި ނުވާކަމަށް، ޝަރީޢަތުގެ ފުރަތަމަ ދާއިރާގެ ހުކުމާއި އެއްގޮތްކަން ބާރުއަރާ ކަމުގެ ސަބަބުން ޤާނޫނުގެ ބަޔާނުން ތަފާތުކަމެއް ނެތްކަމަށް ފެނެއެވެ. އެހެންކަމުން، ކުރިން ދިރާސާކުރެވުނު ބަދަލުގައިވާ ތަޙްޤީޤުގެ ޤާނޫނުގެ 57 ވަނަ މާއްދާއާ ބަރާބަރަށް، އެ ޤާނޫނުގެ 14 ވަނަ މާއްދާގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ މަޖިލީހުން ފާސްކުރި އުމުރުފުރާ ކަމުގައިވާ 4 (ހަތަރެއް) އަހަރާ އެއްގޮތަށް އަމަލުކުރުމުގެ ސަބަބުން ދިމާވެފައިވާ ކަމެއްކަމަށް ފެނެއެވެ.

27. ކުޑަކުދިންގެ ޤާނޫނުގެ 8 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ، ކުޑަ ކުދިން ތަރުބިއްޔަތުކުރުމުގެ ވާޖިބުތަކުގެ، ކުޑަކުދިންގެ ބެލެނިވެރިން ތަރުބިއްޔަތުކުރުމުގައި ބާރުލުން ދޭތެރޭގައި ހޯދަމުންދާނެކަމާއި، ސަބަބުތަކަށް ބެލުމުގައި މިންސްޖިދުން ޤާނޫނުގެ ކަނޑައަޅާފައިވާ ބެލެނިވެރިކަން ޤާނޫނު ބެލުމުގެ ކުރިމަތިލުމުން، އެ މިންސްޖިދުން ޚިޔާރުކުރެވޭ އިންތިޚާބުގެ ބެލެނިވެރިކަމަށް ފެނެއެވެ.

28. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން އުޒުރުވެރިވާ ދެކޮޅު، ފުށުއެރުމަކީ ބިނާވެފައިވާ އެއްވެސް ހަމައެއް ނެތް ކަމަށާއި، އަދި އެގޮތުން ޤާނޫނީ ހައްޤެއް ނަގައިދޭން، ކަންތައްތައް އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން ކަނޑައަޅައިދީފައިވާ އުޖޫރަ ނުދެއްކި، ކުއްޖާ ރިޔާޟީކަމަށް ޤާނޫނީކަމެއް، ދެކެވޭ ގޮތަށް ތަކުރާރުކުރެއްވި އަމަލުތަކަށް ނަމަވެސް ތަކުރާރުކޮށްކަމަށް ހިންގޭނެކަމެއް، ފުރަތަމަ ގޮތަކީ ގޮތުގެ އެކުލެވިފައިވާ އެއްބަސްވުން ބަޔާންކޮށްފައިވާކަމެއް، ދެވަނަ ގޮތަކީ އަމަލީގޮތުން ކުރިއަށްގެންދާކަމުގެ ނުވާނެކަމެވެ.

29. ދުސްތޫރު އުފެދިގެންވާ ސަރުކާރުގެ ޤާނޫނީ ހައްޤުތައް ކަމަކަށް އާއިލާގެ ފަރާތުން ހުސްކުރެވި ކަމުގެ ތަޢާރުފްވީ، މިއީ ފާހަގަކުރެވޭ ބޭނުންތަކެއް ދަރަޖަ ކުރެވުނު ގޮތުގެ ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ގާނޫނު ބާރުވެރިކަމާއި ޢާއްމުޤާނޫނީ ސަރުކާރުގެ ގަވާއިދުތަކާއި، މި ޤަވާއިދު ހައްޤުވާ ފަރާތް ބަލައިގަނެވޭނީ ދުސްތޫރު ބަލައިގަތުމުގެ ކަރުދާހުން ޤަވާއިދު ބެލެވޭގޮތުގެ ނަތީޖާކަމެވެ.

ސިވިލް ކޯޓުން ނިންމިގޮތް

30. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ހުށަހަޅާ ކަންކަމުގެ މައްސަލަ ބިނާކޮށް، ސިވިލް ކޯޓުން ނިންމާފައިވާގޮތް ތިރީގައި އެވަނީއެވެ.

"ދަންނަވަން، [redacted] އަދި [redacted] ([redacted]) ގެ ފަރާތުން މިނިސްޓްރީ އޮފް އެޑިއުކޭޝަން (ތަޢުލީމް) ގެ މައްސަލަ ހުށަހެޅުމަށް ޓީޗަރު ކަމުގެ މި މައްސަލައިގައި، ކަނޑައެޅިގެން ދައުލަތާއި، މައްސަލައިގެ ފައިސާކަމާއި، މައްސަލައިގެ ގުޅުން ދެފަރާތުން ކަނޑައަޅަންޖެހޭ ކަނޑައެޅިފައިވާ އަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ އަދިގައި ސަރުކާރުން ފުރަގަސްކުރުން ކަންކަމުން ނިޔާކުރެވޭ،

މިނިސްޓްރީ އޮފް އެޑިއުކޭޝަނުގެ ނަންބަރު 22-E/CIR/2024/06 (30 ޖަނަވަރީ 2024) "2024 ވަނަ އަހަރު ދިރާސީ އަހަރު ކުރިން ސްކޫލުން ބަހައްޓާ ފުރުޞަތު" ސަރުކާރުގެ އަށް މިނިސްޓްރީ އަށް ބަލައިގެން ވާނުވާ ދަރިން މިނިވަން ބާރެއް ބަރަހައިގެ ބޭރުން އެކަށީގެން ހުށަހެޅޭނެ ގޮތަށް ކުރިއަށްގެންދިޔަކަމާއި، މި ސަރުކާރުގެ ދައުލަތާއި ފަރާތުން ދަރިވަރުގެ މައްސަލަ ބަލައިގަތުމަށް ގާނޫނުގެ ނަންބަރު 24/2020 (ތައުލީމީ ޤާނޫނު) ގެ 13 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އަދި

(ނ) އާއި، އެ ޤާނޫނުގެ 6 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ (6) އަދި (7) އަދި އެ ޤާނޫނުގެ 7، 9 އަދި 12 ވަނަ މާއްދާއާ މިނިސްޓްރީ އޮފް އެޑިޔުކޭޝަނުގެ ފަރާތުން ކިޔަވައިދިނުމުގައި ނުވާކަމަށް ކަނޑައަޅައި، އެއް ނަތީޖާއެއްގެ ގޮތުން މި މައްސަލައިގައި ނަގައިދިނުމަށް އިރުޝާދާއި އެއްވެސް ފަރުވާއެއް ނަގައިދޭން ފަރުވާއާ ނުކުރެވިގެން ކަނޑައަޅައި، މިފަދަ ގޮތަކަށް ހުރިހާ މި ޤަސްދުގައި ނިސްބަތްވޭ."

އިސްތިއުނާފު ނުކުތާއާ ދެކޮޅު ވިދާޅު

31. ސިވިލް ކޯޓުން ނިންމެވުމަށް ބަޔާނުގައި އަދި ޤާނޫނީ އުސޫލުތަކާއި ނިންމުމާއި ކަމަށްބެލޭނެ އިސްތިއުނާފުކުރި ގޮތުން 5 (ފަހެއް) ނުކުތާ ހުށަހަޅާފައިވެއެވެ. މި މައްސަލައިގެ އިސްތިއުނާފު ފޮނުވައިފާ ނުކުތާގެ ތަފްސީލާއި ދިފާޢުގެ ބަޔާނުގެ ކޯޓުގެ ބަޔާންތަކުގެ މަޢުލޫމާތުގައި ދެކޮޅުން މައިގަނޑު ވަކިކޮށް ޖެހިގައި ބަޔާންކޮށްފައި އޮވެއެވެ.

32. ފަހަރަކު އިސްތިއުނާފު ނުކުތާއަކީ، ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ދާއިމީކޮށްފައިވާ "2023-2024 ދިރާސީ އަހަރު ދަރިވަރުން ސްކޫލަށް ވައްދާފައިވާ" ސަރކިއުލަރުއާއި، "2024 ވަނަ ދިރާސީ އަހަރު ސްކޫލުތަކަށް ކުދިން ވައްދާފައިވާ" ސަރކިއުލަރަކީ ސްކޫލުތަކަށް ކުދިން ވައްދާލުމާއި، އެއްސްކޫލުން އަނެއްސްކޫލަށް ކުދިން ބަދަލުކުރުމުގައި އަމަލުކުރަންޖެހޭ ސަރކިއުލަރު ތަކެއްކަމުން ސާފުކޮށް އެ ސަރކިއުލަރު ތަކުގައި ބައޮން ކޮށްފައިވޭ، އަދި އެ ސަރކިއުލަރު ތަޢުލީމުކުރުމުގައި އެކިސްކޫލުތަކުގައި ކިޔަވައިދިނުމާ ދަރިވަރުންނަށް ފަރާތުތަކަށް އަދަދުކުރުމުން ދައުލަތުން އަންގާފައިވާކަން ސާބިތުކުރުމުން އެކަށީގެންވާ ހުކުމަކަށްވާއި ވިޔަފާރިން، އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުގެ ދަރިފުޅު އެއްގެ ދޫކުރެވުން އަންއެއްގެ ކަރުދާހުން ބަދަލުކުރުމުގައި ދައުލަތުން އެ ސަރކިއުލަރުތައް ހަމަތާރީޚާއި ދަރިވަރުން ބަލަހައްޓަން ކަނޑައެޅިފައިވޭ، ސަރކިއުލަރުތައް އެކަށީގެންވާ މަޤްސަދަށް ދަރިވަރުންގެ ތިބުމަށް ކުރަމުންދާކަމުގައި، އަދި ހުކުމަކަށްވާ ޙަޤީޤަތް އެކަށީގެންވާ މިންވަރަށް ވަކިކުރެވޭ ކަމުގައިވާތީ ނިންމުމުގެ ކަނޑައެޅުން، އެ ނިންމުމުގައި މަޤްޞަދުތަކުގެ ކޯޓުތަކުން ބަލައިގަނެވޭނެކަން

legitimate expectation ގެ އުސޫލާއި، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 36 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)އާއި ތަޢުލީމުގެ ޤާނޫނުގެ 3 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)އިން އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ދަރިފުޅަށް ލިބިދޭ ޙައްޤު ހަނިވާކަން ނިންމަވާފައިވާ ނިންމުމެއްކަމަށެވެ.

33. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ދަޢުވާ ބޭރު ނަޒަރިއްޔާއިން ނަޒަރިއްޔާއަށް ބަލާއިރު ނުކުރެވޭނެކަމަށް މިނިސްޓްރީއާއި ސްކޫލުން ނިންމާފައިވަނީ ސަރކިއުލަރ-2- އަށް ރިޢާޔަތްކޮށްކަމަށާއި، ސަރކިއުލަރ-2-އަކީ އަހަރު މަދަރުސީ ނިޒާމަށް ވަންނަކުދިންގެ މައްކަން ތަޢުލީމީ ކުރިއެރުމުގެ އުސޫލުތައް ކަނޑައަޅާފައިވާ ސަރކިއުލަރއެއްކަމަށެވެ. ކަމާއި 2023 ވަނަ އަހަރުގެ ސަރކިއުލަރ-1-ގައި ބަދަލުގެނައުމާ ގުޅިގެން މަދަރުސާއަށް ވައްދާފައިވާ ކުއްޖެއްކަމަށެވެ.

34. ސަރކިއުލަރ-2-ގައި، އާންމު އުސޫލަކީ އެއްވެސް ދަރިވަރަކު ގްރޭޑުގައި ރިޕީޓް ނުކުރުވުންކަމާއި، ދަރިވަރަކު ރިޕީޓްކުރަން ބޭނުންވެއްޖެނަމަ އެކަމަށް، އެދޭނަމަ ސްކޫލް ލީޑަރޝިޕުން މިނިސްޓްރީއަށް ހުށަހަޅައިގެން މިނިސްޓްރީއިން ބެލުމުން ހުއްދަދިނުމުންކަމަށް ބުނެފައިވާއިރު، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ދަރިފުޅު ރިޕީޓްކުރުމަށް އެދިފައިނުވާކަމެވެ. އެހެންކަމުން، ކުއްޖާ ރިޕީޓްކުރުމަށް މިނިސްޓްރީއިން ނިންމާފައިވަނީ މިނިސްޓްރީގެ ސަރކިއުލަރގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާގޮތާ ޚިލާފަށްކަމަށެވެ.

35. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ދަޢުވާކުރާ ގޮތުގައި ދަރިވަރުގެ މައިގަނޑު ސަބަބަކީ، 2023 ވަނަ އަހަރު ދިރާސީ އަހަރު އޯގަސްޓުމަހު ފެށުމުން ކަނޑައަޅައި، މިނިސްޓްރީގެ ސަރކިއުލަރ-1- ގައިވާ ގޮތުގެމަތިން 2024-2023 ވަނަ ދިރާސީ އަހަރު ކުރިން މަދަރުސީ ނިޒާމަށް ވެއްދުމަށް ކަނޑައަޅާފައިވާ އުމުރުފުރާ އެއްގޮތަށް ކުއްޖާ ވަނުމަށްފަހު، ފުރަތަމަ ދަރިވަރުން، ދައުލަތުގެ ސިޔާސަތު ބަދަލުކުރުމުން، 2025-2024 ވަނަ ދިރާސީއަހަރު ނިމިގެންދާއިރު، އެކަޑެމިކް ކެލެންޑަރުން ބަދަލުކުރުމުންކަމަށް އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ބުނެފައިވެއެވެ. މިއީ، ކުރިން ސަރކިއުލަރ-1-ގައި ޖުލައި 31 އަށް އުމުރު

ހަމަވާގޮތަށް ނިޒާމުގައި ކަނޑައަޅައި ވައްދާފައިވާ ކުއްޖަކު، ކުއްލިއަކަށް ޑިސެމްބަރ 31 އަށް ތަޢުލީމުގެ މަރުޙަލާގެ އުމުރު ހަމަވުމަށް ޤާއިމުކުރުމުގެ ސަބަބުން [illegible] [illegible].

36. ދައުލަތުން ދިރާސީ އަހަރުވާ ތާރީޚުތަކަށް 2023 އަދި 2024 ގައި [illegible] [illegible]، ދައުލަތުން އަމަލުކުރަމުންދިޔަ ސިޔާސަތާއި ސަރކިއުލަރ-1- [illegible] 2023 ވަނަ އަހަރު ދިރާސީ ނިޒާމަށް ވައްދާފައިވާ ކުއްޖެއްގެ [illegible]، ދައުލަތުގެ [illegible] [illegible] ސަބަބުން ކުއްޖާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، ކުއްޖާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. އަދި [illegible] [illegible] [illegible] ދައުލަތުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، ދައުލަތުން ކުއްޖާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] ދައުލަތުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

37. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 36 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)ގެ ދަށުން އަދި ތަޢުލީމުގެ ޤާނޫނުގެ 3 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)ގެ ދަށުން، ކޮންމެ ދިވެހި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. މި މައްސަލައިގައި ދައުލަތުން އަމަލު [illegible] އަދި މި މައްސަލައިގައި [illegible] [illegible] [illegible] ސަބަބުން، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

38. ދިވެހިރާއްޖޭގައި [illegible] [illegible] ދިރާސީ އަހަރުގެ [illegible] [illegible]، 2023 ވަނަ އަހަރުގެ ދިރާސީ އަހަރު [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] ދިރާސީ އަހަރު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، ދައުލަތުން ދިރާސީ އަހަރުގެ [illegible] [illegible] ބަދަލުކުރުމުން، ތަޢުލީމު މަރުޙަލާގެ އުމުރުހަމަވުން ޑިސެމްބަރ 31 ގައި ހަމަވާގޮތަށް [illegible]، ދައުލަތުން ކަނޑައެޅި [illegible] [illegible] [illegible] ނިޒާމަށް ވައްދާފައިވާ [illegible] ދައުލަތުން [illegible]

ކުރާނެގޮތުގެމަތިން އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ legitimate expectation ނުވަތަ އުންމީދުގެ މަބްދައެއް އުފެދިފައިވާކަމަށެވެ.

39. Legitimate expectation ނުވަތަ އުންމީދުގެ މަބްދައު އުފެއްދުމުގެ އުސޫލަކީ އިނގިރޭސިވިލާތުގެ އަދި ކުރިން ތަޢާރުފުކުރެވުނު އިދާރީ ޤާނޫނުތަކުގެ އުސޫލުކަމަށެވެ. މި އުސޫލުގެ އަސާސަކީ އިސްތިއުނާފު، ޤަރުނުއަސްލުގެ 20 ވަނަ މެދުތެރޭގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ގާނޫނީ ހިންގުމުގައި ކޮންމެ ދިރިހުރުން ހަރަކާތް ވެރިކަމުގެ އުސޫލީ އައްޔަނުކޮށް، އިސްލާމީ މަބާދީ އަދި ޤާނޫނީ އަސާސީ ވެރިކަމުގެ އުސޫލުތަކުން ދިރުވާ އުސޫލު ކުރިއަށްގެންދާކަމަށެވެ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ކޯސްޓްލައިން އިންވެސްޓްމަންޓްސް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑް ވ. މޯލްޑިވްސް އިންލެންޑް ރެވެނިއު އޮތޯރިޓީ (2021/SC-A/96) (މިގޮތުން "ކޯސްޓްލައިން މައްސަލަ"ކަމުގައި ނަންދީފައިވާ) ޤަޟިއްޔާގައި، އެފަދަ އުންމީދުތަކުގެ މަންފާތެރިކަމުގައި އާއްމުގޮތެއްގައި ފުރިހަމަ ވަޢުދުތައް ދީ ސަރުކާރުން؛ އަމަލުކުރަންޖެހޭ ސާފު ބަޔާނަ އިޖުރާއަތެއް ވާނަމަ ބައިނަލްއަޤްވާމީ އުސޫލާއި، ޤާނޫނުގައިވާ އިޖުރާއަތު ފުރިހަމަ ކުރަމުންދާ ނުވަތަ ޤާނޫނީ ދައުލަތުގެ ހިމާޔަތް ކަމުގައިވެއެވެ.

40. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ދަޢުވާގެ މަތިން ނިޔާވުން ވަޒާރާތުން ދައުލަތުން އާއްމުކޮށް ސަރކިއުލަރާ އެއްގޮތަށް ކަނޑައަޅައި، ރިޕޯޓުކުރުމަށް އާއްމު އުސޫލުތަކުގައި ނުވާތީ، މިނިސްޓްރީން ކަނޑައެޅި އުސޫލުތައް އެއްގޮތަށް ސަރކާރުން ވަޒާރާތުގެ ދަރިވަރުން، އެންގެވުމުގެ ފުރުޞަތު ދަރަނިވެރިއެއް، އެ ދަރިވަރުކަމަށް ފުރިހަމަ ކަނޑައެޅުމާ ވަނީވާ ރިޕޯޓުކުރުން ނިޔާކުރާ، ފުރިހަމަ ކަނޑައަޅާ ޖެހިގެން ދެންއަލީ މަދަރުސާއަށް ދަރިވަރު ފުރުޞަތު ކަނޑައަޅަން އެއްވުނު ކުރުމުގެ މަބްދައު އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ރިޕޯޓުގައި ބުނެފައިވާކަމަށެވެ.

41. މި މައްސަލައިގައި، 2023 ވަނަ އަހަރުގެ ސަރކިއުލަރާއި 2024 ވަނަ އަހަރުގެ ސަރކިއުލަރ މިނިސްޓްރީން ތަޢާރަފުގެ ކޮށްފައިވަނީ، ތަނަވަސްކުރަން ސިޔާސަތު ކޮޅުން ނިންމާފައިވަނީ،

ސަރކިއުލަރތަކުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކަންކަމާއި، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ހުއްޖަތަކަށް އެކަށީގެންވާ މިންވަރަކަށް ރިޢާޔަތް ކުރައްވާފައިނުވާތީ، ދައުލަތުގެ ސިޔާސަތެއްގެ ގޮތުގައި ބަދަލުތަކުގެ ސަބަބުން، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ދަރިފުޅު ރިޒްޤު ނުކުތުމަށް އުނގެނުމުގެ މަރުޙަލާ ދިރާސާ، އަދި ޤާނޫނުއަސާސީގެ 36 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)އާއި (ނ)އިން ލިބިދީފައިވާ ޙައްޤުތަކާ ޚިލާފަށް އަނިޔާވެރިކޮށް، އަދި ތަޢުލީމުގެ ޤާނޫނުގެ 3 ވަނަ މާއްދާއިން ކަށަވަރު ކޮށްދީފައިވާ އުނގެނުމުގެ ޙައްޤާ ޚިލާފަށް އަނިޔާވެރިކޮށްފައިވާކަމަށް އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ދަޢުވާކުރެއެވެ.

42. ދެވަނަ އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާއަކީ، "2024 ވަނަ ދިރާސީ އަހަރު ސްކޫލުތަކަށް ކުދިން ވެއްދުމާ ގުޅޭ" ސަރކިއުލަރ-2-އަކީ ޤާނޫނެއްގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ މަސްއޫލިއްޔަތު ޤާއިމު ކުރުމުގެ ގޮތުން، ޤާނޫނީ ބާރުލިބިގެން އެންމެފަހުން ހަމަހަމަކަމާއި ރިޢާޔަތްކޮށް ޤާއިމުކޮށްފައިވާ ސަރކިއުލަރއަކަށްވާތީ، ދައުލަތުގެ ހިންގުމުގައި ޤާނޫނު މާޒީއަށް ނުހިނގުމުގެ އުސޫލު (principle of non-retroactivity of law) އާއި ޚިލާފު ނިންމުމެއް ނިންމަވާފައިވާކަމަށާއި، ތަޢުލީމުގެ ޤާނޫނުގެ 9 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)އާއި، ކުޑަކުދިންގެ ޤާނޫނުގެ 8 ވަނަ މާއްދާއިން އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ދަރިފުޅާ ގުޅޭގޮތުން ދައުލަތާ ސަރުކާރުން ކޯޓުތަކަށް މަޖުބޫރުކޮށްފައިވާ ޒިންމާތަކަށް ރިޢާޔަތް ކުރައްވާފައިނުވާތީ، އަދި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ އަބްދުއްރަޙްމާން ޙުސައިން ވ. މޫސާ ޒަހީރު (2018/SC-A/25) (މިގޮތަށް "އަބްދުއްރަޙްމާން މައްސަލަ"ކަމަށްބުނެވޭނެ) ވަސީލަތާއި، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ސަމީރާ އާދަމް އަދި އިތުރު 2 ފަރާތްތައް ވ. ދައުލަތު (މިނިސްޓްރީ އޮފް ޕޮލިސް ސަރވިސް) (2023/HC-A/152) (މިގޮތަށް "ސަމީރާ އާދަމް މައްސަލަ"ކަމަށްބުނެވޭނެ) ވަސީލަތެއްގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ޤާނޫނު ތަޠުބީޤުކުރާ ނުހިނގުމުގެ އުސޫލާ ޚިލާފަށް ނިންމާފައިވާތީ، ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނިންމުމަކީ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)އާ ޚިލާފު ނިންމުމެއް ކަމުގައެވެ.

43. ތަފާތު ޖުރިސްޑިކްޝަންތަކުގައި އިސްތިޢުމާލުކުރެވިފައިވާ ރަޖުޢީކޮށް ޤާނޫނު ތަޠުބީޤުކުރުމުގެ މަބްދައު ނުވަތަ principle of non-retroactivity of the law އަކީ ކޮބައިކަން ތަފުސީރުކޮށްދެއްވަމުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ސަމްޢޫން އާދަމް މައްސަލައިގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ، މަދަނީ ޤާނޫނެއްގައި ސަރީޙަކަށް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އެ ޤާނޫނު ތަޠުބީޤު ނުކުރެވޭނެކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެ ޤާނޫނަކީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނުވަތަ [illegible] [illegible] [illegible] އެ ޤާނޫނު ރަޖުޢީކޮށް ތަޠުބީޤު ނުކުރެވޭނެކަމަށެވެ. އަދި މި ޤާނޫނީ [illegible] މަބްދައަކީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މައްސަލައިގައިވެސް [illegible] [illegible].

44. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]-2-ގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޤާނޫނު ރަޖުޢީކޮށް ތަޠުބީޤު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 3.5.6.18 [illegible] ޤާނޫނު ރަޖުޢީކޮށް ތަޠުބީޤު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

45. ޤާނޫނު ރަޖުޢީކޮށް ތަޠުބީޤު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އެ [illegible] [illegible] [illegible]

ހިނގާފައިވާކަމުގެ ވައްކަން ތަޙުޤީޤު ކުރުވުން އެއްވެސް ގޮތަކުން ބާރުބޭނުންކޮށްފައި ނުވާކަމަށް އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުން ބުނެފައިވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް، ވަކިވަކިން އެ ދުސްތޫރުގެ ހަރަކާތަ، އެ ދުސްތޫރު އެކަމަކަށް ފަރާތުން، އެ ދުސްތޫރުގެ އަމަލުކުރަންޖެހޭ ފަރާތްތަކުގެ ޢަމަލު މަސްއޫލިއްޔަތު ހުރިބަ މަސްއޫލިއްޔަތު ދަށުން ދެކޭފައިވަނީ ޤާނޫނީ ކަންކަމަށް، އެ ދުސްތޫރު އެކަމަށްތަކުގެ ފުރިހަމަ ޙައްޤުތަކުން ޙިމާޔަތް ލިބިދޭނެ ގޮތުގެ ބިނާވަނީ.

46. އެގޮތުން، ތަޙުޤީޤުގެ ޤާނޫނުގެ ދަށުން، ތަޙުޤީޤު ހާޒިރުކުރުމުގެ އެންމެހައިކަންކަން ރޫޅައި، ހިންގައި، ގޮތުގެ ތަޙުޤީޤު، އެ ކަންކަމުގެ ގާއިމުކުރުމަށް، އެ ދުސްތޫރުގެ ޤާނޫނުގެ ބޭނުން މިނިސްޓްރީއަށް ލިބިދިން ނަމަވެސް، އެއީ އެއްވެސް އިމްތިޔާޒެއް ދިނުމެއް ނޫނެވެ. އެންމެހާ ގޮތުގައި، އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުން ދަންނަވާފައިވާ ވިދާޅުވެފައިވާ ގޮތުގެ ތަޙުޤީޤުގެ ޤާނޫނުގެ 9 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)ގެ ދަށުން އެއްވެސް ތަޙުޤީޤުކުރުމުގައި ހުރިހާ އެންމެހައި ތަޙުޤީޤު ކަނޑައެޅުމާއިބެހޭގޮތުގައި، ހުރިހާ ކުރިން ސާބިތުވާނެ ގޮތުގެއްގައި ހުރިހާ ދުވަސްވެގެން ތަޙުޤީޤު ފުރިހަމަކުރުމަށްޓަކައި، އެކަށީގެންވާ ވަކިވަކި ދުވަސްތަކެއް ދިނުމުގައި ކަމާބެހޭ ހާލަތު ދުރުވުމަށް ފަރާތަށް މައްސަލަ ގުޅިގެންވާގޮތް، މިގޮތުން ނިންމާފައި ކުރަންޖެހޭ ދުސްތޫރުގެ ހިމާޔަތްދޭގައި ކަމުގެއްވާނަމަ، އެކަމާއިބެހޭގޮތުގައި އެންމެހާ ކަންކަން ފުރިހަމަ އެ ކަންތައްގެ ދުސްތޫރުގެ ހިމާޔަތް ކަންތައްތައްކަމަށް، ކަނޑައެޅޭގޮތުގެ ޤާނޫނުގެ 8 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރެވިފައިވެއެވެ.

47. މި މައްސަލައިގައި މިނިސްޓްރީގެ ސަރވިސްތަކުގެ ދަށުން ޤާނޫނީ ހަމަތަކާ ބެހޭގޮތުން، ކަނޑަ ހިމެނުން ބަޔާންކުރުމުގެ ފުރިހަމަ ތަޙުޤީޤުގެ ގޮތުގެ މިނިސްޓްރީން ނިންމިއިރު، މި މައްސަލައިގައި ހިމެނޭ ކަނޑަ ހުރިހާ ދުސްތޫރުގެ ބޭނުން ޚާއްޞަ ހުރިގޮތް މިނިސްޓްރީން ބަލައި ނުވާކަމެވެ. އަދި އެކަން ސާބިތުވާ އެންމެހާ ހުށަހަޅާ، މި ޤާނޫނުގެއިރުގެ ކަންކަން ސަބަބު ހުޅުން ކުރަކުރުމުގެ ކުރިއަށް، އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުން އަދިއެފަރާތުން އަދި ވާނުވި ވަކިވަކިން ގުޅުވިކަންތަކުގެ މިނިސްޓްރީގެ ދުސްތޫރު

ހުށަހަޅައި ރައްދެއް ހޯދުމަށް މަސައްކަތްކުރި ނަމަވެސް، ކުއްޖާއާގުޅޭ މައުލޫމާތު ހޯދުމަށްއެދި މިނިސްޓްރީއިން ކުއްޖާގެ ސްކޫލުގައި އުފެދިފައިވާ މި މައްސަލަ ސަރަޙައްދަށް ހުށަހަޅުއްވާ ފޮނުވިކަން، ސްކޫލުން އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތަށް 20 ނޮވެމްބަރު 2024 ދުވަހު ފޮނުވި ލިޔުމެއްގައި (ޓޮކްސިކޮލޮޖީ YAL-16) ބުނެފައިވުން އޮނިގަނޑެއްކަމަށްވެ. މިފަދައިން ކަނޑައެޅިފައިވާތީ، ކުއްޖާގެ މައުލޫމާތު ސަރަޙައްދުކުރަ-2- ހިންގާނެކަމަށް މިނިސްޓްރީއިން ކަނޑައަޅާފައިވަނީ، ޤާނޫނު ތަޙްޤީޤު ނުކުރާކަމުގެ އުޅޭކަން މިފާރަން، އަދި ކުއްޖާގެ މަސްލަހަތު ރައްކާތެރިކުރުމަށް ދައުލަތުން މަސްޢޫލުވެފައިވާ ޤާނޫނީ މިންވަރުތަކަށް އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ދެކޭކަމަށެވެ.

48. މި މައްސަލައިގައި، ކުއްޖާއަކީ މިނިސްޓްރީން ކަނޑައެޅި އުސޫލާ އެއްގޮތަށް ސްކޫލުގައި އުނގެނުމުގައިވާ ދަރިވަރެއްކަން އެނގެއެވެ. އަދި ހަމައެއާއެކު، 2023 ވަނަ އަހަރު ކުއްޖާ ސްކޫލަށް ވެއްދިއިރު އަހަރުތެރޭ ދިރާސީ އަހަރު ފުރިހަމަކުރި ކުލާހުގެ ޝަރުތުތަކަށް 2024 ވަނަ އަހަރު ބަދަލުވެގެންދިޔަކަމުން، ފަހުން އެކުލަވާލި އުސޫލު، ސްކޫލުގައި ހިންގުމުގެ ކުރަހަ ކުއްޖާގެ މަސްލަހަތު ތަޙްޤީޤު ކުރުމަށްޓަކައި އެހީތެރިވާ ސްކޫލަކީ އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ހުރިހާގޮތުގެ ދާއިރާގެ ބޭނުމުގައި ހިމެނޭކަމަށްޓަކައި ދެކެއެވެ. ނަމަވެސް، އެ ނުކުތާއަކީ ދަރިވަރުން ގެންގުޅުމާ ބެހޭގޮތުން ކުއްޖާގެ ދާއިރާ ބަލައިގަނެވޭ މިންވަރަކަށް އެއްވެސް މިންގަނޑެއް ކަނޑައެޅިފައިވާ ސަރުކާރުގެ ކުރިއަށް ގެންދެވުނު ނުކުތާއެއް ނޫނެވެ.

49. ބުނެވިދިޔަ ގޮތުގެމަތިން ކުއްޖާގެ ދާއިރާ ބަލައިގަތުން ދިރާސާކޮށް ކުރަނީވާނަމަވެސް، ކުއްޖާގެ ދާއިރާ ބަލައިގަތުމަށް، އެކަމުގެ ވަރަށްގިނަ އެންމެހާ ކަންކަމާއި، މިނިސްޓްރީގެ ސްކޫލުގެ ސަރަޙައްދުކުރަ-1-ގައި، މިނިސްޓްރީ އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ބަޔާންކުރަމުން ސިފަކޮށްފައި، މިނިސްޓްރީއިން އެންގެވުން ޤާނޫނީ ކަރުދާސްތަކުގައި ނިންމާފައިވާ ނިންމުންތަކާއި، ކުއްޖާގެ ސަރުކާރީ ކަމެއް އުސޫލުން ދިރާސާއި، އެ ދިރާސާގައި ހުރި ދިރާސާތައް ސަރަޙައްދުކޮށްފައި، ޤާނޫނީ ދިރާސާ ދިރާސާކޮށްފައި، މި ހުރިހާ ހުރިހާކަމަކުން ކުއްޖާގެ މަސްލަހަތު ވަކިން ދަށަށްނުދާގޮތުން އެކަމަށް ރާއްޖެން ދިރާސާ ކުރަނީވާނަމަ ނުވާނެކަމަށެވެ.

50. މި މައްސަލައިގައި ދަށުކޯޓުން ގޮތްނިންމަވާފައިވަނީ ތަޤްދީރީ ޤާނޫނު ތަޠްބީޤުކުރުމުގެ އުޞޫލުތަކާއި، ޤަވާޢިދުތަކުގެ ނިސްބަތުންބަލާ ދިފާޢުކުރުމަށްޓަކައި، މިއީ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފު ނިންމުމެއްކަމަށް އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ދެކޭކަމަށް.

51. ބިނާވަނީ އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާއަކީ، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ދަޢުވާގެ ސާބިތުވާން ފެށިގެންދިޔައީ ކުރިއަށްގެންދިޔަ އުޅަނދުގެ ހަމަނުޖެހުމަށް ތަޙްޤީޤުގައި ބަޔާންކުރާ ކުރިއަށްގެންދެވި "[redacted]" ޒިކުރުކޮށް އަންގައިދިނީ އެންމެފަހުން ފޮނުވި"ކަމުގައި ބަޔާންކުރެ، ތަޙްޤީޤު ކުރަމުންދިޔަ ފަރާތުން ބަޔާންކުރި ތަޙްޤީޤުގައި އެންމެފަހުން އަދާކުރެވުނު ކަމުގެ ބަޔާނެއް ނެތުމުން ކުރިއަށްގެންދިޔަ، މައްސަލައިގައި އެންމެފަހުން ފޮނުވި ޒިކުރުގައި ސާބިތުކުރެވިފައިވާ މިންވަރަށް ނިންމުމާއި ގުޅިގެން އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ދަޢުވާގެ ހެއްކާއި ކުރިމަތިން ގެނެސްދިނުމުގެ އެންމެ ރަނގަޅު ހެކިތަކަށް ނަޒަރުކޮށް، އަދި މިފަދަ ހެކިތަކުގެ ދަށުން ނިންމާފައިވާ ޤަރާރުތައް ކުރިއަށްގެންދިއުމަށް ސަފުހާތަކުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ޒިކުރުވެފައިވާ ބައިތަކުގެ ބާރުފުޅު، ކުރިއަށްދާން ބައްލަވައި ދިރާސާކޮށްދެއްވުމުގައި، ހުށަހަޅުއްވާ ކަންކަމުގެ ތަރުތީބު ކުރިއެރުވުމުގެ ތަފާސްހިސާބުތަކެއް، ޤާނޫނު ނަންބަރު 13/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ފަތުރުވެރިކަމުގެ ޤާނޫނު)ގެ[6] 5 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ (1)އާއި، އަދި މިފަދަ ކަންކަމުގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ މުޤައްރިރުން ބަޔާންކޮށްފައިވާ ޙުކުމްތަކުގެ ތެރެއިން ކ. އިސްތިއުނާފު ކުރިމަތި "ފަތުރުވެރިކަމުގެ" (މިގޮތުން (2018/SC-A/49) އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުން މައްސަލަ"ކުރިއަށްގެންދިޔަ) ގެ ސިފައިގައި ކުރިއަށްގެންދިޔަ އުސޫލާ ޚިލާފުކޮށްފައިވެއެވެ.

52. ބެންޑިލަ ނުކުތާގެ ތަފްސީލުގައި، ކުއްޖާ ފޮނު ސަރުކާރު ވެއްދާފައިވަނީ 30 ޖޫން 2023 ދުވަހުކަން އެގޮތުން ފޮނުވުން ގެންދެވިއްޖެއެވެ، 2024 ވަނަ އަހަރު ކުއްޖާ ފޮނުއްވާފައި ވެއްދާފައިވަނީ އަވަސް

---

[6] މިގޮތުން "ފަތުރުވެރިކަމުގެ ޤާނޫނު"ކަމަށްގޮވައިލެވޭ

ނޫންކަމަށާއި، "[redacted] ޕްރީސްކޫލް އަންޑަރޭޖް އެންރޯލްމަންޓް ފޯމު"އާއި އަންޑަރޭޖް އެގްރީމަންޓަކީ، ކުއްޖާ ނަރުސަރީއަށް ޕްރޮމޯޓް ނުކުރުމަށް މިނިސްޓްރީން ނިންމުމާ ގުޅިގެން، ޤާނޫނީ މަރުޙަލާ ކުރިއަށް ދާއިރުވެސް ކުއްޖާގެ ތަޢުލީމު ނުހުއްޓި ކުރިއަށް ގެންދިއުމަށްޓަކައި، އެނގޭގޮތުން ނުވުމުގެ ސަބަބުން ވެރިޔާ އެއްބަސްވުމެއްކަން، މައްސަލައިގެ ދެފަރާތުން ބޭނުމުން ސާފުވާއިރު، ދަރިކަލުން އެ ހިޔާލެއް ކަނޑައެޅިފައި ނުވާކަމަށް ފާހަގަކުރެވެ.

53. އެގޮތުން، ސިވިލް ކޯޓަށް ހުށަހަޅާފައިވާ ދިފާޢީ ބަޔާނުގައިވެސް، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން 21 މެއި 2024 ދުވަހު ސްކޫލުން ފޮނުވި އީމެއިލްއާއި، 20 ނޮވެމްބަރު 2024 ދުވަހު ސްކޫލުން އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތަށް ފޮނުވި އީމެއިލުން، ކުއްޖާ ނަރުސަރީއަށް ޕްރޮމޯޓް ކުރެވިދާނެކަމަށް ނިންމުނުކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވާ ވާހަކަތަކުގެ ތެރެއިން، އަންޑަރޭޖް އެގްރީމަންޓުގައި ސޮއިކުރުމަށްފަހު، އެ އެގްރީމަންޓުގައިވާ ސޮއިކުރުމަށްފަހު ނަރުސަރީގައި ކިޔަވާކުދިންގެ ލިސްޓުން ނުކެނޑިގެން ސާފުކަމުގައިވާކަން އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ދެކެއެވެ.

54. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން އަންޑަރޭޖް އެގްރީމަންޓުގައި ސޮއިކުރުމަށް ދުރުވި ސަބަބަކީ، ސަރުކާރު މަދަރުސާއިން ދެން ކުއްޖާ ނަރުސަރީއަށް ނުވައްދާނެކަމަށެވެ. އަދި މި މައްސަލައިގެ ވާޤިޢާތަކާއި، ފަރާތްތަކުގެ އަރިހުގައި ކަންތައްތަކުން ރިޢާޔަތްކުރުމުން ދިނުމާއެކު ދަރިކަލުން ކުރިއަށްދާކަމަށް، މި ދަޢުވާގައި ނަރުސަރީއަށް ވެއްދުމުގެ ޝަރުޠުން އަންޑަރޭޖް އެގްރީމަންޓާ ފުރިހަމަކުރެވެން ދުރުވެރިވެވިއަޔަ، ކުރެވޭ ގޮތް ކަނޑައެޅުމަކީ އެ ނިންމުމެއް ދަރިކަލުން ދިނުމަށްޓަކައި ކުރަންޖެހޭ ކަމަށެވެ. މި ޝަރީޢަތުގައި ދަރިކަލުން ކަނޑައެޅިފައިވާ ކުޑަކުދިންގެ ޙައްޤުތަކުގެ 5 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)ގެ (1) ވަނަ ނަންބަރުގައި ހިމެނޭގޮތުން ރިޢާޔަތް ކުރަންޖެހޭ އުސޫލެއް، ކުއްޖާގެ އެންމެ ރަނގަޅު މަޞްލަޙަތު މައްސަލައިގައި ކަނޑައެޅުމަށް އުސޫލާއި ޚިލާފުކަމެވެ. އެހެންކަމުން، އެ ނިންމުމެއް ނިންމުމުގައި އެންމެ ފުރިހަމަ ނިންމުމަކީ ނޫންކަމަށް އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ދަޢުވާކުރެއެވެ.

55. ހަމަތަކަށް އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާއަކީ، ކުޑަކުދިންގެ ޤާނޫނުގެ 8 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްދޭގޮތަށް ކުއްޖާގެ މަސްލަހަތު ރިޢާޔަތްކުރުމުގެ ވާޖިބަކީ، ކުޑަކުދިންގެ ހައްޤުތައް ރައްކާތެރިކުރުމަށްޓަކައި އާއްމު ޤާއިދާއެއްކަމަށް ދަރުމަޖެހުން ކަނޑައެޅިފައިވާތީ، އެ މާއްދާގައި ބައްޓަންކުރެވިފައިވާ ވަކިވަކި ކުރިއަށްދާ ކަންކަން ނިންމުމުގައި އެއިން ކޮންމެ ކަމެއްގައި ވަކިވަކި ބައްޓަންކުރެވިފައިވާ ތަރުތީބުން ކުރަންޖެހޭ ކަންކަން ޚިލާފަށް، އަދި އެ ޤާނޫނުގެ 34 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)އާ ޚިލާފަށްކަމަށްވާތީއާއި، އެ ޤާނޫނުގެ 8 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) މާނަކުރެވިފައިވާ އެ ޤާނޫނުގެ 3 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)އާއި (ށ)އާ ޚިލާފަށް އަދި، ޤާނޫނު ނަންބަރު 4/2011 (ޤާނޫނުތަކުގެ ހަމަތައް ބައްޓަންކުރުމުގެ ޤާނޫނު)ގެ[7] 6 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފަށް ޤާނޫނު ޤަވާޢިދަކަށްވެފައިކަމަށްވާތީ.

56. ޤާނޫނުތަކުގެ ހަމަތަކާގެ ޤާނޫނުގައި، ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ހަދާ ޤާނޫނުތައް ނުވަތަ ޤާނޫނަކުން ބާރުލިބިގެން ހަދާ ގަވާއިދުތައް ޤަވާޢިދުތަކުގައި ގެންގުޅެން އުސޫލުތައް ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ، އެ ޤާނޫނު 6 ވަނަ މާއްދާގައި ޤާނޫނުގެ މަޤްޞަދަށް ބުރުގުން އުސޫލު ތަފްޞީލު ކަނޑައެޅިފައިވެއެވެ. އެގޮތުން، ޤާނޫނުގެ ވަކިކޮށް ނުވަތަ އިސްތިސްނާކޮށް ޤަވާޢިދު ބާރުނުލިބިގެން ބުރުގެ ބަދަލުގައި ބަދަލުގެނައުމަކީ، އެ ޤާނޫނު ފާސްކުރުމުގައި ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ގެންގުޅުއްވާ މަޤްޞަދަށް ބުރަވުމެއް، އެ މަޤްޞަދު ދެނެގަތުމަށްޓަކައި، އެ މަޤްޞަދާ އެއްގޮތްވާ ގޮތުގެމަތިން، އަދި އެ މަޤްޞަދު ހާސިލުވާ ހާސިލުކުރުމަށް ގޮތުގެމަތިން ޤާނޫނު ހެދުން ކަމުގައި ބަލައިގަނެވޭނެއެވެ.

57. އެހެން ޤާނޫނުތަކާކާ އެއްވަރަށްވެސް، ކުޑަކުދިންގެ ޤާނޫނުގެ މަޤްޞަދުތަކެއް، އެ ޤާނޫނުގެ 2 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާން ކޮށްފައިވެއެވެ. އެގޮތުން، އެ މާއްދާގެ (ހ)ގައި، ކުޑަކުދިންނަށް އަނިޔާވުމާއި ރައްކާތެރިކަން ފޯރުކޮށްދިނުމުގައާއި ކުޑަކުދިންގެ ރައްކާތެރިކަމުގައި އާއިލާއާއި، މުޖުތަމަޢުއާއި،

---

[7] މިގޮތުން "ޤާނޫނުތަކުގެ ހަމަތަކާގެ ޤާނޫނު"ކަމަށްބަދަލުކުރެވިފައެވެ.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެ ޤާނޫނުގެ

[illegible] [illegible]

58. ކުޑަކުދިންގެ ޤާނޫނުގެ 8 ވަނަ މާއްދާގައި، ކޮންމެ ކުޑަކުއްޖެއްވެސް މަސްލަހަތަށް އިސްކަން ދީގެންވާކަމަށް ބަޔާންކުރާއިރު، އެ މާއްދާގެ (ހ)ގައި، ދައުލަތުގެ [illegible] ނުވަތަ [illegible] ކޯޓުތަކުން [illegible] ނުވަތަ [illegible] [illegible] ނުވަތަ [illegible] [illegible] ދައުލަތުގެ ނުވަތަ އަމިއްލަ [illegible] ނުވަތަ ބެލެނިވެރިން ކަމުގައިވިޔަސް، [illegible] ކަންކަން ނިންމުމުގައި އެންމެއިސްކަމެއް ދޭންވާނީ، އެ ކުއްޖާގެ މަސްލަހަތަށް [illegible] ބަޔާންކޮށްފައި ވާކަމެވެ. [illegible] އެ ޤާނޫނުގެ 8 ވަނަ މާއްދާ [illegible]، ޤާނޫނުގެ ދެވަނަ ބާބުގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ކުރުމުގައި، [illegible] [illegible]، އެ ކުއްޖާގެ މަސްލަހަތަށް އެންމެ [illegible] [illegible]، އެ ޤާނޫނުގެ 34 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައި ވާކަމެވެ.

59. މި މައްސަލައިގައި، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މިނިސްޓްރީއިން [illegible]، އެ ކުއްޖާގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނުވާކަމަށް މިނިސްޓްރީއިން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނުކުތާގައި ފާހަގަކޮށްފައިވާ ފަދައިން، މި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނިންމުމުގެ މިނިސްޓްރީއިން [illegible]

ހާސިލުވާ އެހެނިހެން ކުލާސްތަކުގެ [illegible] ދަރިކުދުގެ ޕްރޮގްރެސްއާ ގުޅޭގޮތުން ދީފައިވާ [illegible] [illegible] [illegible]، އެ ރިޕޯޓްތަކާ [illegible] [illegible] އެންމެ ފައިދާހުރި [illegible] [illegible] ބަޔާންކޮށްފައި ވާނެކަމަށެވެ. އަދި ކުޑަކުދިންގެ ޤާނޫނުގެ 8 ވަނަ މާއްދާއާ [illegible]، ކޮންމެ ކުޑަކުއްޖަކީވެސް ހާއްސަ [illegible]، ހާއްސަ [illegible] [illegible] [illegible] އެހެން [illegible] ހާއްސަ ކުއްޖެއްކަމުން، ކުއްޖާގެ ހާއްސަކަމަށް ރިޢާޔަތްކޮށް، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ވާނެކަމަށެވެ.

60. ބުނެވިދިޔަ ހުށަހެޅުންތަކާ ގުޅިގެން، ކުޑަކުދިންގެ ޤާނޫނުގެ 8 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންވެގެންވާ ކުއްޖާގެ މަޞްލަޙަތު ހިމާޔަތްކުރުމުގެ [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] ޤާނޫނުގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 4 (ހަތަރެއް) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

61. ކުޑަކުދިންގެ ޤާނޫނު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އެ ޤާނޫނުގެ 3 ވަނަ [illegible]، އެ މާއްދާގެ (ހ)ގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. އަދި އެ ޤާނޫނުގެ 3 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)ގައި، [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

62. ބުނެވިދިޔަ [illegible] ބަލާއިރު، ކުޑަކުދިންގެ [illegible] ޤާނޫނުއަސާސީއާއި، އޭގެދަށުން ހަދާ ޤާނޫނުތަކާއި، އުސޫލުތަކުގެ އިތުރުން، ކުޑަކުދިންގެ ޙައްޤުތައް ރައްކާތެރިކުރުމާ ގުޅޭގޮތުން ދިވެހިރާއްޖެއިން ބައިވެރިވެފައިވާ މުޢާހަދާތަކުން ކުޑަކުދިންނަށް ކަށަވަރުކޮށްދޭ އެންމެހައި ޙައްޤުތައް، [illegible] [illegible]، އެއްވެސް ޙާލަތެއްގައި، ކުޑަކުދިންނަށް ޙިމާޔަތް ކަށަވަރުކޮށްދޭ ޤާނޫނެއްކަމަށް އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުން ބުނެފައިވެއެވެ.

63. ތަޢުލީމުގެ ޤާނޫނުގައި، ދިވެހިރާއްޖޭގައި ކުޑަކުދިންނަށް [illegible] [illegible] ތަޢުލީމުގެ [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޤާނޫނުގެ ދަށުން ކުއްޖަކަށް [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] ކުއްޖަކަށް، [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] ޤާނޫނުގެ 8 ވަނަ މާއްދާގައި، [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

64. އެހެންކަމުން، [illegible] ޤާނޫނުގެ 8 ވަނަ މާއްދާގައި [illegible]، ކުދިންގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] 34 ވަނަ މާއްދާގައި [illegible] އިސްތިއުނާފުކުރި [illegible] [illegible].

65. [illegible] އިސްތިއުނާފުގެ ނުކުތާއަކީ، އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އިސްތިއުނާފުކުރި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible]
އެސެސްމަންޓު ރިޕޯޓާއި، [illegible] [illegible] [illegible] އަދި [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ސިވިލް ކޯޓުން މައްސަލަ [illegible]،
[illegible] ޤާނޫނުގެ 5 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)ގެ (1)އާއި، [illegible] [illegible] ދިވެހިރާއްޖޭގެ
ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ [illegible] [illegible] މައްސަލައިގައި [illegible] [illegible] [illegible]، އަދި
[illegible] އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]، ސިވިލް ކޯޓުގެ އެ [illegible] [illegible] ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ އަޙްމަދު އިސްމާޢީލް
ވ. ވަޙީދާ އަލީ ޙަސަން (2020/SC-A/100) (މީގެފަހުން "އަޙްމަދު އިސްމާޢީލް
މައްސަލަ"ކަމަށްބުނެވިފައިވާ) [illegible] ކަނޑައަޅާފައިވާ [illegible] [illegible] [illegible]
ސަބަބު ބަޔާންކުރުމުގެ އުސޫލާ ޚިލާފަށް [illegible] [illegible]، އެ ނިންމުމަކީ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143
ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)އާ ޚިލާފު ނިންމުމެއްކަމަށެވެ.

66. ބުނެވިދިޔަ ނުކުތާއާ ގުޅިގެން މައްސަލައިގައި ކަންހިނގާފައިވާގޮތް ތަފްސީލުކޮށްލާނަމެވެ. އަދި މި
ނުކުތާގައި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ މައިގަނޑު ޝަކުވާއަކީ، [illegible] ކުއްޖާ [illegible]
[illegible] [illegible] ނިންމުމުން، [illegible] [illegible] [illegible] ކުއްޖާގެ ނަފްސާނީ ދުޅަހެޔޮކަމަށް
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އެ [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އަދި އެ ނިންމުމަށް [illegible]
[illegible].

67. އެގޮތުން، [illegible] ސާބިތުކުރުމުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ކުރަންޖެހޭނީ، ދަޢުވާގެ
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އެ [illegible] [illegible]،
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ސިވިލް ކޯޓުގެ [illegible]

ހަވާލާދީފައި ނުވުމުގެ އިތުރުން، އެކަންކަމަށް ބުރަދަން ދެއްވާފައި ނުވާކަމަށް. އޭގެއިތުރުން، މިނިސްޓްރީން ކަނޑައަޅާފައިވާ ކަޓްއޯފް ޕޮއިންޓުގެ ހުށަހެޅުމަށް، އަދި ދަރިވަރުން އެއި މަޢުލޫމާތުގައި ޕްރޯގްރާމުގެ ފުރުޞަތު މިނިސްޓްރީން ދީފައިވާކަން އެނގޭކަމަށް އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ދެކޭކަމަށް. އަދި ސަރުކާރުގައި ބަޖެޓްއާއި ދިމާވެ މިނިސްޓްރީއިން ބަޔާންކުރިނަމަވެސް ކަމެއް ދުރުކޮށްފައި ނުވާކަމަށް ޕްރޯގްރާމުގެ ފުރުޞަތު އެނގޭކަމަށް އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ބުނެފައިވެއެވެ.

68. އެހެންކަމުން، މަތީ ކޯޓުގެ ނިންމުމަކީ ހުރި ވަޒަންކުރުމާއި، ހެއްކަށް ރިޢާޔަތްކުރުމާ ގުޅޭގޮތުން މަތީމަރުޙަލާގެ ކޯޓުތަކުން ނިންމާފައިވާ ނިންމުންތަކާ ޚިލާފަށް، އަދި ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ)އާ ޚިލާފަށް ނިންމަވާފައިވާ ނިންމުމެއްކަމަށް އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވެއެވެ.

69. ސަރުކާރުން ސްކޮލަރޝިޕް އިސްތިއުނާފު ބުރަދަން ފަރާތުން ދީފައިވާ ގޮތް ބެލުން އިތުރަށް ބަލާފައިވާ މަސައްކަތް ތަފާސްހިސާބު ބެލެހެއްޓިފައިވެއެވެ.

69.1 އިސްތިއުނާފު ބުރަދަން ފަރާތް ކުރުމުން ސްކޮލަރޝިޕް ދެއްވުން އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ކަނޑައަޅާފައިވާ ފުރުޞަތު ދޫކޮށްފައިވެއެވެ. އޭގެތެރެއިން، 2023 އިން 2024 އަށް ދަށުވެފައިވާ ނުދޭފައިވާ ސަރުކާރުގެ ދަރިވަރުންގެ ބަޖެޓްގައި ދަށުވެފައިވާ ކަންކަން ބަލާފައިވާ ނުވާކަމަށް، 2025 އަދި 2026 ވަނަ އަހަރުގެ ސަރުކާރުގެ ބަޖެޓު ނަގަސްކުރުމަށް ނަގަސްކުރި މަދުކޮށް ބޮޑެތިގޮތުގައި ހިމެނުމެއް ނުދޭކަމަށް، އެ މަދުވާގެ އުސޫލު ބަލާފައިވާނަމަ އެކަށީގެން ކުރިޔަށްގެންގޮސްގެ ބަޖެޓް ކަނޑައަޅާފައި ނުވާކަމަށް، އެއީ އާދަ މި މަސައްކަތް ސިފަތް ކޯޓުގައި ކުރިއަށްގެންދިޔަކަމަށް ފާހަގަ ކުރިކަމަށް އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ބުނެފައިވެއެވެ.

69.2. ކުއްޖާއަކީ [illegible] [illegible] [illegible] ކުއްޖަކަށްވުމާއި [illegible] [illegible] [illegible] ދައުލަތުން މިހާރު ވިދާޅުވެފައިން، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މިނިސްޓްރީން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މިނިސްޓްރީން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މިހާރު މިނިސްޓްރީން [illegible] 2024 ވަނަ އަހަރުގެ [illegible]-2-ގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

69.3. [illegible] [illegible] [illegible] ދައުލަތުން [illegible] ވިދާޅުވެފައިން، ޤާނޫނުގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އުމުރުން 4 (ހަތަރެއް) އަހަރުން ފެށިގެން 16 (ސޯޅަ) އަހަރާއި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޤާނޫނުގައި އިސްތިސްނާއެއް [illegible].

69.4. [illegible] [illegible] [illegible] އިސްތިސްނާއެއް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މިހާރު ދުވަހު 2023 ސެޕްޓެމްބަރު 17 ބަލާއިރު، [illegible] [illegible] އުމުރުން 12 އަހަރުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ވާނަމަ، އެ ފުރުޞަތެއް ނޯންނާނެ ކަމަށާއި، މިއީ ނިޒާމުގެ ބުނިޔާދުން އަމަލު ކުރެވެމުންދާ ގޮތެއްކަން ފުރަތަމަ ޝަރީޢަތުގައި ފެންނަންނުހުރި ދެފަރާތުގެ ހަވާލާދޭކަން ބަލާއިރު، މި ކަންކަން މިހެން ހުރިކަން އެނގޭކަމަށާއި، މި މައްސަލައިގައި ފާހަގަކުރެވޭ ކުރިމަތިވިގޮތް ތަފާތުކަން ގެންނަސްދީފައި، 2023 ވަނަ އަހަރުގެ ނިޒާމުގައި ބަދަލުކުރުމަށް އެއްބަސްވުން ސާބިތުވާން ފެށި ކުއްޖަކަށްވާއިރު، ޖިނާޔަތް އެންމެހައި ދަރިންގެ ގޮތުން ކުއްޖާ ފުރުޞަތުދިނުން ކުއްޖާގެ މަސްލަހަތު އެންމެ ދެކެވިފައެވެ.

70. މައްސަލައިގެ ޙަޤީޤަތްތަކާއި ފަރާތްތަކުގެ ދަޢުވާއާއި ސާބިތުވާ ގޮތުގެ ދަލީލުތަކާއި މައްސަލަ ފާހަގަކޮށް ބަލައި އެވެ.

70.1 އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުގެ އެއްވާނުން ބަލާއިރު، 2023 ވަނަ އަހަރު މަދަރުސާއަށް ކުއްޖާ ވައްދާފައިވުމުން، ކުއްޖާގެ ގޮތުގެ ބަދަލުވުމުގެ ސުޕްރީމް އިސްލާމްކަމާ ބެހޭ އަދަބުތަކާއި ދާއިރު، މިސާލަކަށް، ކުއްޖާ ގެންދިޔަ 1 (އެކެއް)ވަނަ ފަހަރުގެ ދުވަސް އަހަރު ހަމަވާންދެން ގޮތުގައި ކަންކަމާއި ދިމާވާ ފެނުނީ ހުރަގޮތުގައި، ސުޕްރީމް އިސްލާމްކަމާ ބެހޭ މިއުލާޤީ ޚިޔާލު ސާބިތުކޮށްދީފައެވެ. ޝަރުޢީގައި، ސަރުޓިފިކެޓް-1-ގެ ދަށުން، 2023 ވަނަ އަހަރު ސްކޫލަށް ވައްދާއިރު ކުރިން ނަރުސަރީއަށް މި ވައްދަނީ 2023 ވަނަ އަހަރުގެ ޖުލައި 31 އަށް 2 (ދޭއް) އަހަރު ފުރިގެން ކަމަށާއި، އޭގެ ނަމަވެސް މަދަރުސާއަށް ވައްދަފައިވާ މަދަރުސާއެއް ފުރިހަމަކުރުމުން ދަރިއެއްނަމަ ބަދަލުވާން ކަމަށްވާ ސަރުޓިފިކެޓްގައި ބަލާން ކުރިއަށްގެންދިޔުމުން، އެއްގޮތަށް މިނިސްޓަރީ އަހަރު ބަދަލުވުމުގެ ސަބަބުން ކުއްޖާ އަހަރު މަދަރުސާއަށް ވަންނަން ނިޔާވިއިރު، ވައްދާފައިވާ ކުއްޖާއަށް ދެންއޮތް މަދަރުސާއަށް ބަދަލުކުރުމުން ގެންދިޔަ ދުވަސްކޮޅުގެ އިސްތިއުނާފު ފަރާތުން ބެލުއިފައެވެ. މާނައަކީ އެއަހަރު ދިރާސާކުރުމަށް ގޮވާލި ނިސްބަތުން ބަދަލުކުރުމަށް ހުށަހެޅި ކަމެއްކަމަށް

ދެކެނީމޯ ސަބަބުތަކުން ސާފުކުރުމުން، އެހެން ނޫންކަމަށާއި، ކުރިންގެ މުވައްޒަފުން އެ ކުރިންނަން ބުރަވާތީއެވެ، އެ ކުރިންނަން ކުރިއަށްދިޔުމަށް ހުރަސްއެޅޭގޮތަކަށް އުސޫލުތައް ތަރުތީބު ނުކުރުވޭނެކަމަށާއި، އުސޫލު ހިނގަންވާނީ އަދަދުތަކަށް ކުރިންގެ މުވައްޒަފުންނަށްދީފައި، ކުއްޖާއަށް 2023 ވަނަ އަހަރުގެ ސަރަހައްދު-1-ގާ އެއްގަޑިން އުމުރުފުރާ ކަމަށްވުމުން މަދަރުސާއަން ވައްދާފައިވާ ކުއްޖާކަމުން، މައިންބަފައިން އެ ކުއްޖާ ސްކޫލަށް ވައްދާފައިވާ ދިރާސީއަހަރު ކުރަމުންދިޔަ އުސޫލު އެއްގަޑިން ކަމަށްވުމުން، 2024 ވަނަ އަހަރު ސްކޫލަށް ކުރިން ވައްދާލުމަށް ކަނޑައަޅައިދިން، 2023 ވަނަ އަހަރު ވައްދާފައިވާ ކުރިޔަކަށް 31 ޑިސެމްބަރ 2024 އަށް، 3 (ތިނެއް) އަހަރު ނުކުރެވުނުކަމަށާއި، މިގޮތުން ކޯޓުގެ ބަދަލުކުރުމަށް އިންޒާރުދިނީ ޒަމާނުކަމަށާއި، މިނިސްޓްރީއަށް މިގޮތުން އަމަލުކުރެވޭނެކަން ނުދެވޭކަމުން އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

70.2. ކުއްޖާ މިހާރުހުރި ކިލާސްގެއަށް ސަބަބުތަކުން ސާފުކުރުމުން، ނަތީޖާގައި ހުރިހާ ކަމުގައިވާކަމަށް އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ބުނެފައިވެއެވެ.

އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން އެދޭގޮތް

71. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން އެދިފައިވަނީ ތިރީގައިވާގޮތަށެވެ.

"1- ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2343-CVC-2024 ގެ މައްސަލައިގައި ނިންމާފައިވާ ނިންމުމަކީ ޝަރުޢީ އަދި ޤާނޫނީ އުސޫލުތަކާ ޚިލާފަށް ނިންމާފައިވާ ނިންމުމެއްކަމުގައި ކަނޑައަޅުއްވައިދެއްވައި އެ ނިންމުން ބާޠިލުކޮށްދެއްވުމަށް؛

2- ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2343-CVC-2024 ގެ ޤަޟިއްޔާ އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ ހުއްދައިވާ މުއްދަތު ދިގުކޮށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުން ފައިސަލާކުރައްވާފައިވާ ހަމައެކަނި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ދަރިފުޅު 2025 ވަނަ އަހަރުގެ ދިރާސީ އަހަރު އޮގަސްޓް (ބާކީ) ގައި ނިމުމާއެކު ފުރުސަތު ދެއްވުމަށް ކޯޓުން ވަކިން އަމުރެއް ނެރުއްވުމަށް؛

3- މިނިސްޓްރީ އޮފް އެޑިއުކޭޝަންގެ ނަންބަރު E-22/CIR/2024/06 ސަރކިއުލަރ (2024 ވަނަ ދިރާސީ އަހަރު ސްކޫލުތަކަށް ކުދިން ވަދެވުމާ ގުޅޭ) ގައި ނަރުސަރީ އަށް ކުދިން ވަދެވުމުގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ އުމުރުފުރާގެ ޝަރުތުތައް އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ދަރިފުޅުގެ ތަޢުލީމީ ފުރުޞަތު ކަނޑުވާލާފައިވާތީ ޤާނޫނު ނަންބަރު 24/2020 (ތަޢުލީމާބެހޭ ޤާނޫނު) އާއި ޤާނޫނު ނަންބަރު 19/2019 (ކުޑަކުދިންގެ ޙައްޤުތައް ރައްކާތެރިކުރުމުގެ ޤާނޫނު) ގެ 8 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާ ޚިލާފުވާކަމަށް ކަނޑައަޅުއްވައިދެއްވުމަށް؛

4- މިނިސްޓްރީ އޮފް އެޑިއުކޭޝަންގެ ނަންބަރު E-22/CIR/2024/06 ސަރކިއުލަރ (2024 ވަނަ ދިރާސީ އަހަރު ސްކޫލުތަކަށް ކުދިން ވަދެވުމާ ގުޅޭ) ގައި ބުނެފައިވާ އުސޫލުން 30 ޖޫން 2024 ގެ ކުރިން ސްކޫލް ރެޖިސްޓްރޭޝަން ފޯމުގައި ކިޔަވައިދިނުމުގެ ފުރުޞަތު ދޭނެ ސްކޫލުތަކުން އިތުރު ސްކޫލެއް ބަދަލުވާ ފުރުޞަތު ދިނުމަށް، އެކަން ފުރުޞަތު މަޤްބޫލު ކުދިންނަށް އުސޫލުން ބަލައިގަތުމަށް ކަނޑައަޅައި ދެއްވުމަށް؛

5- މިނިސްޓްރީ އޮފް އެޑިއުކޭޝަންގެ ނަންބަރު 22-SA/INDIV/2024/372 ސިޓީ އާއި 22-E/INDIV/2024/926 ސިޓީގައި [redacted] 2024 ވަނަ އަހަރު ނަރުސަރީ އަށް ބަދަލުކުރުމަށް ކަނޑައަޅާފައިވާ ކަނޑައެޅުން ބާޠިލު ނިންމުމަށް ކަނޑައަޅުއްވައިދެއްވުމާއި އަދި ނިންމުން މުރާޖަޢާކުރުމަށް މިނިސްޓްރީ އޮފް އެޑިއުކޭޝަންގެ ނަންބަރު 22-E/INDIV/2024/926 ސިޓީގައި ނިންމާފައިވާ ނިންމުމުގައި ޤާނޫނުއަސާސީގެ 43 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފު ނިންމުމެއްކަމުގައި ކަނޑައަޅުއްވައި އެ ނިންމުން ބާޠިލުކޮށްދެއްވުމަށް؛

6- އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ދަރިފުޅު އެކުއްޔަށް ފަހުން ބަދަލުކުރުމުގެ ފުރުޞަތު މިނިސްޓްރީން ހޯދައިދިނުމަށް ޢަމަލުކުރުމަށް އަންގައި ދެއްވުމަށް، އަދި އެ ކަމަށް ދިމާވި ޚަރަދު ދެއްކުމަށް ކަނޑައަޅުއްވައިދެއްވުމަށް؛

7- ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2343-CVC-2024 މައްސަލައިގެ ޝަރީޢަތުގެ ނިޔާގައި ޙުކުމްގެ ތަފްސީލު ދިރާސާކުރުމަށް، މި މައްސަލައިގެ ޝަރީޢަތުގެ 2 ވަނަ އަޑުއެހުމުގެ ރިކޯޑިންގ އާއި މިންސަރުދާ ބަލައިދިނުމަށް، ސިވިލް ކޯޓުން މިނިސްޓްރީއަށް ފޮނުވިފައިވާ ލިޔުމާއި އެ ލިޔެކިޔުމުގެ ސާފުކުރުމަށް، އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތުން ހުށަހެޅި ލިޔެކިޔުންތަކަށް ބަލައި، އިސްތިއުނާފު ކޯޓުން އިސްތިއުނާފު ކުރެވިފައިވާ ގޮތާއި ހަމައަށް ބަލައި ތަޙުޤީޤުކޮށް ކަނޑައަޅުއްވައިދެއްވުމަށް." މި ގޮތަށެވެ.

އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާފަރާތުން ދެއްކިވާހަކަ

72. މި މައްސަލައާ ގުޅިގެން ޝަރީޢަތުގެ މަރުޙަލާގައި، އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާފަރާތުގެ ޖަވާބުގައި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ދެއްކިވާހަކަތަކަށް ރައްދުވާގޮތުން ދެއްކިވާހަކަތަކުގެ ޚުލާޞާ ތިރީގައިވާ ގޮތަށް ބަޔާންކޮށްލާނަމެވެ.

ބަޔާންކޮށްފައި އެވަނީއެވެ. ޢިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ޢިސްތިއުނާފު ނުކުތާތަކަށް ދައުލަތުން އިންކާރުކޮށްފައިވެއެވެ.

ފުރަތަމަ ޢިސްތިއުނާފީ ނުކުތާ

.73 ތަޢުލީމުގެ ޤާނޫނުގެ 47 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)އަށް ބަލާއިރު، އެ ޤާނޫނުގެ ދަށުން ރަސްމީ ތަޢުލީމަކީ، ޤައުމީ މަންހަޖަށް ކިޔަވައިދޭ ޕްރީސްކޫލު (އެލް.ކޭ.ޖީ-ޔޫ.ކޭ.ޖީ) ތަޢުލީމާއި، ފުރާ ތަޢުލީމު (ގްރޭޑް 1 އިން ފެށިގެން ގްރޭޑް 6)އާއި، ޘާނަވީ ތަޢުލީމު (ގްރޭޑް 7 އިން ފެށިގެން ގްރޭޑް 10)އަށް އެނގޭކަމަށް ދައުލަތުން ބުނެވިފައެވެ. އަދި ބުނެވިދިޔަ ތަޢުލީމުގެ [illegible] [illegible] [illegible]، ތަޢުލީމުގެ ޤާނޫނުގައި ކަނޑައަޅާފައިވާއިރު، ޕްރީސްކޫލު ތަޢުލީމަކީ އުމުރުން 4 (ހަތަރު) އަހަރާއި 6 (ހައެއް) އަހަރާ ދެމެދުގެ ކުދިންނަށް ތަޢުލީމުދޭކަން ތަޢުލީމުގެ ޤާނޫނުގެ 47 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ)އަށް ބެލުމުން އެނގޭކަމެވެ. ބޭބީ ނަރުސަރީ އަދި ނަރުސަރީ ([illegible] ސްކޫލް)ގެ [illegible] ބައެއް ސްކޫލްތަކުން [illegible].

.74 ތަޢުލީމުގެ ޤާނޫނު ތަންފީޛުކުރުމަށްޓަކައި ސިޔާސަތު ކަނޑައަޅައި ތަންފީޛުކުރުމަކީ އެ ޤާނޫނުގެ 12 ވަނަ މާއްދާއާއި 13 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން، މިނިސްޓްރީގެ ޒިންމާއެއް ކަމުގައިވާއިރު، ކޮންމެ ދިރާސީ [illegible] މިނިސްޓްރީގެ ފަރާތުން ސަރކިއުލަރތަކަށް [illegible]. އެގޮތުން މިނިސްޓްރީގެ ފަރާތުން 2023 ވަނަ އަހަރު މިނިސްޓްރީގެ ނަންބަރު 22-E/CIR/2023/08 ސަރކިއުލަރ، އަދި 2024 ވަނަ އަހަރު މިނިސްޓްރީގެ ނަންބަރު 22-E/CIR/2024/06 ސަރކިއުލަރ އަދި 2025 އަހަރު މިނިސްޓްރީގެ ނަންބަރު 22-

E/CIR/2024/31 "2025 އަހަރުގެ ދިރާސީ އަހަރު ސްކޫލަށް ކުދިން ވެއްދުމާ ގުޅޭ" ސަރކިއުލަރ ނެރެފައިވާކަމަށެވެ.

75. މި މައްސަލަ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި އިސްތިއުނާފު ކުރެވުނުއިރު ވުޒާރާގައިއޮތް އަދި އެއަށް އަލުން ކުރެވުނުމާ ސަރކިއުލަރަކީ، ތަޢުލީމުގެ ވުޒާރާގެ ފަރާތުން 2025 ވަނަ އަހަރު ކުދިން ސްކޫލަށް ވެއްދުމާ ގުޅޭގޮތުން ނެރެފައިވާ މިނިސްޓްރީގެ ނަންބަރު 22-E/CIR/2024/31 "2025 އަހަރުގެ ދިރާސީ އަހަރު ސްކޫލަށް ކުދިން ވެއްދުމާ ގުޅޭ" ސަރކިއުލަރއެއްކަމަށެވެ.

76. މި މައްސަލައިގައިވާ ދުސްތޫރުގެ ސިވިލް ހައްޤުން ހުރަސްއެޅިއްޖެ، ކުއްޖާ ހިމާޔަތްކުރުމަށް ތަޢުލީމުގެ ޤާނޫނުގެ ދަރިން ތަޢުލީމު ޙާޞިލު ޕްރީސްކޫލްގެ ހަރުފަށް ފުރުމުގެކުރިން މަރުޙަލާއެއް ކަމުގައިވާ ބޭބީ ނަރސަރީ އަދި ނަރސަރީ ގައިކަމަށެވެ. ބޭބީ ނަރސަރީއިން ނަރސަރީއިން ޕްރޮމޯޓް ވުމުގައި ދަރިވަރުން ޕްރޮމޯޓުވާނީ ތަޢުލީމުގެ ޤާނޫނުގެ 47 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތަށް ތަޢުލީމުގެ ބައިން ޕްރޮމޯޓް ކުރެވޭނީކަމަށެވެ.

77. ތަޢުލީމުގެ ޤާނޫނުން ބާރުދިން ޕްރީސްކޫލަށް ދެވޭނީ 4 (ހަތަރެއް) އަހަރު ފުރިފައިވާ ކުދިންނަށްކަމަށް ބަޔާން ކޮށްފައިވުމުން، ޕްރީ ސްކޫލަށް ވަންނަކުދިންނަށް އެއްވެސް ހުއްޓުމެއްނެތި، އެ ކުދިންގެ ތަޢުލީމު ކުރިއަށް ގެންދިއުމަށްކަން ކަނޑައަޅާފައިވާކަމުގައި، މިނިސްޓްރީން ދަށުން ބޭބީ ނަރސަރީ އަދި ނަރސަރީއަށް ވަންނަ ކުދިންގެ އުމުރުފުރާވަރު ޝަރުޠު ކަނޑައަޅާފައިވަނީ ދިރާސީ އަހަރުން ބޭނުންވާގޮތަށެވެ. އެގޮތުގެމަތިން ޝަރުޠުތަކަށް މަދު ބިނާކޮށް، ކުއްޖާ އުމުރުން ހަތަރު އަހަރު ނަރސަރީއަށް ވެއްދުމުގެ ސަބަބުން ޕްރީސްކޫލުގެ އުމުރުފުރާ ކަމުގައި ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކުރާ 4 (ހަތަރެއް) އަހަރު ފުރިހަމަވެފައި، އޭގެ ސަބަބުން ކުއްޖާ ޕްރީސްކޫލަށް ވަދެވުނު ނުކުރެވި، ނަރސަރީގައި ކުއްޖާ ތިބެން ކަންކުރާގޮތަކަށް ބާރުބަށް ގުދިފިދާނެ ނުދިނުންކަމަށެވެ.

78. މިނިސްޓްރީގެ ފަރާތުން [illegible] ނަމަވެސް، ބައެއް ބެލެނިވެރިންގެ އެދުމުގެ މަތިން، [illegible] ނަރސަރީއާއި ނަރސަރީއަށް [illegible] "[illegible] އެންރޯލްމަންޓް ފޯމު" [illegible] ނަރސަރީއިން ނަރސަރީއަށް [illegible].

79. [illegible] "[illegible] އެންރޯލްމަންޓް ފޯމު"ގައި [illegible] 4 (ހަތަރެއް) [illegible].

80. [illegible] 2024 [illegible] "[illegible] އެންރޯލްމަންޓް ފޯމު"[illegible].

81. [illegible] 12 [illegible] 13 [illegible].

82. ކޮވިޑް-19 ގެ ބަލިމަޑުކަމުގެ ސަބަބުން ދިރާސީ އަހަރު ފެށޭތާރީޚުން އައިބަދަލާ ގުޅިގެން، ދިރާސީ އަހަރު އަލުން ޖަނަވަރީގައި ފެށުމަށްޓަކައި ކަނޑައެޅި ސިޔާސަތު ހާސިލުކުރުމަށްޓަކައި، 2023 އިން ފެށިގެން ކޮންމެ ދިރާސީ އަހަރެއް ފެށުމާދިމާލު މިނިސްޓްރީއިން އަހަރުގެ ކެލެންޑަރު ޝާއިޢުކުރަމުންކަމަށެވެ. ހަމައެއާއެކު، ދިރާސީ އަހަރު ފެށުމާދިމާލު ގުޅިގެން، ކުރިން ސްކޫލްތަކާއި އުމުރުފުރާ ފިޔަވަޅު ތާރީޚުތަކުން ބަދަލު އެންމެފަހު ތާރީޚު ނުވަތަ ކަލެންޑަރުގެ މިނިސްޓްރީއިން އަހަރުގެ ކުރިއަށް ޖެއްސުމުންކަމުން ދަރިވަރުން ބޭނުންވެފައިވެއެވެ. މިގޮތުން ދިރާސީ އަހަރު ބަދަލު ކުރުމަށްފަހުވެސް އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ތަޢާރުޟުކޮށްފައިވާ ނުވާތީ، އެ ބަދަލު ބެލުމުގެ ކުރުމުގައި ފިޔަވަޅުއެއް ތަޢާރުޟުނުވާ ގޮތަށް ބަދަލުކުރެވިފައިވާކަމަށެވެ.

83. ދައުލަތުން އަމަލު ކަނޑައަޅާފައިވާގޮތުން ޤާނޫނުއަސާސީގެ 36 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި، ތަޢުލީމުގެ ޤާނޫނުގެ 3 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)ގެ ދަށުން ކުއްޖަކަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ އުމުރުން ތަޢުލީމުދިނުމަކީ ތަޢުލީމީ އިންސާނުންގެ ޙައްޤެއް އުނިކަން އައިސްފައިވާކަމަށް އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ބޭނުމެއްނުވޭ، ސިޔާސަތު ކޯޓުގެ އަހަރުތަކުގައި މިނިސްޓްރީގެ ފަރާތުން 14 ނޮވެންބަރު 2024 ދުވަހު ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހުރިހާ ސްކޫލުތަކަށް ފޮނުވާފައިވާ ސަރކިއުލަރގައި، 2024 ވަނަ އަހަރު އޮގަސްޓް އަދި ޑިސެމްބަރ ފެށިގެންދާ ހުރިހާ ދަރިވަރުން 2025 ވަނަ އަހަރު ޖޫން ބަދަލުކުރުމަށް އަންގައިދީފައިވާކަން ފާހަގަކޮށްފައި ވާކަމަށާއި، މިނިސްޓްރީގެ އެ ސިޔާސަތުގައި މިނިސްޓްރީން ބަދަލުގެނައުމަށް ފަށާފައިވާ ދުވަހުން ފެށިގެން ކިޔަވައިދޭ ގަބޫލުކުރާކަމަށެވެ. އެއީ، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ދަރިފުޅުގެ ކުރިމަތިވެދާނެ ހާލަތު ފިޔަވަޅުއެޅުމުން، މިނިސްޓްރީން ކަނޑައަޅާފައިވާ ޤަރާރަކީ ސަބަބުތަކެއް ވާކަމަށެވެ.

84. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ބުނެވިދިޔަ ސަރކިއުލަރ ގެނައި ބަދަލުތަކާ ދިމާލަށްކަމާ، ސިވިލް ކޯޓުގެ ހުށަހަޅާފައިވާ މައްސަލައިގެ 11 ޑިސެމްބަރު 2024 ދުވަހު ހަމަވުމަށްފަހު، ސިވިލް ކޯޓުގައި ސަރުކާރުން

އަޑުއެހުން 23 ޖަނަވަރީ 2025 ދުވަހު ބޭއްވުން، 22 ޖަނަވަރީ 2025 ގެ 22:54 ގައި އީމެއިލްގެ ޒަރީޢާއިން ކޯޓަށް އަދި ދައުލަތުން ފޮނުވާފައިވާ ލިޔުންތަކެއް ކަމުގައިވާތީ، އެ ލިޔުންތަކަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި ބަލައިގަތުމުގެ ގޮތުން ހުށަހެޅިދާނެ ލިޔުންތަކެއް ނޫންކަމަށް ދައުލަތުން ބުނެފައިވެއެވެ.

.85 ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ދައުލަތާ މުޙައްމަދު ވ. އިބްރާހީމް މުޢިއްޒު އަދި އިތުރު 4 ފަރާތެއް 2019/HC-(A/25) ޤަޟިއްޔާގައި، އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުން މައްސަލައިގެ ތަފާސްހުރި ކުރެވިފައިވާ ހެކި ހުށަހަޅާފައިވާ، އެ މައްސަލައިގެ ޝަރީޢަތުގެ ބައެއް މަރުޙަލާތަކުގައި ކުރިމަތިވެފައިވާ، އެކަންކަމާ ގުޅޭ ކަންކަން ބަޔާންކޮށްފައިވާ، ޝަރީޢަތް ބޭއްވިފައިވާ ހެކިތަކާއި ބުނެވިދިޔަ ބަޔާންތަކާ ގުޅިގެން ޤާނޫނުގެ ދަށުން ހުށަހެޅި، އެންމެހައި ލިޔުންތައް، ކުރިން ޝަރީޢަތުގައި ބަލާފައިވާ ކަމަށް ބެލޭ ޝަރީޢަތާއި އަޑުއެހުމުގައި ދައުލަތާއި ދިފާޢުގެ ފަރާތުން ހުށަހެޅި ލިޔުންތަކުގެ މައްޗަށް ބަލައި ބުނެވިދިޔަ ބަޔާނާ ދެފަރާތުން އެ ދުވަހު ހުށަހެޅުމަށްފަހު ކޯޓުން ނިންމާފައިވަނީ، އިސްތިއުނާފު ކޯޓަށް މައްސަލައިގެ މައިގަނޑު ބަޔާން (ޝަރީޢަތް ބައްދަލު) 26 ޑިސެމްބަރ 2024 ދުވަހު ބަލައިގަތުމަށްފަހު، އެ މަރުޙަލާގައިވާ އެ ހުށަހެޅި ގޮތަށް ހެކި އިސްތިޤުރާރު ބައްދަލުކުރުމުގައި ނުބެލުން، އެ ހުށަހެޅުމަކީ ރިޢާޔަތް ކުރެވޭނެކަމެއް ނޫންކަމުގައެވެ.

.86 ބުނެވިދިޔަ ހެކި ބަލައިގަތުމުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުން ނިންމާ ޙާލަތުގައި، ދައުލަތުން ރިޢާޔަތް ކުރަންޖެހޭ ކަންކަން ތަފްސީލުކޮށްދީފައެވެ. އެގޮތުން، މައްސަލައިގައި ކަންހިނގާފައިވާގޮތް ބަޔާންކޮށް، ޖިނާއީ ޕްރޮސީޖަރ ޤާނޫނުގެ ދަށުން ކަނޑައަޅާފައިވަނީ، އެ ޤަޟިއްޔާއިން އިސްތިއުނާފު ކުރުމަށް ޝަރީޢަތުން ހުއްދަ ދެއްވާފައިވާތީ، ސުލްހަ ގާއިމުކޮށް ރާއްޖޭގެ ޢާއްމު ނިޒާމު ހިފެހެއްޓުމަށް ޖިނާއީ ޤާނޫނުގެ 36 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)އާއި، ޖިނާއީ ޕްރޮސީޖަރ ޤާނޫނުގެ 3 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގެ ދަށުން އިސްތިއުނާފު ކުރުމަށް ހުއްދަދޭ ޝަރީޢަތުގެ ޙުކުމާއި ޚިލާފަށް އަމަލުކުރެވިފައިވާ ކަމަށް ދައުލަތުން ބުނެފައިވެއެވެ.

87. އިސްތިއުނާފު ފޯމުގެ 3.1.8 ވަނަ ނަންބަރުގައި ހުށަހަޅާފައިވަނީ ތިޖާރީ އެކްސްކްލޫސިވްސަޕްލަޔަރގެ ބަޔާންކޮށްފައެވެ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސްޓޮކިސްޓް ކޮޅުގެ ކޮންޓްރެކްޓުގައިން ވަކިސަރުކަރުން ރަސްމީގޮތުގައި ތިޖާރީ އެކްސްކްލޫސިވްސަޕްލަޔަރގައި ފުރިހަމަވާންޖެހޭނީ 2 (ދޭއް) ޝަރުތުކަމަށެވެ. ފުރަތަމަކަމަކީ، އަމަލުކުރަންޖެހޭ ސާފު ބަޔާނަ އިޖާރާގެ ފޯނުގެ ކޮންޓްރެކްޓުގައި އޮތުންކަމަށެވެ. ދެވަނަކަމަކީ، ފޯނުގައިވާ އިޖާރާއެއް ފުރިހަމަކުރުމުގައިވާ ނުވަތަ ފޯނު ދައުލަތައިވާގޮތުން ހިނގާފައިވުން ކަމަށެވެ. އަދި، އެ އެޖެންޓުގެ އެންމެއަށް ފަރުދުއަށްގެ ފޯނު ޚާއްޞަ 20 ވަނަ މާއްދާއިން ކަނޑައަޅާފައިވާ ފޯނު ހިންގުމުގައި ކުންފުނި ޗިޓަކުރުން ހަމަހަމަ ވެގެންވުމުގެ އެޖެންޓު އެއްގޮތަށް، އެންމެންގެ މައްސަލަ އެ ފޯނު އެއްގޮތަށް ތަންފީޒުކުރެވުން ދިއުމަށް އެދިފައިކަމަށެވެ.

88. ދައުލަތުން ދަރަޖައިގެ އަދި އިސްތިއުނާފުގެ ޖަވާބު ފޯމުގައި ފާހަގަކޮށްފައިވާ ފަދައިން، ޝީޕް ނަރަސަރީއާއި ނަރަސަރީއަކީ ރަސްމީ ތަރުތީބު ނުކުންނަކަށެވެ. އަދި އެ ދެ މަޢުލޫމާތު ފުރިހަމަ ކޮންފައިވުމަކީ ކުރީގެ ރަސްމީ ތަރުތީބުން ވުއްޖެއުގެ ސަބަބުތައްވެސް ނުކުންނަކަށެވެ. ފޯނުގައި ޤާނޫނުތަކުގެ ވަނަވަނީ 4 (ހަތަރެއް) އަހަރު ފުރުމުންނަކަށް އެ ފޯނުގެ ބަޔާނަ ނަމްސާން އެންގެން އޮންނަތީ، ކުރީގެ ރަސްމީ ތަރުތީބު ފުރިހަމަކުރުމުން، ފޯނުގައި ކުންފުނިތަކުގެ އުޅުނު ހަމަކަށްވެސް ރަސްމީ ތަރުތީބުން ވަކިވެގެންކަމަށް ބިނާކުރަނީ އެކަމަށް ތިޖާރީ އެކްސްކްލޫސިވްސަޕްލަޔަރ އުފެއްދުންކަމުގެ ނުކުންކަމަށް ދައުލަތުން ދެކެއެވެ.

89. ތަރުތީބުގެ ފޯނުގެ 47 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)ގައި ޤާނޫނުތަކުގެ އުޅުނުފުރުޢަތު 4 (ހަތަރު) އަހަރުކަމަށް ކުންފުނިތަކަށްވާއިރު، އަދި ތަރުތީބުގެ ސިޔާސަތު ތަންފީޒުކުރުން ނުކުޅެދޭ ސަރުކާރުން ތަންގައިވެސް އެ އުޅުނުފުރު ކުންފުނިތަކުން، އުޅުނު ހަމަވާންކަމަށް ކުރިން ތަރުތީބު ސާފުކޮށް ކުންފުނިތަކަށްވާއިރު، ފޯނުގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ އިޖާރާއާ މިވަރަށް ތިޖާރީ އެކްސްކްލޫސިވްސަޕްލަޔަރ އުފެއްދުން ނުވާނެކަމަށެވެ.

90. ސްކޫލްތަކަށް ކުދިންވެއްދުމާ ގުޅޭގޮތުން މިނިސްޓްރީން ޢާއްމުކުރާ ސަރކިއުލަރުތަކާއި، ކުރިއަށްއޮންނަ އައުދިރާސީ އަހަރަށް [illegible] އަދި [illegible] ސަރކިއުލަރތަކުގައި ކަމަށެވެ. ދިރާސީ [illegible] [illegible] ސަރކިއުލަރތަކަށް އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން [illegible] ތަޢުލީމުގެ ޤާނޫނާއި ޚިލާފު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

91. މިނިސްޓްރީން 14 ނޮވެންބަރު 2024 ދުވަހު ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސްކޫލްތަކަށް ފޮނުވާފައިވާ އީ-ސަރކިއުލަރގައި، އެލް.ކޭޖީ އަދި ޔޫ.ކޭޖީ [illegible] ދަރިވަރުން، 2025 ވަނަ އަހަރު ފެށިގެން [illegible] އަންގާފައިވާތީ، އެ އަންގުމުގެދަށުން އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ދަރިފުޅަށް، އެކަން ކުރިންނަކާ އެއްފަދައިން އެ [illegible] [illegible] [illegible] ކުރެވިފައިވާއިރު، މިނިސްޓްރީގެ އީ-ސަރކިއުލަރ [illegible] [illegible] ތަޢުލީމުގެ [illegible] ދަރިވަރުންނަށް ކަމުގައިވާތީ، އެ އީ-ސަރކިއުލަރއަކީ، [illegible] [illegible] [illegible] އިސްތިއުނާފުކުރާ [illegible] [illegible] [illegible]

92. އެހެންކަމުން، ސިވިލް ކޯޓުން ނިންމާފައިވަނީ [illegible] [illegible] އުޞޫލާއި، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 36 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)އާއި ތަޢުލީމުގެ ޤާނޫނުގެ 3 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)އާ ޚިލާފަށް [illegible] [illegible] [illegible]

ދެވަނަ އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާ

93. ތަޢުލީމުގެ ޤާނޫނުގައި ތަޢުލީމުގެ [illegible] [illegible] ކަނޑައަޅާފައިވާތީ، އެ [illegible] ކަނޑައަޅާފައިވާ [illegible] ކުދިކުދިންގެ މަޞްލަޙަތު ރިޢާޔަތްކުރުމުގެ [illegible] ކުރިންގެ ތަޢުލީމުގެ ހައްޤު ރިޢާޔަތް ކުރުމަށްޓަކައެވެ. ޤާނޫނުއަސާސީން [illegible] [illegible] [illegible] ތަޢުލީމުގެ

ނިޒާމުގެ ތެރޭގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ވަކި ކަރުދާހެއްގައި ނުވަތަ މަސްދަރަކުން ތަޢާރަފްކޮށްފައިވާނަމަ، އެ ކަރުދާހުގެ އުސޫލުތަކާ ގުޅިގެން ބަހައްޓަންޖެހޭނެއެވެ. އެހެނީ، ކަރުދާހުގެ ކާބިނީޓު ފަރާތުން ސަލާމަތް އެކަށައަޅާފައިވާ އަސާސީ އުސޫލުތަކާ އެއްގޮތަށް ބަޖެޓުގެ ހަރަދުތައް އެއްގޮތްކުރުމަށް ގާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާތީ، ކަރުދާހުގެ ކަނޑައަޅާފައިވާ އުސޫލުތަކާ ދެކޮޅަށް ހިނގާފައިވާ ކަމަކަށް ނުވާނެއެވެ.

94. ބަޖެޓުގެ ޤާނޫނުގައި ބަޖެޓުގެ ހަރަދުތަކަށް އިތުރުކުރާ ކަނޑައަޅާފައިވާތީ، ކޮމިޓީއާ ގުޅިގެން ތަފާސްހިސާބުތަކާ އެކަށައަޅާ ބަދަލުކުރުމަށް، އެއީ މާލީ ޒިންމާދާރުވުމުގެ އުސޫލުތަކާ ޚިލާފު ކަމަކަށް ނުވާތީ، ބަޖެޓުގެ ޤާނޫނު ފާސްކުރުމުގެ ޒިންމާ ހަވާލުކުރެވިފައިވާ ފަރާތަކަށް ބަލާއިރު ޤާނޫނުގައި އިތުރުކުރާ ކަނޑައަޅާފައިވާތީ، އެ އިތުރުކުރާ circumvent ކުރުމަށްޓަކައި އެކަށައަޅާ އުސޫލުތަކަކީ އެފަދަ ބަދަލުތަކެއް ނުގެނެވޭނެ، ކާބިނާ 2 (ދޭއް) އަހަރުތަކަށް އެޕްރޫވްކުރެވޭ ޚަރަދުތައް ކުރުމުގެ ކަންތައްތަކެވެ. ނަމަވެސް އެ ކަމަށް އަމަލުކުރުން ވަރަށް ގިނައިން، ބަޖެޓުގެ ޤާނޫނާއި އެ ޤާނޫނުގެ ދަށުން ކަނޑައަޅާފައިވާ ސިޔާސަތުތަކާ ޚިލާފުވާކަމަށް ކަމެއްކަމަށް ދެކެވުމެއް ނުވެއެވެ.

95. 2023 ވަނަ އަހަރުން ފެށިގެން ބަޖެޓުގެ ސިޔާސަތަށް ގެނައި ބަދަލާ ގުޅިގެން ކުރުމުގެ ބޭނުމަށް ކަނޑައަޅާ އަހަރުގެ ދިރާސީ އަހަރު ޚަރަދުކުރުމަށް، އަހަރުގެ ކުރިއަށް މިނިސްޓްރީގެ ފަރާތުން ބަލަހައްޓަން ބަޖެޓުކުރެވޭ އަހަރުދުވަހުގެ ބަޖެޓުވެސް ފާސްކުރެވެއެވެ. އެގޮތުން ދިރާސީ އަހަރު ޚަރަދުކުރުމަށް ކުރިއަށް ހުށަހަޅާ މިނިސްޓްރީއެއްގެ ބަޖެޓު ބަލަހައްޓަނީ ކުރީ އަހަރުގެ ބަޖެޓުގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ގޮތުގެ މަތިން ކުރިއަށް ގެންދެވޭ ޚަރަދުތަކަށް ބޭނުންކޮށް އެހީތެރިވެވޭ ގޮތެއްގައެވެ.

96. ދިރާސީ އަހަރަށް ބަޖެޓު ފާސްކުރާ މިނިސްޓްރީއަށް ދިމާވާ ބޮޑެތި ހުރަސްތަކެއް، ދިރާސީ އަހަރު ފަށާ ބަޖެޓު އަހަރުގެ ބަޖެޓާއި ހަމަނުވާތީވެ ޒަމާނީ ކުރިއެރުމާއެކު އެ ކަމުގެ ތަފާތު ހަމަޖެހޭނެ ގޮތެއް ބަޖެޓުގެ ނިޒާމުގެ ކަނޑައެޅުމާއި ބަލަހައްޓާ ގޮތަށް ކުރިއަށް ގެންދިޔުމަށް ސިޔާސަތު ހެދުމަކީ ނިންމުމުގެ ބާރުގައި ހިމެނޭ ކަމެކެވެ.

97. ކޮންމެ ދިރާސީ އަހަރަކަށްވާ ގުޅިގެން ބުނެވިދިޔަ ގޮތުގެމަތިން ސަރކިއުލަރއެއް ނެރުއްވަމުންދާއިރު، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން އެކަން ތަޢުލީމުކުރުމުގައި ނުވާއިރު، އެފަދަ ބަދަލުތައް ތަންފީޒުކުރުމުގެކުރިން [illegible] ތަޢުލީމީދާއިރާގެ ފަރާތްތަކުން ހަމަޖެހިފައިވާކަން ދައުލަތުން ނުދެކޭކަމެވެ. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ސަރކިއުލަރތަކުގައި އަމަލުކުރުމަކީ ގާނޫނު [illegible] [illegible] ކުރުންނަކަމަށް ބަލާނަމަ، ދިރާސީ އަހަރު ފެށޭއިރު ތަޢުލީމުގެ ނިޒާމުގެ ސިޔާސަތުތަކާއި ކަނޑައެޅުމަށް މިނިސްޓްރީއަށް ތަޢުލީމުގެ ގާނޫނުގެ 12 ވަނަ މާއްދާ އަދި 13 ވަނަ މާއްދާއިން ލިބިދީފައިވާ ބާރުން ނުކުރެވޭނެކަމެވެ.

98. މީގެއިތުރުން، ހުރި ސްކޫލުގެ މުނަހަޖަކީ [illegible] ތަޢުލީމުގެ މުނަހަޖުގެ ހުންނަކަމެވެ. [illegible] ތަޢުލީމުގެ މުނަހަޖުގެ [illegible] [illegible] [illegible] ސަރކިއުލަރ-1-ގެ އުޞޫލުގެ ސަބަބުން، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އަދި ތަޢުލީމުގެ ގާނޫނުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ގާނޫނު [illegible] ހުންނަކަމެވެ.

99. އެހެންކަމުން، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނިންމުމުގައި ގާނޫނު މާނަކުރެއްވުން ނުހިންގުމުގެ އުސޫލާ ޚިލާފުން އަދި ތަޢުލީމުގެ ގާނޫނުގެ 9 ވަނަ މާއްދާގެ (ބ)އާއި، ކުޑަކުދިންގެ ގާނޫނުގެ 8 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފުން ނިންމަވާފައިވާ ނިންމުމުގެ ބާތިލުކުރަން ދަޢުވާކުރުން ދެކެމެވެ.

ތިންވަނަ އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާ

100. މި މައްސަލައިގައި ކަށަވަރުވާގޮތުގައި ވާގޮތުގެމަތިން، ސިވިލް ކޯޓުން މި މައްސަލަ ހުށަހަޅާފައިވަނީ 28 އޮގަސްޓް 2024 ދުވަހު ކަމަށްވާއިރު، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން underage enrollment form

ގައި ސްޓޭޓްމަންޓުގައިވެސް 21 މެއި 2024 ދުވަހުކަމަށެވެ. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ސިވިލް ކޯޓަށް މައްސަލަ ހުށަހެޅިއިރުވެސް އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ދަރިފުޅު ނަރުސަރީއަށް ޝާމިލްވާ ކަމަށްވާއިރު، ސިވިލް ކޯޓުގެ ދައުވާ ފޯމުގައި އެ ވާޤިޢާ ހިމަނާފައި ނުވާކަމަށެވެ.

101. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ސިވިލް ކޯޓުގައި އެދުނު ފަރުވާއަކީ "ދައުވާލިބުނު ފަރާތުގެ ދަރިފުޅު ހިނގަމުންދާ 2024 އަހަރުގެ ދިރާސީ އަހަރު ޕްރީ ސްކޫލް ލެވެލްއިން ނަރުސަރީގައި ކިޔެވުމުގެ ފުރުޞަތު ތަންފީޒުކުރަން، އަދި އޭގެ ފަހުން އުމުރުން ކުރިއެރުމުގެ ގިންތިތަކާ އެއްގޮތަށް އަންނަ ގޮތަށް އަހަރުން އަހަރަށް ޕްރޮމޯޓުވުމުގެ ފުރުޞަތު ތަންފީޒުކުރަން ކަނޑައަޅައިދެއްވުން" ކަމަށެވެ. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން underage enrollment form ގައި ސްޓޭޓްމަންޓުގައިވެސް އެނގެންޖެހޭ ނިކަމެތިކަމަށް ބުނެފައިވާއިރު، އެ ފޯމަކީ އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން މެއިލްކޮށްފައި ނުވާކަމަށެވެ. އަދި އެ ފޯމުގެ ބަދަލުގައި ނަރުސަރީ ތަޢުލީމުގެ މަރުޙަލާ ތަކުގައިވެސް އުމުރުން ހަމަނުވާ ކުދިން އެއްކަލަކަށްވާއިރުވެސް އަންނަ މަރުޙަލާއަށް ބަދަލު ކުރެވޭނެކަމަށެވެ. އަދި ތަޢުލީމުގެ ޤާނޫނުގެ 47 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ)ގައިވެސް ނަރުސަރީ ތަޢުލީމުގެ މަރުޙަލާއެއްކަމަށް ނުވުމުން، އެ ފޯމުގައިވާގޮތަށް ޕްރޮމޯޓު ކުރުވުންކަމަށް ދައުލަތުން ދޫކޮށްލާފައިވެއެވެ.

102. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ދިފާޢުގައި ނުކުތާގައި ބާރުއަޅާފައިވާ ސިވިލް ކޯޓުގެ ނިންމުމުގައިވެސް، ޝަރީޢަތުގެ ޤަވާޢިދުގެ 5 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)ގެ (1)އާއި، ހެކި ވަޒަންކުރުމުގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ޤާޟީން އެކަށީގެންވާ މައްސަލައެއްގައި ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ އުސޫލާ ޚިލާފަށް ދައުވާކޮށް ނުދޭކަމަށެވެ.

ހަތަރުވަނަ އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާ

.103 ސިވިލް ކޯޓުން ކުޑަކުދިންގެ ޤާނޫނުގެ 8 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) މާނަކޮށްފައިވަނީ، އެ ޤާނޫނުގެ 3 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އަދި (ށ)އާ ޚިލާފަށް، އަދި މާނަކުރުމުގެ ހަމަތަކުގެ ޤާނޫނުގެ 6 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފަށްކަމަށް ދައުލަތުން ނުދެކެމެވެ.

.104 ޤާނޫނުއަސާސީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކުޑަކުދިންގެ ޙައްޤުތައް ތަފުސީލުކޮށްފައިވަނީ، ކުޑަކުދިންގެ ޤާނޫނުގައި ކަމަށެވެ. އަދި ޤާނޫނުއަސާސީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އުނގެނުމުގެ ޙައްޤުގެ ވާހަކަ ކުޑަކުދިންގެ ޙައްޤުތަކުގެ ޤާނޫނުގައި ބަޔާން ކޮށްފައިވީނަމަވެސް، ޤާނޫނުއަސާސީއާއި ކުޑަކުދިންގެ ޙައްޤުތައް ރައްކާތެރިކުރުމުގެ ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ތަޢުލީމުގެ ޙައްޤު ތަފުސީލުކޮށްދީފައިވަނީ، ތަޢުލީމުގެ ޤާނޫނުގައި ކަމަށެވެ.

.105 ކުޑަކުދިންގެ ޤާނޫނުގެ 8 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކުއްޖާގެ މަސްލަޙަތު ރިޢާޔަތްކުރުމުގެ [illegible] ކުޑަކުދިންގެ ޙައްޤު ރައްކާތެރިކުރުމުގެ [illegible] މާއްދާ [illegible] [illegible]، އެ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ ވަކިވަކި ކުދިންނާއި ކަންކަން ނިންމުމުގައި ކޮންމެ ކުއްޖެއްގެ ވަކި މަސްލަޙަތަށް ރިޢާޔަތްކުރަން [illegible]، އެ ޤާނޫނުގެ 34 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)އާ ޚިލާފަށްކަމަށް ދައުލަތުން ދެކެމެވެ.

.106 ސިވިލް ކޯޓުން މައްސަލަ ނިންމުމުގައި އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، ކުޑަކުދިންގެ ޤާނޫނާއި އެ ޤާނޫނުގެ [illegible] [illegible]، އެ ޤާނޫނުގައި [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

.107 ކުޑަކުދިންގެ ޤާނޫނުގެ ގެ 3 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)ގައި، އެ ޤާނޫނު މާނަކުރަންވާނީ، ޤާނޫނުއަސާސީއާއި އިސްލާމްދީނުގެ އަސާސްތަކާ އެއްގޮތްވާ ގޮތުގެމަތިން، އަދި ދިވެހިރާއްޖެއިން ތަސްދީޤުކޮށްފައިވާ ބައިނަލްއަޤުވާމީ މުޢާހަދާތަކާ އެއްގޮތްވާ ގޮތުގެމަތިންކަމަށް ބުނެފައިވާކަމަށް. އަދި އެ މާއްދާގެ (ނ)ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ އެ ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކަންކަން މާނަކުރުމުގައާއި ތަންފީޒުކުރުމުގައި، ކުޑަކުދިންގެ ޙައްޤުތަކާބެހޭ ބައިނަލްއަޤުވާމީ މުޢާހަދާއާއި، އެ މުޢާހަދާގެ އޮޕްޝަނަލް ޕްރޮޓޮކޯލުތަކާއި، އުސޫލުތަށް ދިވެހިރާއްޖެއިން ތަސްދީޤުކޮށްފައިވާ މުޢާހަދާތަކުގައި ބަޔާންކުރާ އުސޫލުތަކާއި، އިންސާނީ ސަޤާފަތާއި ހަމަހަމަކަމާއި މިނިވަންކަމަށް ބިނާކުރެވިފައިވާ، ހުޅުވިގެންވާ ދިމިޤްރާޠީ މުޖުތަމަޢުތަކުން ޤަބޫލުކުރާ އުސޫލުތައް ހިފަހައްޓަންވާނެކަމަށްވެއެވެ.

.108 މާނަކުރުމުގެ ހަމަތަކުގެ ޤާނޫނުގެ 6 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ، ވަކި ބަހަކަށް ޢުމުރުގެ އުސޫލަށް، ކަނޑައެޅިގެން ވަކި ބަހެއް، ނުވަތަ އިސްތިލާހެއް، ނުވަތަ ޢިބާރާތެއް، ނުވަތަ ޖުމްލައެއް ބޭނުންކުރެވިފައިވާގޮތުން ޢުމުރުގެ ބަދަލުގައި، އެ ޤާނޫނު ފާސްކުރުމުގައި ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ގެންގުޅުއްވި މަޤްޞަދު ބަލައި، އެ މަޤްޞަދު ދިރުވައިދޭނެ ގޮތަކަށް، އެ މަޤްޞަދާ އެއްގޮތްވާގޮތަކަށް، އަދި އެ މަޤްޞަދު ދިމާވާ އެއްގޮތަކަށް ގޮތުގެމަތިން، އެ ބަހުގެ ނުވަތަ އިސްތިލާހުގެ ނުވަތަ ޢިބާރާތުގެ ނުވަތަ ޖުމްލައިގެ މާނަކުރަން ކަމުގައެވެ.

.109 ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. މުޙައްމަދު އަލީ (2021/SC-A/79) (މިފަހުން "މުޙައްމަދު އަލީ މައްސަލަ"ކަމަށް ބުނެވިފައިވާ) ގެ ޤަޟިއްޔާގެ 13 ވަނަ ނުކުތާގައި، މާއްދާ ޤާނޫނާއި އާއްމު ޤާނޫނުން އެއްބަސްވާ ބޭނުން ހުރިހާގައި އަދި މާއްދާ ޤާނޫނުގައި އޮންނަ އިޖުރާއަތާ އުނިކަމާ އިޖުރާއީ ޤާނޫނުގެ ސަރަހައްދު މާއްދާ ޤާނޫނުތަކުން ބާރުވެރިވާކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައި ވާކަމަށެވެ.

.110 ތަޢުލީމުގެ ޤާނޫނަކީ ކުޑަކުދިންގެ ޤާނޫނުގެ ފަހުން ތަސްދީޤުކޮށް އަމަލުކުރަން ފަށާފައިވާ ޤާނޫނެއްކަމަށްވެއެވެ. ތަޢުލީމުގެ ޤާނޫނުގެ 2 ވަނަ މާއްދާގައި އެ ޤާނޫނުގެ މަޤްޞަދު ބަޔާންކޮށްފައިވާއިރު

[illegible] (ހ)ގައި [illegible] ޤާނޫނުއަސާސީއާއި، [illegible] ދިވެހިރާއްޖޭގެ [illegible] ކުޑަކުދިންގެ ޙައްޤުތަކާބެހޭ ބައިނަލްއަޤްވާމީ މުޢާހަދާއާއި، [illegible] ކަމާގުޅޭ ބައިނަލްއަޤްވާމީ [illegible] ރިޢާޔަތްކޮށް، [illegible]

111. [illegible] ޤާނޫނުގައި [illegible]

112. [illegible]

113. ކޮންމެ ކުއްޖަކާ [illegible] އެސެސްމަންޓް [illegible]

114. [illegible] circumvent [illegible]

ނެތްކަމަށް ދައުލަތުން ދެކޭކަމަށެވެ. އަދި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ސިވިލް ކޯޓަށް ހުށަހެޅި އެސެސްމަންޓު ރިޕޯޓަށް ރިޢާޔަތް ކުރެވޭނެ [illegible]، އެ ރިޕޯޓުގެ އެއްވެސް ތަނެއްގައި ކުއްޖާ [illegible] ކުރަންޖެހޭކަމަށް ބަޔާން [illegible]. [illegible]، އެ ރިޕޯޓުގައިވަނީ ކުއްޖާއަށް އެޑްވާންސްޑް [illegible] [illegible] [illegible] ކުއްޖާ early education program އަކަށް ވައްދުމަށް ރެކޮމެންޑުކުރާ [illegible]. މިއީ، އެއްވެސް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ދައުލަތުން ދެކޭކަމަށެވެ.

ފަސްވަނަ އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާ

115. މި މައްސަލައިގެ [illegible] [illegible] [illegible]، މިނިސްޓްރީއާއި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތާ ދެމެދު [illegible] ވާހަކަދައްކާފައި، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ދައުލަތުން ދެކޭކަމަށެވެ.

116. މިނިސްޓްރީގެ ފަރާތުން، ކުއްޖާ ނަރސަރީއަށް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެއްވެސް [illegible] [illegible] [illegible] ނުވާކަމަށް [illegible]، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން އެކަން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެއްވެސް [illegible] [illegible] [illegible] ސިވިލް ކޯޓަށް ހުށަހަޅާފައި ނުވާކަމަށެވެ. ކުއްޖާއާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އިސްތިއުނާފުގެ ޖަދުވަލުގެ 4.1.17 ވަނަ ނުކުތާގައިވާ ކަންކަން ތަކުރާރު ކުރާކަމަށެވެ. އެގޮތުން، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން [illegible] [illegible] ބޭނުން ހުށަހަޅާފައިވާ [illegible] ސިވިލް ކޯޓުން

ގޮތްނިންމަވާފައި ނުވާކަމަށް ބުނުމަކީ، ޤާނޫނީ ބުރަދަނެއްދީ ވާހަކައެއް ނޫންކަމަށް ދައުލަތުން ދެކެމެވެ.

117. އެހެންކަމުން، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނިންމުން ބާތިލުކޮށް، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ހުކުމަކަށް ރިޢާޔަތްކޮށް ބުރަދަން ދެއްވާފައިވާކަމަށް ދައުލަތުން ދެކޭތީ، ފަނޑިޔާރުންގެ ޤާނޫނުގެ 5 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)ގެ (1) އާއި، ހަމަ ވަކަން ކުރުމުގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ޤާޢިދާ އަސާސީކޮށްގެން މައްސަލައިގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ އުސޫލާ ޚިލާފަށް މައްސަލަ ނިންމާފައިވާކަމަށް ދައުލަތުން ނުދެކެމެވެ. އަދި ދަށުކޯޓުގެ ނިންމުން ބާޠިލުކުރުން، ފަނޑިޔާރު އެ ނިންމުމަށް ފާސްލުވި ސަބަބަކީ އެނގެން ޚުލާޞާކޮށް، ސިވިލް ކޯޓުގެ އެ ނިންމުމަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ އަޅުގަނޑު އިސްތިޢުނާފު މައްސަލައިގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ އުސޫލާ ޚިލާފު ނިންމުމެއްކަމަށް، އަދި އެ ނިންމުމަކީ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)އާ ޚިލާފު ނިންމުމެއް ބުރުހާނަކަށް ދައުލަތުން ނުދެކެމެވެ.

118. މައްސަލައިގެ ސަބަބުތަކުގެ މަޤްޞަދުގައި ފަނޑިޔާރުން ކޮށްފައިވާ ސާބިތު ގެއްލުން ދައްކާފައިވާ މައްސަލަތަ ފާހަގަކޮށް ތިރީގައި އެވަނީއެވެ.

118.1. މި ޝަރީޢަތުގައި މުރާޖަޢާ ނިޒާމުގެ ބަޔާންތަކުގައި، ކުށާއި ހިތަސް ކޮށްފައިވާ ކުށްތަކާއި ބެހޭ ކަމުގެ ކަންތައްތައް ނުވާކަމަށް، އެކަށީގެން ހުރި ކުރުމެއްގެ ތަފާސްހިސާބު ކުރުމުގެ ފުރުޞަތުގައި ދުވަސްއައިސްގެން މުއްދަތު ނުދީ ސަބަބުތަކުން ސާބިތުކުރެވުނު، އެހެންކަމުން ދައުލަތުން ޤަބޫލު ކުރާނެއެވެ.

118.2. މަރުދަށްކަމަށް މުއްދަތު ވަކިކުރާފައިވާ ކުށުގައި، ނަގާސަދަކަށް ގައި ލިޔަމުގެ، އެ ކުށުގެ އިތުރާއި ދުވަސް ބޭނުންކުރި ހަމައެކަނި އުފެދޭނެ ސާބިތުކުރެވުނު، ނަގާސަދައިން އިތުރާއި ދުވަހުން ބޭނުންކުރީ އުފެދު އެކަށީގެން ދައުލަތުން ޤަބޫލު ކުރާނެއެވެ.

118.3. ސަރކިއުލަރުގައި ނަރުސަކީގެ ވާހަކަ ދޫކޮށްލަނީ ޕްރެކްޓިސް ސަރވިސްތަކުން ސްޓާފުކުރުމުން، އެއީ ގަޑިއަށްފަހުގެ ގޮތުގައި ދިރާސާ އިންސްޕެކްޝަނުގައި މިނިސްޓްރީގެ ފަރާތުން ޖަވާބު ދެއްވާފައިވެއެވެ.

118.4. ތެއްސަރަޓިފިކެޓްގެން ވިދާޅުވި ސަރކިއުލަރުގެ އަސާސަށް ޑިއުޓީ ދޭއިރު، މިނިސްޓްރީން ޖަވާބު ދެއްވާފައިވެއެވެ. އަދި ނަރުސަކީ ނަރުސަކީ ޚާއްޞަ ސަރކިއުލަރުން ސްޓާފުކުރުމުން، ނަރުސަކީ އަދި ޑޮކްޓަރު ނަރުސަކީ ޚާއްޞަ ގޮތުން މިނިސްޓްރީން ޖަވާބު ދެއްވާފައިވެއެވެ.

118.5. ނަރުސުން ޑިއުޓީ ސަރކިއުލަރުގައިން ބެލުން ހުށަހަޅާ ބަޔަކު ޚާއްޞަ ގޮތުގައި، އެކަމުގެ މިނިސްޓްރީން ޕޮލިސީ ޚާއްޞަ ސަރކިއުލަރުން ސްޓާފު ކުރުމުން، ޑޮކްޓަރު ނަރުސަކީ ނަރުސުންގެ ޑިއުޓީ އެއްބަސްވުމަށް، ނަރުސަކީ އަދި ނަރުސަކީ އަދި ޑޮކްޓަރު ސްޓާފުގެ ކުރުމުން ބަޔާނުގައި މިނިސްޓްރީން ޖަވާބު ދެއްވާފައިވެއެވެ.

118.6. ސަރކިއުލަރުގެ ޑިއުޓީގައި ޚާއްޞަ ސްޓާފުންނަށް ބަލާއިރު ފަރާތުން ދެއްވާފައިވެއެވެ. ދެން އެނގެނީ ޚާއްޞަގައި މި ބަޔާންކުރާ ސްޓާފުންނަށް، އަދި މި ސަރކިއުލަރުގެ ޑިއުޓީން، ނަރުސަކީ

ނިޒާމުގެ ތެރޭގައިވެސް ކުދިންނަކަށް ރިޢާޔަތް ނުކުރެވޭނެކަމަށެވެ. ރިޢާޔަތް [illegible] ބެލެނިވެރިޔާ އެދިއްޖެ ޙާލަތެއްގައި، އެކަން [illegible] [illegible] [illegible] ހުށަހެޅުމަށްކަމަށެވެ. ދެން މިނިސްޓްރީން [illegible] ހުއްދަ ދެއްވާފައެވެ. އެހެންކަމުން، [illegible] ނިޒާމުގެ ތެރޭގައިހުރި [illegible] ރިޢާޔަތްކުރުމާ ގުޅުންހުރި [illegible] [illegible]، އަދި [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އަދި [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ދެއްވާފައެވެ. އެޙާލަތުގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible]، އެކަން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ދެއްވާފައިނުވެއެވެ.

118.7 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ދެއްވާފައެވެ.

118.8 [illegible]، [illegible] [illegible] ނިޒާމު [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] ނިޒާމުގެ [illegible]

[illegible] ކުއްޖަކަށް [illegible] ޤާނޫނުގައި [illegible]

[illegible] ދައުލަތުން ޖަދަލު ދައްކަވާފައިވެއެވެ.

118.9. ތަޢުލީމުގެ ޤާނޫނުގެ 47 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) [illegible] ޤާނޫނުގައި [illegible] ޤާނޫނުން [illegible] ޤާނޫނުގައި [illegible] ދައުލަތުން ޖަދަލު ދައްކަވާފައިވެއެވެ.

118.10. ދައުލަތުން [illegible] ޤާނޫނުން [illegible] ޤާނޫނުގައި [illegible] ޤާނޫނާ [illegible] ދައުލަތުން ޖަދަލު ދައްކަވާފައިވެއެވެ.

118.11. [illegible] ޤާނޫނުއަސާސީގެ 35 ވަނަ މާއްދާގައި [illegible] ޤާނޫނުގައިވާ [illegible] 35 [illegible] ޤާނޫނުއަސާސީގެ 35 ވަނަ މާއްދާއާއި [illegible] ޤާނޫނުގައިވާ [illegible] ޤާނޫނުގެ [illegible]

ޢަރްޟުކުރުމުގެ ފުރުޞަތު ލިބިދީފައިވާކަމަށާއި، ޤާނޫނަށްފަހު އަމަލު ކުރަންޖެހޭނީ ޤާނޫނުގައިވާ ގޮތަށްކަމަށް، ދައުލަތުން ދެކޭކަމަށް ޖަވާބު ދެއްވާފައިވެއެވެ. ސުވާލަކީ، ދައުލަތުން މިހާރު ޤަބޫލުކުރައްވާ ގޮތުގައި ވެއްޖިއްޔާ، ދައުލަތުގެ ޤާނޫނުން އަސާސީ ޙައްޤު ޤާއިމުކުރަނީކަމަށްތޯ ޝަރީޢަތުން އިތުރަށް ސުވާލުކުރުމުން، ދައުލަތުގެ ޤާނޫނުން އަސާސީ ޙައްޤު ޤާއިމުކުރާކަމަށް ދައުލަތުން ނުދެކޭކަމަށް ޖަވާބު ދެއްވާފައިވެއެވެ.

118.12 މައްސަލަ ޖެހުނީ ބޭނީ ނަރުސަރީން ނަރުސަރީއަށް ޕްރޮޖެކްޓް ކުރުމުގެ ބެހޭގޮތާއި، މި މައްސަލައިގައި [illegible] [illegible] [illegible] 4 (ހަތަރެއް) އަހަރުން ފުރިގެން ޕްރޮޖެކްޓް ކުރަންޖެހޭ ސްޓޭޖުގައި [illegible] ޝަރީޢަތުން ސުވާލުކުރުމުން، [illegible] ދަށުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މައިގަނޑު ކަންކަން [illegible] [illegible]

އިސްތިއުނާފު [illegible] [illegible] [illegible]

119. އިސްތިއުނާފު [illegible] [illegible] ޝަރީޢަތުގެ [illegible] [illegible] [illegible].

> " [illegible] [illegible] [illegible] އިސްތިއުނާފުކުރެވިފައިވާ މައްސަލައިގައި، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2434-
> CVC-2024 ގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
> [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މި މައްސަލަ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]."

ޝަރީޢަތުން ފާހަގަކުރެވުނު ކަންތައްތައް

120. މި މައްސަލައިގައި ޝަރީޢަތުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

120.1. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ދަރިފުޅު އެއްގޮތަށް އަނބުރާ ބަދަލުކުރުމުގައި ދައުލަތުން އަމަލުކުރަމުންދިޔައީ "ޗައިލްޑް ޕްރޮޓެކްޝަން"ގެ އުސޫލާ ޚިލާފުވާކަމަށް، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 36 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)ގެ ދަށުން ކުއްޖާއަށްލިބޭ ހައްޤު ހަނިވާގޮތަށްތޯ؟

120.2. ސަރކިއުލަރ-2- މާއްދާތަކުން ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ ނުރައްކާގެ އުސޫލުގެ މައްސަލައެއްތޯ؟

120.3. މަސްލަހަތުގެ ވީވާރަށް އެކަނިކަމުގައިވަނީ ފަރިކްޝަނުގެ ޤާނޫނުގެ 5 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އަދި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސަރުކާރުގެ ކޯޓުގެ ޖީބު އެއްފަހަރާ މަސްލަހަތާއި، އަދިވެސް އިސްލާމީ މަސްލަހަތުގައިވާ އުސޫލާ ޚިލާފުތޯ؟

120.4. ކުޑަކުދިންގެ ޤާނޫނުގެ 8 ވަނަ މާއްދާއާއި، އެ ޤާނޫނުގެ 34 ވަނަ މާއްދާގައިވާ ކުއްޖާގެ މަސްލަހަތަށް ރިޢާޔަތް ކުރުމުގެ ވާޖިބާއި، އޭރު މާއްދާއެއްކަމަށް ސިފަ ކޯޓުން ކަނޑައެޅިފައިވަނީ މާނަކުރުމުގެ ހަމަހަމަކަމުގެ ޤާނޫނުގެ 6 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފުތޯ؟

އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ދަރިފުޅު އެއްގޮތަށް އަނބުރާ ބަދަލުކުރުމުގައި ދައުލަތުން އަމަލުކުރަމުންދިޔައީ "ޗައިލްޑް ޕްރޮޓެކްޝަން"ގެ އުސޫލާ ޚިލާފުވާކަމަށް ޤާނޫނުއަސާސީގެ 36 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)ގެ ދަށުން، ކުއްޖާއަށްލިބޭ ހައްޤު ހަނިވާގޮތަށްތޯ؟

121. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 43 ވަނަ މާއްދާގައި، އިދާރީ ހިންގުމުގެ ފަރާތްތަކުން ކޮށްދޭ މިކަމުގެފުރަތަމަ ޤާނޫނާ އެއްބަސްވާ ދޯދިގަތުމުން، އަދުލު އިންސާފުގެ ހަމަތަކާއެއްގޮތަށް އެކަށީގެންވާ އަވަސް މުއްދަތެއްގައި ކަނޑައެޅުމުގައި އިސްތިސްނާ ފިޔަވަޅު ކަމުގައިވަނީ، އިދާރީ ފިޔަވަޅުތަކުގެ ސަބަބުން އެއްވެސް މީހެއްގެ ހައްޤަކަށް އުނިކަމެއް ފިލުވުމުގެ ކުރިމަތިވެއްޖެނަމަ، އެ ފިޔަވަޅަކުން އިދާރީސާބިތު ފިޔަވަޅުން ފިޔަވަޅުގެ ހައްޤު އެ މީހަކަށް ފިޔަވަޅެއްއަޅާފައިވާނަމަ، އެފަދަ ފިޔަވަޅެއްގެ ސަބަބުން އެއްވެސް މީހެއްގެ ހައްޤަކަށް ނުލަފާ އެއްވެސް

ބައެއްގެ ޙައްޤަކަށް، ނުވަތަ މުޖުތަމަޢުގެ ބައްޔަކަށް އުނިކަމެއް ލިބިއްޖެކަމަށް ފެނިއްޖެނަމަ، އެ ކަމެއް ކޯޓަށް ހުށަހެޅުމުގެ ޙައްޤު އެ މީހަކަށް ނުވަތަ އެ ބަޔަކަށް އެ ކަމުން ސީދާގޮތެއްގައި އަސަރު ފޯރައިފާނޭ ކޮންމެ މީހަކަށްމެ ލިބިގެންވާކަމަށް ބުނެފައިވެއެވެ.

122. ޖުޑީޝަލް ރިވިއުގެ މައްސަލަތައް ހުށަހެޅުން ބިނާވެފައިވަނީ ޠަބީޢީ ޢަދާލަތުން [illegible] އެ [illegible] ގުޅުންހުރި ޤާނޫނީ މަފްހޫމުތަކުގެ މައްޗަށެވެ. [illegible] ނިންމުންތަކުގެ މައްޗަށް ޠަބީޢީ ޢަދާލަތުގެ އުސޫލުތައް ހިނގާނެއެވެ. [illegible] އިދާރީ ހިންގުމުން މުހިއްމު [illegible].[8] [illegible] 43 [illegible].

123. [illegible]

---

[8] MP Jain & SN Jain, *Principles of Administrative Law* (7th Ed., LexiNexis, 2020) p 289.

124. ޖުޑީޝަލް ރިވިއުގެ މައްސަލައެއްގެ ތެރެއިން އުންމީދުކުރުމުގެ މަބްދައެއް ވުޖޫދުވެފައިވާކަމުގެ ދަޢުވާއެއް އުފުލިދާނެއެވެ. އެ ޙާލަތުގައި ޤާނޫނީ ބިނާއެއްކޮށް [illegible] [illegible] އުންމީދުކުރުމުގެ މަބްދައުގެ މަފްހޫމުގެ ތެރެއިން [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އުންމީދުކުރުމުގެ މަބްދައު [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].[9]

125. [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އުންމީދުކުރުމުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].[10]

126. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 35 [illegible] [illegible]، އުންމީދުކުރުމުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]

---

[9] MP Jain & SN Jain, *Principles of Administrative Law* (7th Ed., LexiNexis, 2020) pp 289-290.

[10] *Hughes v. Deptt. Health and Social Security* [1985] AC 776

[illegible]

127. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ކްރައުން ކޮމްޕެނީ ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑް (އެކްސް ޕާޓޭ) (2023/HC-A/157)

(މީގެފަހުން "ކްރައުން ކޮމްޕެނީ [illegible] 54 [illegible][11] [illegible][12] [illegible] 55 [illegible][13] [illegible] (statutory obligation)، [illegible][14] [illegible]

128. [illegible] 2434-CVC-2024 [illegible] -2- [illegible]

---

[11] *R v Inland Revenue Commissioners ex parte MFK Underwritings Agents Ltd* [1990] 1 WLR 1545

[12] *Attorney General of Hong King v Ng Yuen Shin* [1983] 2 AV 629

[13] *R v North and East Devon Health Authority, ex parte Coughlan* [2001] QB 213

[14] *R (Bancoult) v Secretary of State for Foreign and Commonwelath Affairs (No 2)* [2008] UKHL 61 – the doctrine cannot be invoked to invalidate primary legislation or prerogative powers exercised in accordance with the law.

ނަރުސަރީއަށް ބަދަލުކުރުމަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ ކަޓްއޮފް ތާރީޚުގައި، ކުއްޖާއަކީ ނަރުސަރީއަށް ބަދަލުކުރުމަށް މިނިސްޓްރީން ކަނޑައެޅިފައިވާ އުމުރު ހަމަނުވާ ކުއްޖަކަށްވުމުގެ ސަބަބުން، ކުއްޖާ ބޭބީ ނަރުސަރީގައި ރިޕީޓް ކުރަންޖެހިފައިވަނީ އުންމީދުކުރުމުގެ ދަރަޖައެއްގައި ހުރިކަމަށް ބެލެވޭތީ، އެ އުސޫލާ ޚިލާފަށްކަމަށެވެ.

129. މައްސަލައިގެ ލިޔުންތަކަށް ބަލާއިރު، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2434-CVC-2024 ޤަޟިއްޔާގެ ދަޢުވާ ފޮނުވައިވާ ތާރީޚަކީ 07 އޮގަސްޓް 2024 ދުވަސްކަމަށްވާއިރު، އެ މައްސަލަ ރަޖިސްޓްރީ ކޮށްފައިވާ ތާރީޚަކީ 28 އޮގަސްޓް 2024 ދުވަހެވެ. އަދި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ކުއްޖާގެ ސްކޫލަށް ހުށަހަޅާފައިވާ ލެންގުއޭޖް އެންރޯލްމަންޓް ފޯމުގައި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ސޮއިކޮށްފައިވަނީ 21 މެއި 2024 ދުވަހުކަމަށް ލިޔުންތަކުން ދައްކައެވެ. ކަންމިހެން އޮތުމުން، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ދަރިފުޅު ބޭބީ ނަރުސަރީއިން ނަރުސަރީއަށް ބަދަލުކުރުމަށް އެދިފައިވުމުން، ސިވިލް ކޯޓުގައި މައްސަލަ ކުރިއަށް ދަނިކޮށް، ކުއްޖާ ކިޔަވަމުންދާ މަދަރުސާގެ ފަރާތުން، [illegible] ކުއްޖާ ނަރުސަރީއަށް ބަދަލުކުރުމަށް ފުރުސަތު ދީފައިވާތީއެވެ. އެހެންކަމުން، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2434-CVC-2024 ޤަޟިއްޔާގައި، ކުއްޖާ ބޭބީ ނަރުސަރީއިން ނަރުސަރީއަށް ބަދަލުކޮށްދިނުމަށް ކޯޓުން އިލްތިމާސް އެދުނު [illegible]

130. [illegible] ސާބިތުވަނީ، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ސިވިލް ކޯޓަށް ހުށަހެޅި މައްސަލައިގައި އެދިފައިވާ [illegible] ތެރެއިން، މި ނިންމުމުގެ 120 ވަނަ ނުކުތާގައިވާ [illegible]

131. މި މައްސަލައިގައި ދެފަރާތުގެ ބަހުސްތަކަށް ބަލާއިރު، އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުގެ މައިގަނޑު ހުށަހެޅުމަކީ، ކުއްޖާއަކީ މިނިސްޓްރީން ޢާއްމުކުރި ސިޔާސަތާ އެއްގޮތަށް 2023 ވަނަ އަހަރު މަދަރުސާއަށް ވައްދާފައިވާ ކުއްޖެއްކަމާއި، 2024 ވަނަ އަހަރު ދިރާސީ އަހަރުފެށޭ ތާރީޚަށް ބަދަލު ގެނައުމުގެ ސަބަބުން މިނިސްޓްރީގެ ސަރކިއުލަރ-2-އިން ކުއްޖާ ގްރޭޑް ބަދަލުވުމަށް ފުރިހަމަވާންޖެހޭ އުމުރުފުރާއަކީ އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުގެ ދަރިފުޅުގެ މައްޗަށް އަމަލުކުރަމުން އުޞޫލުން ނުރަނގަޅުކަމެވެ. އަދި އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުގެ ދަރިފުޅަކީ، މިނިސްޓްރީގެ ސަރކިއުލަރ-1-ގައި ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ނިޒާމުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ ކުއްޖެއްކަމަށްވާއިރު، ތަޢުލީމުގެ އެއްހަމަހަމަކަމުން އަސާސީ ބަދަލުތަކުގެ ބަރޯސާ ތެރެއިން، އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުގެ ދަރިފުޅަކީވެސް އެއްވަރުގެ ފުރުޞަތު ކުރިމަތިވާ އަސްލުގެ ބަދަލުތަކުގެ އަސަރުފޯރާ މަރުޙަލާގައި ހިމެނިގެންވާތީއެވެ.

132. އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުގެ ހުށަހެޅުންތަކަށް ދައުލަތުން އިންކާރު ކުރައްވައެވެ. ދައުލަތުގެ މައިގަނޑު ދިފާޢަކީ، ކުއްޖާއަކީ ތަސްލީ ތަޢުލީމުގެ ނިޒާމުގެތެރޭގައި ހިމެނޭކަމެއް ނޫންކަމާއި، ތަޢުލީމުގެ ފުރުޞަތުގައި ތަޢުލީމުގެ އެކުލަވާލެވިފައިވާ ވަނަވަރުތަކާ ފުރުޞަތުގައި ޙައްޤުތަކުން، ފުރުޞަތުގައި ތަޢުލީމުގެ އެކުލަވާލެވިފައިވާ ނަމަވެސް އެއްވަރު ފުރުޞަތު ލިބިގެންވާކަމެވެ.

133. މި ނިންމުމުގެ ނުކުތާ 121 އިން 127 ވަނަ ނުކުތާއަށް ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކަންކަން މި މައްސަލައަށް ތަޠުބީޤުކުރާއިރު، އިންޞާފުގެ މަޞްލަޙަތު ހިފެހެއްޓުމަކީ ޚާއްޞަ އަމާޒެއްގެ ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ކަމެއް ދަރިވަރުންގެ ސަބަބުތަކުގައި އިންޞާފުގެ ފާހަގަކުރެވޭ. އަދި ދުވަހުގެ ބަދަލުތަކުގެ ދަރިވަރުން ދަނޑިވަޅު ކުރިއަށް މައްސަލައިގައިވާ އިސްތިސްނާއަށް ރިޢާޔަތްކުރުމުން، ފާސްކުރެވޭ

ޤާނޫނީ އުންމީދުގެ [illegible] ޤާނޫނީގޮތުން އުފަންވުމަށް ހުރަސްއަޅާ [illegible] އަންގައެވެ. އަދި އެ ޙާލަތުގައި އުންމީދު [illegible] ބަލަންޖެހޭނެއެވެ.

134. ތައުލީމުގެ ޤާނޫނުގެ 12 ވަނަ މާއްދާގައި، ޤާނޫނުގައިވާ އުސޫލާ [illegible] އަދި ޤާނޫނުގެ [illegible] [illegible] [illegible] ގޮތުގެމަތިން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ތައުލީމުގެ ސިޔާސަތުތައް ކަނޑައަޅާނީ މިނިސްޓްރީކަމާއި، މިނިސްޓްރީ ކަނޑައަޅާ ސިޔާސަތުތައް ތަންފީޒުކުރަނީ މިނިސްޓްރީއާއި މިނިސްޓްރީގެ ދަށުން ހިނގާ އިދާރާތަކުންކަމަށް ބުނެވިފައެވެ.

135. ދިރާސީ އަހަރުގެ ތާރީޚު ކަނޑައެޅުމަކީ، ތައުލީމުގެ ޤާނޫނުގެ 12 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން މިނިސްޓްރީއަށް ލިބިގެންވާ ބާރެއްކަމުގައި މި ޙާލަތުގައި ބަލައިގަނެވެއެވެ. އަދި އެބާރަކީ މިނިސްޓްރީއަށް ލިބިގެންވާ ބާރެއްކަމުގައި [illegible] [illegible]، މިނިސްޓްރީއިން ދިރާސީ އަހަރު ކަނޑައެޅުމުގައި ޤާނޫނީ އުސޫލުތަކާ [illegible] ޤާނޫނީ [illegible]، އިސްތިޢުމާލުކުރުމަކީ [illegible] މި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

136. ތައުލީމުގެ ޤާނޫނުގެ 31 ވަނަ މާއްދާގައި، ދިވެހިރާއްޖޭގައި އަމިއްލަ ސްކޫލްތަކާއި [illegible] [illegible] [illegible] ސްކޫލްތަކާއި އަދި [illegible] [illegible]، އެ ޤާނޫނާއި އެ ޤާނޫނުގެ ދަށުން [illegible] ގަވާއިދުގައިވާ ގޮތުގެމަތިން މިނިސްޓްރީގައި ރަޖިސްޓަރީ [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] މިނިސްޓްރީގެ [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މިނިސްޓްރީއިން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

137. މި މައްސަލައިގައި، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 36 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)ގެ ދަށުން، ކުއްޖާއަށްލިބޭ ހައްޤު ހަނިވެފައިވާތީ ބަލާއިރު، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)ގައި، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 2 ވަނަ ބާބުގައި ހިމެނޭ އެއްވެސް ހައްޤެއްގެ މިންވަރެއް ހިފެހެއްޓޭނީ، ޤާނޫނުއަސާސީއާ ތަޢާރުޟުނުވާ ގޮތެއްގެމަތިން، ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ފާސްކުރާ ޤާނޫނަކުން ކަނޑައެޅިގެންނެވެ.

138. ތަޢުލީމުގެ ޤާނޫނުގެ 47 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ)ގައި، "މަދަރުސީ ތަޢުލީމު"ކަމަށް ބުނެފައިވަނީ، ޕްރީސްކޫލް، ޕްރައިމަރީ، ލޯވަރ އަދި ސެކަންޑަރީ ތަޢުލީމު ކަމަށްވާއިރު، އެ މާއްދާގެ (ނ)ގައި، "ޕްރީސްކޫލް ތަޢުލީމު"ކަމަށް ބުނެފައިވަނީ، ފަށާ ތަޢުލީމުގެ ކުރިއަށް، އުމުރުން 4 (ހަތަރެއް) އަހަރާއި 6 (ހައެއް) އަހަރާ ދެމެދުގެ ކުދިންނަށްދޭ ތަޢުލީމުގެ މަރުޙަލާއަށެވެ.

139. ތަޢުލީމުގެ ޤާނޫނުގެ 12 ވަނަ މާއްދާއާއި، 31 ވަނަ މާއްދާއާއި، 47 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) އަދި (ނ)އަށް އެކުއެކީގައި ރިޢާޔަތްކުރާއިރު، ރަސްމީ ތަޢުލީމުގެ ނިޒާމު ފެށޭ އުމުރުން 4 (ހަތަރެއް) އަހަރުގައިކަމާއި، ބޭބީ ނަރުސަރީއާއި ނަރުސަރީއަކީ ރަސްމީ ތަޢުލީމުގެ މަރުޙަލާއެއް ނޫންކަން އެނގޭއިރު، ރަސްމީ ތަޢުލީމުގެ ބައިތަކަށް މަދަރުސީ ތަޢުލީމުގެ އިބްތިދާއީ ކަނޑައަޅާފައިވާތީ މިންގަނޑަށް ނިސްބަތްވާގޮތަށް ބަލަންޖެހޭނެއެވެ.

140. ބުނެވިދިޔަ ޤާނޫނީ އުސޫލުތަކުގެ އަލީގައި އެންމެ ފުރަތަމަކަމަށް، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ދަރިފުޅު 2023 ވަނަ އަހަރު މިނިސްޓްރީއިން ޤާއިމުކުރި ސަރުކާރުގެ އެޑްމިޝަން މަދަރުސާ ނަރުސަރީގައި ކުއްޖެއްގެ ބަލާއިރު، ކުއްޖާގެ ނަރުސަރީގައިކަމަށް ވިދާޅުވެފައި، ކުއްޖާއަށް އުމުރުން 4 (ހަތަރެއް) އަހަރު ފުރިފައިނުވާތީ، ކުއްޖާއަކީ ތަޢުލީމުގެ ޤާނޫނުގެ 47 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ)ގައި، "މަދަރުސީ ތަޢުލީމު"ގެ ނިޒާމުގެ ތެރޭގައިހިމެނޭ ކުއްޖެއްކަމުގައި ޤާނޫނީގޮތުން ބެލެވޭނެ ނުވާތީއެވެ. ދެވަނަކަމަކަށް، ދިރާސީ އަހަރުފުރި ތާރީޚު ކަނޑައަޅާފައިވަނީ މިނިސްޓްރީއިން ކަނޑައެޅިފައިވާ ގޮތުގެމަތިން، 2023 އަދި 2024 ވަނަ އަހަރުގައި، މިނިސްޓްރީއިން އަމަލުކޮށްފައިވާ އަދި އަމަލުކުރަމުންދާ އުސޫލުތަކުގެ ނަޒަރިއްޔާ، ބޭބީ ނަރުސަރީއަށް ވަނުމުގެ

ޢުމުރަކީ 2 އަހަރުފުރި 3 އަހަރު ނުފުރެންދެނާއި، ނަރިސަރީއަށް ވަނުމުގެ ޢުމުރަކީ 3 އަހަރުފުރި 4 އަހަރު ނުފުރުމެވެ. މި ސިޔާސަތާއި ޚިލާފަށް ބަދަލެއް އައިސްފައިނުވެއެވެ. [illegible] ތަޢުލީމުގެ ނިޒާމުގެ ބާރުގައިވާ ބޭބީ ނަރިސަރީ އަދި ނަރިސަރީގެ ޢުމުރުފުރުމާއި ކަނޑައެޅުމަކީ، ތަޢުލީމުގެ ޤާނޫނުގެ ދަށުން މިނިސްޓްރީއަށް ލިބިގެންވާ ބާރުގެ ދާއިރާއިން ބޭރު ކަމެއްކަމަށް އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ވަކާލާތުކޮށްފައިވީނަމަވެސް، އެފަދަ ޤާނޫނީ ބަސްބުން އެއްކުރެވިފައިނުވެއެވެ.

141. ދެންއޮތް ސުވާލަކީ، މިނިސްޓްރީން ދިރާސާ އަހަރަށް ބަދަލު ގެނައުމުގެ ސަބަބުން، ޕްރީސްކޫލްގެ ކުދިންގެ ތަޢުލީމުގެ މަރުޙަލާއާ ގުޅޭގޮތުން ސަރުކާރުން އަމަލުކުރަމުންގެންދާ ގޮތުގެ ސަބަބުން، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން މިނިސްޓްރީގެ އެޑްމިޝަން ޕޮލިސީ [illegible] ނުވަތަ އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން މިނިސްޓްރީގެ އެޑްމިޝަން ޕޮލިސީގެ ދަށުން މިނިސްޓްރީން އަމަލުކުރާ ކަނޑައަޅާފައިވާތީއެވެ. އެންމެފަހުގެ ދަރަޖައިގެ އުސޫލުތަކުގެ އިސްތިސްނާގެ ތެރޭގައި ވަކިކޮށްފައި ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ޢުމުރުގެ ޙައްދު ރިޢާޔަތްކުރާއިރު، ތަޢުލީމުގެ ނިޒާމުގެ [illegible] ވަނުމަށްޓަކައި، ޢުމުރުން 4 (ހަތަރެއް) އަހަރު ނުފުރޭ އެއްވެސް ކުއްޖަކަށް [illegible] ތަޢުލީމުގެ [illegible] ނުވާނެކަން އެނގެއެވެ. އަދި މި ޤަޟިއްޔާ ނަރިސަރީއަށް ކުއްޖާ ވަނުމުގެ ޢުމުރުފުރުމުގެ [illegible] ތަޢުލީމީ ދާއިރާއިން، މިނިސްޓްރީން އަމަލުކުރަމުން އައިސްފައިވާ އުސޫލަކީ، ނަރިސަރީއަށް ވަދެވޭނީ 3 (ތިނެއް) އަހަރު ފުރިފައިވާ ކުއްޖަކަށް ވަދެވޭނެކަމާއި، 3 (ތިނެއް) އަހަރު ފުރިފައިނުވާ ކުއްޖަކަށް ނަރިސަރީއަށް [illegible] އެޑްމިޝަން ޕޮލިސީ [illegible] ނުވަތަ އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ [illegible] ނުދެކެމެވެ.

142. ބުނެވިދިޔަ އުސޫލުތަކަށް މި މައްސަލައަށް ބަލައިލާއިރު، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2434-CVC-2024 [illegible] މައްސަލަ، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން 28 އޮގަސްޓު 2024 ދުވަހު އެ ކޯޓުން [illegible]، ކޯޓުން ބޭބީ ނަރިސަރީއިން ނަރިސަރީއަށް ބަދަލުކުރުމަށް އަމުރު ކޯޓުން ނިންމަވާފައި [illegible]

އެ މައްސަލަ ސިވިލް ކޯޓަށް ހުށަހެޅިއިރު ކުއްޖާއަށް 3 (ތިނެއް) އަހަރު ފުރިފައިނުވުމުން، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތަކީ އުންމީދުކުރުމުގެ މަބްދައާގުޅޭ އިސްތިސްނާއެއް ކަމުގައިވާ، ޤާނޫނުގައި ވަކިގޮތަކަށް ބަޔާންކޮށްފައިވުމުގެ އިސްތިސްނާނިންގާ، އުންމީދު ކުރުމުގެ މަބްދައުގެ ޤާނޫނީ ހިމާޔަތްދެއްވުމުން، އަދި އެފަދަ އުންމީދު ޤާނޫނީގޮތުން އެއްފަރާތް ކުރެވިދާނެ ބާރުއެޅިފައިވާތީ ބަދުލެއްކަމަށް ދެކެމެވެ.

143. އެހެންކަމުން، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ދަރިފުޅު އެއްގޮތުން އަނެއް ގޮތްގޮތުން ބަދަލުކުރުމުގައި ދައުލަތުން އަމަލުކުރަމުންދަނީ "ޕަބްލިކް ޕޮލިސީ އެކްސެޕްޝަން"ގެ އުސޫލާ ޚިލާފަށް، އަދި ޤާނޫނުއަސާސީގެ 36 ވަނަ މާއްދާގައިވާ ބައެއް ހިމާޔަތްތަކަށް ދި ބާވަތުގައި ގޮތްގޮތުން ތަޢާރުޟުވާކަން ނުފެނެއެވެ.

144. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ހުށަހެޅި ކޯޓުގައި، މައްސަލައިގެ ވާޤިޢާތަކާ ގުޅިފައި ހުށަހަޅާފައިވާ ކަންކަމާ ގުޅޭގޮތުން، ފަރީޤުންގެ ޤާނޫނުގެ 5 ވަނަ މާއްދާއާއި، ސިވިލް ކޯޓުގެ ފެމިލީ ބަޔާނާއި ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)އާ ދިމާކޮށްފައި ހުށަހަޅާފައިވާ ކަންކަމުން ފަހުމްވާކަމަށް ދިރިއުޅުމުގެ 120.2 އަދި 120.3 ވަނަ ނުކުތާގައިވާ ސުވާލަށް، ރިޢާޔަތްކުރާއިރު، މި މުޖުތަމަޢުގެ މައްސަލަ ދަށުކޯޓަށް ހުށަހެޅުމުގެ ކުރިން، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ދަރިފުޅު ބޭބީ ނަރުސަރީއިން ނަރުސަރީއަށް ގެނދި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ އަމަލެއްގެ ތެރެއިން ބަދަލުކުރެވިފައިވުމުން، ސިވިލް ކޯޓުން ބުނެދޭ ކުރެއްވުމުގެކުރިން، މައްސަލައިގެ ވާޤިޢާ ބަޔާނުގައި ކަމަށް އަނިޔާވާކަން ނުފެނެއެވެ.

145. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ފުރަތަމަ، ދެވަނަ، ތިންވަނަ އަދި ފަސްވަނަ އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާގައި، ބަޔާންކޮށްފައިވާ ވަކިވަކި ވާޤިޢާ ކަންކަމާ ގުޅޭގޮތުން، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2434-CVC-2024 "ފޯސްޓަރ ނިމުނުގޮތް"ގެ ނުކުތާ 3.5.5 އިން 3.5.6.18 އަށް ފާހަގަކޮށްފައިވާ ކަންކަމަށް ބަލާލުމުން، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ކަންކަމަށް ރިޢާޔަތް ކޮށްފައިވާކަން ކުރެވެއެވެ. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ހުށަހަޅާ ކަންކަމާއި ދިފާޢުގެ މުއްދަތުގެ ބެހޭގޮތުން، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ނުކުތާތަކަށް ނަޒަރާއި ނުހުށަހެޅުނީ، މައްސަލަ ބަލާލާ ފަރީޤުން ހުރިހާ ރިޢާޔަތް

ނުކުރެއްވުންކަމަށް ބެލެވޭނެ ގާނޫނީ ހަމައެއްކަމަށް ނުދެކެމެވެ. އެހެނީ، މި މައްސަލައިގައި އުންމީދުކުރުމުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ގާނޫނީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

146. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ސިވިލް ކޯޓަށް ހުށަހެޅި މައްސަލައިގައި އެދިފައިވާ [illegible]، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ބަދަލުކުރުމުން ކަމަށްވާއިރު، މި ނިންމުމުގެ 121 އިން 143 ވަނަ ނުކުތާއަށް ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކަންކަން [illegible] ހުކުމުން، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވާ އެ [illegible] [illegible] [illegible] މި ކޯޓުން ކަނޑައެޅިއްޖެ [illegible]، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

147. އެހެންކަމުން، މައްސަލައިގައި ދަށުކޯޓުން ހުކުމް ކުރުމުގެކުރިން [illegible] [illegible] [illegible] ރިޢާޔަތްކުރާއިރު، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ނުކުތާ 2 އަދި 3 ގައިވާ ކަންކަމަށް، ދަށުކޯޓުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ބެލެވޭވަރަށް ގާނޫނީ ސަބަބެއް އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތަށް މި [illegible] [illegible] ނުދެކެމެވެ.

ކުޑަކުދިންގެ ޙައްޤުތަކުގެ ޤާނޫނުގެ 8 ވަނަ މާއްދާއާއި، އެ ޤާނޫނުގެ 34 ވަނަ މާއްދާގައިވާ ކުއްޖާގެ މަޞްލަޙަތަށް ރިޢާޔަތް ކުރުމުގެ ވާޖިބަކީ، އެއްމެ މާއްދާއެއްކަމަށް ސިފަކޮށް ކޯޓުން ކަނޑައަޅުއްވާފައިވަނީ މާނަކުރުމުގެ ހަމަތަކުގެ ޤާނޫނުގެ 6 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފުވޭތޯ؟

148. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 35 ވަނަ މާއްދާގައި، އާއިލާގެ ފަރާތުންނާއި ޖަމާޢަތުގެ ފަރާތުންނާއި ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ޚާއްޞަ އެހީތެރިކަމާއި ޚާއްޞަ ރައްކާތެރިކަން ލިބުމަކީ ކުދިންނާއި ޒުވާނުންނަށް ލިބިގެންވާ ޙައްޤުތަކެއްކަމާއި، އަދި ކުދިންނާއި ޒުވާނުންނަށް އެއްވެސްގޮތަކުން ނުރައްކާކަން، ޖިންސީގޮތުން އަނިޔާކޮށް، އެއްވެސްގޮތަކުން ބަދުބޭނުން އެކަށީގެންނުވާ އިސްތިސްމާރު، އިޖްތިމާޢީ ކަންތައްތަކުގައި ބައިވެރިކޮށް އެ ކުދިންގެ ފުރާނަ ނަފްސާނީ ޖިސްމާނީގޮތުން ހަމަ އަނިޔާވެސް ކުރުމުގެ ގޮތުން ނުރައްކާތެރިކަމެއް ނުވާނޭ ގޮތަށް ރައްކާތެރިކޮށްދޭންވާނެއެވެ.

149. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 36 ވަނަ މާއްދާގައި، އެއްވެސް ބޭފުޅެއްގެ ތަޢުލީމުހޯދުމުގެ ޙައްޤު ކަނޑަ މިކަންކުރު ވިސްނުންތަކާއި، ހުރި ތަޢުލީމާއި ދުނިޔަވީ ތަޢުލީމު ދަރުމަތުން ހިތްވަރުދިނުމާ ވާންކަމާއި، ކުދިންނަށް ހުރި ތަޢުލީމާއި ދުނިޔަވީ ތަޢުލީމު ދިނުމަކީ އެ ކުދިންގެ މައިންބަފައިންނާއި ދަރުމަތުގެ މަސްއޫލިއްޔަތެއް ކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވާއިރު، އަދި މަޖުބޫރީ ތަޢުލީމުގެ ފުރުޞަތު އެންމެހައި ދަރިވަރުންނަށް އާއްމުކޮށް ހޯދިފައިވާ ޒަމާނާ ވާންކަމާއި، ތަޢުލީމީ ނިޒާމުގެ ބޭސިކް ކަޑިނަކީ ކަމާއިރު ނިސްބަތްވާ މިސްކިތުގައި ބަރަވެރިކަމުގެ ރަސްމީ މުއައްސަސާތަކާއި، ގެދޮރުކަމާއި މިފަދަ ސުވާލުތައް ރައްކާތެރިކޮށް ބެހެއްޓުމާއި، ރަށްރަށުގައި ބާރުލިބޭ ތަޢުލީމު ދޭ މައްސަލަތަކުގައި ދަރިވަރުންނަށް ބަލަހައްޓަންވާނެއެވެ. ޤާނޫނުއަސާސީގެ މިވަނަ މާއްދާގައި ކުޑަކުދިންގެ ޙައްޤުތަކާއި ތަޢުލީމާ ބެހޭ ވާޖިބުތައް ކުރިޔަށްގެންދިއުން ބަޔާންކޮށްފައިވާ ބައިވެރިވުމުގެ ތަޢުލީމު ލިބިގަނެވޭނޭ ގޮތް ހަމަޖައްސައިދޭންވާނެއެވެ.

150. ކުޑަކުދިންގެ ޤާނޫނުގެ 1 ވަނަ މާއްދާގައި، އެ ޤާނޫނަކީ، ދިވެހިރާއްޖޭގައި ކުޑަކުދިންގެ ޙައްޤުތައް ރައްކާތެރިކުރުމުގެ ގޮތުން ކުޑަކުދިންނަށް ލިބިގެންވާ ޙައްޤުތަކާއި، އެކުދިންނާ ލާޒިމުކުރެވިގެންވާ ޒިންމާތަކާއި، ކުޑަކުދިންނާ ގުޅޭގޮތުން ޢާއިލާއާއި، ޖަމާޢަތާއި، ދައުލަތާއި އެހެނިހެން ފަރާތްތަކުގެ [illegible] ޒިންމާއާއި، ކުޑަކުދިންނަށް ޚާއްޞަ ރައްކާތެރިކަމާއި، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. އަދި އެ ޤާނޫނުގެ [illegible] [illegible] ތެރޭގައި، ޤާނޫނުއަސާސީއާއި ކުޑަކުދިންގެ ޙައްޤުތަކާބެހޭ ބައިނަލްއަޤުވާމީ [illegible] ދިވެހިރާއްޖޭގައި ކުޑަކުދިންގެ ޙައްޤު [illegible] ކަށަވަރުކޮށްދިނުމާއި، ކުޑަކުދިންގެ [illegible] [illegible] [illegible] ކުޑަކުދިންގެ ބޭނުންތަކާއި [illegible] މައިންބަފައިންނާއި، ބެލެނިވެރިންނާއި، މުޖުތަމަޢާއި، ދައުލަތާއި އެހެނިހެން ފަރާތްތަކުގެ ޒިންމާ [illegible] [illegible] ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

151. ކުޑަކުދިންގެ ޤާނޫނުގެ 5 ވަނަ މާއްދާގައި، އެ ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އެންމެހައި ޙައްޤުތައް، އެއްވެސް ތަފާތުކުރުމަކާ ނުލައި ކޮންމެ ކުޑަކުއްޖަކަށް ލިބިގެންވާނެކަމާއި، ކޮންމެ ކުއްޖަކީ، އެކުއްޖެއްގެ [illegible] ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

152. ކުޑަކުދިންގެ ޤާނޫނުގެ 8 ވަނަ މާއްދާގައި، ކުޑަކުއްޖާގެ ކަންކަން ނިންމުމުގައި އެންމެ އިސްކަމެއް ދޭންވާނީ، އެކުއްޖާގެ މަޞްލަޙަތު ރިޢާޔަތްކުރުމަށް ކަމާއި، ކުއްޖާގެ މަޞްލަޙަތަށް އިސްކަންދިނުމުގައި، ކޮންމެ ކުއްޖާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

ވަކިކަމަކާ ގުޅުމުން ކުއްޖާގެ މަޞްލަޙަތަށް އެންމެ ފައިދާހުރިގޮތް ކަނޑައަޅަންޖެހިއްޖެ ޙާލަތެއްގައި، އެކަން ކަނޑައަޅަންވާނީ އެ ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ބުނެފައިވެއެވެ.

153. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 35 ވަނަ މާއްދާގައި، ކުޑަކުދިންގެ ތެރެއިން [illegible] ކުދިންނަށް އާއިލާއާއި، ޖަމާޢަތާއި، ދައުލަތުގެ [illegible] ރައްކާތެރިކަން ލިބިދިނުމުގެ [illegible] ޙައްޤު [illegible] [illegible]، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 68 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން، ދިވެހިރާއްޖެއިން ތަސްދީޤުކޮށްފައިވާ[15] "ކޮންވެންޝަން އޮން ދަ ރައިޓްސް އޮފް ދަ ޗައިލްޑް"ގެ ދަށުން [illegible] [illegible] ކުޑަކުދިންގެ އަސާސީ ޙައްޤުތަކާއި، ކުޑަކުދިންގެ ޤާނޫނުގެ 8 ވަނަ މާއްދާގައި[16] ބަޔާންކޮށްފައިވާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]ތަކެވެ. އެގޮތުން، ކުޑަކުދިންގެ ޤާނޫނުގެ 8 ވަނަ މާއްދާގައިވާ ކުއްޖާގެ މަޞްލަޙަތު [illegible] [illegible]، "ކޮންވެންޝަން އޮން ދަ ރައިޓްސް އޮފް ދަ ޗައިލްޑް"ގެ

---

[15] 11 ފެބްރުއަރީ 1991 ދުވަހު.

[16] 8. (ހ) [illegible]

(ށ) [illegible]

(1) ކުއްޖާ އެކަމުގައި ދެކޭ ގޮތް؛

(2) ކުއްޖާގެ [illegible]؛

(3) [illegible]؛

(4) [illegible]؛

(5) [illegible]؛

(6) [illegible]؛

(7) [illegible].

(ނ) މި މާއްދާގެ (ހ) ގައި [illegible]

(ރ) މި މާއްދާގެ (ހ) ގައި [illegible]

ދަރުން އުފައްދާފައިވާ "ކޮމިޓީ އޮން ދަ ރައިޓްސް އޮފް ދަ ޗިލްޑްރަން"އިން ޝާއިޢުކޮށްފައިވާ ޖެނެރަލް ކޮމެންޓުގައި[17] ކުޑަކުދިންގެ އަސާސީ ޙައްޤުތަކާ ޖެނެރަލް ކޮމެންޓުގައި[18] އެބައޮތެވެ.

154. ދިވެހިރާއްޖެއިން ތަސްދީޤުކޮށްފައިވާ "ކޮންވެންޝަން އޮން ދަ ރައިޓްސް އޮފް ދަ ޗައިލްޑް"ގެ 3 ވަނަ މާއްދާގައި، ކުޑަކުދިންނާ ގުޅުންހުރި އެންމެހައި ކަންތައްތަކުގައި، ކުއްޖާގެ މަސްލަހަތަށް އިސްކަންދޭންވާނެކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. އަދި ބުނެވިދިޔަ މުޢާހަދާގެ 5 ވަނަ މާއްދާގައި، ކުއްޖާގެ ބެލެނިވެރިންނާއި ޢާއިލާގެ އެހެން މެމްބަރުން، ކުއްޖާގެ ޤާނޫނީ ބަލަދުވެރިން، އަދި ޤާނޫނީގޮތުން ކުއްޖާގެ ޒިންމާދާރުވާ ފަރާތްތަކުން ކުއްޖާގެ ފަހުމުގެ މިންވަރާ ގުޅޭގޮތަށް ކުއްޖާއަށް މަސްއޫލިއްޔަތުތަކާއި ޙައްޤުތަކާއި ވާޖިބުތަކަށް، ކުއްޖާގެ ޙައްޤުތަކަށް އިޙްތިރާމްކުރަންވާނެކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.[19]

155. "ކޮންވެންޝަން އޮން ދަ ރައިޓްސް އޮފް ދަ ޗައިލްޑް"ގެ 28 ވަނަ މާއްދާގައި، އަސާސީ ޙައްޤު ކުއްޖާއަށް ތަޢުލީމު ހޯދުމުގެ ޙައްޤު ޤަބޫލުކޮށް، އެ ޙައްޤު ލިބިދިނުން ތަދުރީޖީގޮތުން ކުރިއަށްގެންދިއުމާއި އަދި ހަމަހަމަ ފުރުޞަތު ލިބިދިނުމުގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް، ޕްރައިމަރީ ތަޢުލީމު ލާޒިމުކޮށް، ހުރިހާ ކުދިންނަށް ހިލޭ ލިބިދިނުމާއި، ސާނަވީ ތަޢުލީމުގެ ބާވަތްތައް ތަރައްޤީކުރުމަށް ހިތްވަރުދިނުމާއި، ފުރުޞަތު ތަޢާރަފުކުރުން ކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.[20] އަދި އެ މުޢާހަދާގެ 29 ވަނަ މާއްދާގައި، ކުޑަކުދިންގެ އަސާސީ ޙައްޤުގެ ތަޢުލީމުގެ މަޤްޞަދުތައް ބަޔާންކޮށް، ކުއްޖާގެ ޝަޚްޞިއްޔަތާއި، ހުނަރާއި، ނަފްސާނީ އަދި ޖިސްމާނީ ޤާބިލިއްޔަތުތަކުގެ އެންމެ މަތީ

---

[17] Committee of the Rights of Children, General Comment no. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para 1), CRC/C/GC/14, 29 May 2013, at pp 11 to 18.

[18] Committee of the Rights of Children, General Comment no. 1 (2001) on the aims of education (art. 29, para 1 to 14), CRC/GC/2001/1, 17 April 2001, at pp 2 to 5.

[19] State Parties shall respect the responsibilities, rights and duties of parents or, where applicable, the members of the extended family or community as provided for by local custom, legal guradians or other persons legally responsible for the child, to provide, in a manner consistent with the evolving capacities of the child, appropriate direction and guidence in the exercise by the child of the rights recognized in the present convention.

[20] States Parties recognize the right of the child to education, and with a view to achieving this right progressively and on the basis of equal opportunity, they shalll, in particular: (a) Make primary education compulsory and available free to all; (b) Encourage the development of different forms of secondary education, including general and vocational education, make them available and accessible to every child, and take appropriate measures such as introduction of free education and offering financial assistance in case of need; (c) Make hugher education accessible to all on the basis of capacity by every appropriate means;

ހާސިލުކުރުންތަކަށް ބުނެފައިވެއެވެ.[21] އަދި 29 ވަނަ މާއްދާގެ އެއްވެސް ބައެއް ނުވަތަ 28 ވަނަ މާއްދާ ތަރުޖަމާކުރުމުގައި، ޝަޚްޞުންނާއި ޖަމާޢަތްތަކުން [illegible] މަރުކަޒުތައް ބިނާކުރުމުގެ ހައްޤަށް ހުރަސްއެޅޭގޮތަށް މާނަކޮށްގެން ނުވާނެކަމާއި، 29 ވަނަ މާއްދާގެ ޕެރެގްރާފު 1 ގައިވާ އުސޫލުތަކާ އެއްގޮތްވާ ގޮތުގެމަތިން، އެފަދަ ތަނެއްގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ބުނެފައިވެއެވެ.[22]

156. "ކޮންވެންޝަން އޮން ދަ ރައިޓްސް އޮފް ދަ ޗައިލްޑް"ގެ 29 ވަނަ މާއްދާއަށް ބަލާއިރު، ކުއްޖާގެ [illegible] ހައްދުގެ ތެރޭގައި ކުއްޖާގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ފިކުރުކުރުމުގެ [illegible] އިތުރުން، ތަޢުލީމުގެ [illegible] [illegible] [illegible] ބުނެފައިވެއެވެ. އަދި ތަޢުލީމުގެ މަޤްޞަދުތަކުގެ ތެރޭގައި، ކުއްޖާގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ކުއްޖާގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ބުނެފައިވެއެވެ.[23] އަދި [illegible] ބުނެފައިވެއެވެ.[24]

---

[21] State parties agree that the educationn of the shall be directed to: (a) The development of the child's personality, talents and mental and physical abilities to their fullest potential;

[22] No part of the present article or article 28 shall be construed so as to interfere with the liberty of individuals and bodies to establish and direct educational institutions, subject always to the observance of the principle set forth in paragraph 1 of the present article and to the requirements that the education given in such institutions shall conform to such minimun standards as may be laid down by the State.

[23] Committee of the Rights of Children, General Comment no. 1 (2001) on the aims of education (art. 29, para 1), CRC/GC/2001/1, 17 April 2001, at p 2.

[24] Committee of the Rights of Children, General Comment no. 1 (2001) on the aims of education (art. 29, para 2), CRC/GC/2001/1, 17 April 2001, at p 2.

157. މީގެއިތުރުން، އުނގެނުމުގައި އެކިކުދިންގެ ތަފާތު ޤާބިލިއްޔަތަށް ރިޢާޔަތްކޮށް، ކުދިންގެ [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.[25] ކުދިކުދިންގެ ހައްޤުތަކަކީ އެކުދިންނާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ފައިވެއެވެ.[26] އަދި [illegible] ފައިވެއެވެ.[27]

158. "ކޮންވެންޝަން އޮން ދަ ރައިޓްސް އޮފް ދަ ޗައިލްޑް"ގެ 28 އަދި 29 ވަނަ މާއްދާ [illegible] ފައިވެއެވެ.[28] އަދި [illegible]

---

[25] Committee of the Rights of Children, General Comment no. 1 (2001) on the aims of education (art. 29, para 4), CRC/GC/2001/1, 17 April 2001, at pp 2 to 3.

[26] Committee of the Rights of Children, General Comment no. 1 (2001) on the aims of education (art. 29, para 7), CRC/GC/2001/1, 17 April 2001, at p 3.

[27] Committee of the Rights of Children, General Comment no. 1 (2001) on the aims of education (art. 29, para 8), CRC/GC/2001/1, 17 April 2001, at p 3.

[28] Committee of the Rights of Children, General Comment no. 1 (2001) on the aims of education (art. 29, para 9), CRC/GC/2001/1, 17 April 2001, at p 4.

ބަދަލުވަމުންދާ [illegible] ބައްޓަން ކުރަނިވި، މަދަރުސާ މާޙައުލެއް ޤާއިމުކުރުމަށް ބައިނަލްއަޤުވާމީ ޤަވާޢިދުތަކުން ބާރުއަޅާފައިވެއެވެ.[29]

159. "ކޮންވެންޝަން އޮން ދަ ރައިޓްސް އޮފް ދަ ޗައިލްޑް" ހަރުދަނާކުރުމުގެ [illegible][30] ބަޔާންކޮށްފައިވާ ބުނެވިދިޔަ ކަންކަމަށް ރިޢާޔަތްކުރުމުން، ކުޑަކުދިންގެ ތަޢުލީމާ ގުޅުންހުރި ކަންކަމުގައި ކުއްޖާގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ކުއްޖާގެ [illegible] ބަދަލުވަމުންދާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

160. "ކޮންވެންޝަން އޮން ދަ ރައިޓްސް އޮފް ދަ ޗައިލްޑް"ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގެމަތިން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ތަޢުލީމުގެ ނިޒާމުގައި، ކުއްޖާގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މަދަރުސާ [illegible]

---

[29] Committee of the Rights of Children, General Comment no. 1 (2001) on the aims of education (art. 29, para1 2), CRC/GC/2001/1, 17 April 2001, at p 5.

[30] Committee of the Rights of Children, General Comment no. 1 (2001) on the aims of education.

ފެންނަނަމަ، ނުވަތަ ކުއްޖާގެ [illegible] ނަފްސާނީ ގޮންޖެހުންތަކާއި ހުރިނަމަ، އެކުދިންގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނިޒާމު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

161. "ކޮންވެންޝަން އޮން ދަ ރައިޓްސް އޮފް ދަ ޗައިލްޑް"ގެ ކޮމިޓީއިން، ސްޕެއިންގެ ފަރާތުން ކުއްޖަކު ސްކޫލަށް ވަދެނުދިން މައްސަލައެއްގައި، އެ މައްސަލައިގައި ހިމެނޭ ކުދިންނަށް ތަޢުލީމުގެ ފުރުޞަތު ނުދިނުމަކީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] "ކޮންވެންޝަން އޮން ދަ ރައިޓްސް އޮފް ދަ ޗައިލްޑް"ގެ 29 ވަނަ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].[31]

162. [illegible] [illegible] މައްސަލައެއްގައި، [illegible] ނަސްލީ ތަފާތުކުރުން ނެތްނަމަވެސް، ކޮމިޓީ ކުދިންނަށް [illegible] ނަފްސާނީ [illegible]

---

[31] *A.B.A et al. v. Spain*, CRC/C/91/D/118/2020 <http://Committee on the Rights of the Child - Communication Nos. 114/2020, 116/2020, 117/2020 and 118/2020 | Statelessness Case Law Database> accessed 12 December 2025.

ފުރުޞަތުތަކަށް ހުރަސްއެޅިފައި [illegible] [illegible]ވެއެވެ. [illegible] [illegible]، ރޯމާ
ސްކޫލުތަކަކީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]ވެއެވެ. އެ މައްސަލައިގައިވާ [illegible]
[illegible]، ނަސްލީ ތަފާތުކުރުން [illegible]، ރޯމާ ކުދިންގެ [illegible] [illegible]
[illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ނަސްލީ ތަފާތުކުރުން [illegible] [illegible]ވެއެވެ. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] ރޯމާ ކުދިންގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]،
[illegible] [illegible] [illegible] ނަސްލީ ތަފާތުކުރުމުގެ [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]ވެއެވެ. އެ މައްސަލައިގައި
[illegible] [illegible] [illegible]، ރޯމާ ކުދިން [illegible] [illegible] [illegible] ކުދިންގެ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ރޯމާ ކުދިންގެ [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible]
[illegible] [illegible] މައްސަލަ [illegible] ކުދިންގެ [illegible]، [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، ރޯމާ އެ
މައްސަލައިގައި ކަނޑައަޅާފައިވެއެވެ.[32]

163. [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] 69.4 [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]، 12 އަހަރުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible]

---

[32] *D.H. and Others v. The Czech Republic,* Application no. 57325/00 (Judgment (Merits and Just Satisfaction, 13 November 2007) <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-83256> accessed 12 December 2025.

އުސޫލުން އޭޝިޔާގެ ހިސާބުން ފެށިގެން އުމުރުން 16 (ސޯޅަ) އަހަރު ފުރުމުން ފެށޭނެއެވެ.[33] ވަކިއުޅުމުގެ ހަމަވުމަކީ ޤާނޫނީ އެއްބަސްވުމަކާއި އަދި މަސައްކަތް ކުރުމާ ކުދިންނަށް ހުއްދަކުރާ، އިސްލާމީ ތަޢުލީމު ޝަރީޢަތުގެ ހުކުމުން ޚިލާފު ކަމެއްކަމަށް ނުވާނެއެވެ.

164. ތަޢުލީމުގެ ޤާނޫނުގެ 47 ވަނަ މާއްދާގައި، ޕްރީސްކޫލުގެ އުމުރުފުރާ ކުދިންނަށް ތަޢުލީމު ހޯދުމުގެ ހައްޤު ދެވިފައިވާއިރު، ޤާނޫނީ ތަޢުލީމު ދޭން ފަށާނީ ކިޔަވައިދިނުމުގެ ފުރުޞަތު ދޭންޖެހޭނެއެވެ. ޕްރީސްކޫލުގެ އުމުރުފުރާ ކުދިންގެ 4 (ހަތަރެއް) އަހަރާއި 6 (ހައެއް) އަހަރުގެ ދެމެދު، ކުއްޖާގެ އުމުރަކީ ކުއްޖާގެ ގޮތުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ ގޮތުގައި ފުރަތަމަ ޤާނޫނުގައި ކަނޑައެޅިފައިވެއެވެ. މީގެ، ޝަރީޢަތުގައި އުމުރުން 12 (ބާރަ) އަހަރުގެ ކުއްޖާ، ބާލިޣުވެފައި 16 (ސޯޅަ) އަހަރުގެ ތަޢުލީމުގެ މަރުޙަލާގައި، 16 (ސޯޅަ) އަހަރުގެ ކުދިންނާއި ޙިމާޔަތް ހޯދުމަށް ތަޢުލީމުގެ ޤާނޫނީ ސަލާމަތް ލިބިދޭ ގޮތުގެ ފުރުޞަތު އެކުލެވެއެވެ.

165. ޝަރީޢަތުގައި ކަނޑައެޅޭ ފުރުޞަތު ހަމަޖެހޭ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ތަޢުލީމުގެ ނިޒާމުގައި، ކުއްޖާއަށް އިޚުތިޔާރު ބޭނުންކުރުމަށް ދިނުމުގެ ތަފާސީލުގައި ކުއްޖާގެ ފުރުޞަތު ހިފެހެއްޓުމާއި ދުރުވުމުގެ ޙައްޤުތަކާއި، ތަޢުލީމުގެ އެއްވަރުގެ ފުރުޞަތު ހަމަހަމަ ބަޔަކަށް ބަލައިގަނެވޭނެ، ކުއްޖާ ތަރައްޤީކުރުމަށް ނިންމުމާ ނިސްބަތްވާ ކުއްޖާގެ މަސްލަހަތު ޙައްޤުތަކަށް ދަރުވަށާއި ފަރުވާ ލިބިދޭކަމަށެވެ. ދެން އުނީ ސަލާމަތީ، ކުއްޖާގެ މަސްލަ ސަލާމަތާއި ކުއްޖާގެ ފުރުޞަތު ހިނގުމުގެ ތަފާސީލަތު، ހަމައެކަނި ކުއްޖާ ތަރައްޤީ ކުރުމުގެ ބަދަލުން ނުވަތަ ކުއްޖާގެ ފުރުޞަތު އެއްކަމު ކުއްޖާކޮށްފަރުވާ ދިރުމާއި ޙާލަތުގައި ޙައްޤުތަކުގެ ނުވަތަ އަ ބަދަލުކުރުމަށް ޙައްޤު ކުރަންޖެހޭ ކަމަށްވެއެވެ.

166. ޤާނޫނުއަސާސީގެ 35 ވަނަ މާއްދާއިން ކުޑަކުދިންނަށް ޚާއްޞަ ރައްކާތެރިކަމުގެ ޙައްޤާއި، 18 ވަނަ މާއްދާގައި އަސާސީ ޙައްޤުތައް ހިމާޔަތްކުރުމުގައި ދައުލަތުގެ މަސްއޫލިއްޔަތު ޤާއިމުކުރުމާއި، 68 ވަނަ

---

[33] ޚާލިދު އަޙްމަދު، "ޤައުމުން 12 އަހަރުގެ ކުދިން ބޭ ފުށުވެރިން ހިތަދަން ފަރާތެއް"، (mihaaru news) <https://mihaaru.com/news/125876> accessed 03 December 2025

މާއްދާގެ ދަށުން ޙައްޤުތައް މާނަކުރުމުގައި ދިވެހިރާއްޖެއިން ސޮއިކޮށްފައިވާ މުޢާހަދާތަކުގައިވާ އުސޫލުތަކަށް ޢަމަލުކުރުމާއި، 69 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ޙައްޤުތައް ފުޅާކޮށް މަރުޙަލާ ކުރުމުގެ އުސޫލުތަކަށް ބެލުމުން، ކުޑަކުދިންގެ ޤާނޫނުގެ 8 ވަނަ މާއްދާއަކީ ކުޑަކުދިންގެ ޙައްޤުތައް ރައްކާތެރިކުރުމުގެ ޢާއްމު މާއްދާއެއްކަމަށް ޤާނޫނީހަމަތަކުން ނުޖެހޭނެކަމަށް ދެކެމެވެ. އެހެނީ، މި ނިންމުމުގެ ނުކުތާ 148 އިން 162 ވަނަ ޤާނޫނާއި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކަންކަން އެކުލެވިގެން ހުރުމުން، [illegible] ކުޑަކުދިންގެ ޤާނޫނާއި "ކޮންމެ [illegible]" [illegible] 8 ވަނަ [illegible].

167. [illegible]

168. [illegible] 8 ވަނަ [illegible]

169. ދެން އޮތް ސުވާލަކީ، ދިވެހިރާއްޖޭގައިވެސް، ކުއްޖާގެ ޖިސްމާނީ އުމުރަށްވުރެ [illegible] ކުދިންގެ މައްސަލަ، ޤާނޫނުގައިވާ ތަޢުލީމުގެ [illegible] [illegible] [illegible] ތަޢުލީމުގެ [illegible] ތަޢުލީމުގެ ޤާނޫނުގެ [illegible] [illegible].

170. މި މައްސަލައިގައި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ދަރިފުޅުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މިނިސްޓްރީއަށް ހުށަހަޅާފައިވާއިރު، މި ނިންމުމުގެ ނަންބަރު 59 އިން 65 އަށް އަދި 118.7 ވަނަ ނަންބަރާއިން 118.12 ވަނަ ނަންބަރާއަށް ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކަންކަމަށް [illegible] [illegible]، މިނިސްޓްރީގެ [illegible] [illegible]، "ކޮންވެންޝަން އޮން ދަ ރައިޓްސް އޮފް ދަ ޗައިލްޑް"ގެ 29 ވަނަ މާއްދާގައި ކުޑަކުދިންނަށް ލިބިގެންވާ އުނގެނުމުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ސަބަބަކީ، ކުޑަކުދިންގެ ޤާނޫނުގެ 8 ވަނަ މާއްދާގައި ކުއްޖާގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އެ މުޢާހަދާގެ 29 ވަނަ މާއްދާގައިވާ ކުއްޖާގެ އުނގެނުމުގެ [illegible]، [illegible] ކުޑަކުދިންނަށް [illegible] [illegible]، ކުއްޖާގެ [illegible] [illegible] [illegible]، ކުއްޖާގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ކުއްޖާގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ކުއްޖާގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނުވަތަ ކުއްޖާގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، މި [illegible] މިނިސްޓްރީން [illegible] ވާކަމަށް ނުފެނެއެވެ. "ކޮންވެންޝަން އޮން ދަ ރައިޓްސް އޮފް ދަ ޗައިލްޑް"އާއި ކުޑަކުދިންގެ ޤާނޫނާ ގުޅޭގޮތުން މަތީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އުސޫލުތަކުގެ އަލީގައި، ކުއްޖާގެ

ޚާއްޞަ ބަރާބަރަށް ރިޢާޔަތްކޮށް ކުއްޖާގެ ތަޢުލީމު ބައްޓަންކުރުމުގެ ޒިންމާއެއް ދައުލަތުގެ މައްޗަށް އޮންނާނެކަމަށް ދެކެމެވެ.

171. ދެންއޮތް ސުވާލަކީ، ކުއްޖާއަކީ ތޫނުފިލި ކުއްޖެއްކަމަށް ބެލެވިގެން، މައިންބަފައިންނާއި ބެލެނިވެރިން ކުއްޖާ [illegible] ދައްކައިގެން [illegible] [illegible] [illegible]، މިނިސްޓްރީން ކުއްޖާގެ [illegible] ބަދަލުކުރުމުގެ [illegible] ... ދިވެހިރާއްޖެއަކީ ދުނިޔޭގެ ނިސްބަތުން ކުޑަ، [illegible] އަދި [illegible] ... ނަމަވެސް، މި [illegible] ... ކުދިން [illegible].[34] މި [illegible] ... ކުއްޖާގެ ތޫނުފިލިކަމާ އެކަށީގެންވާ [illegible] ... [illegible].

172. އެގޮތުން، ކުޑަކުދިންގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، ކުދިކުދިންގެ [illegible] 8 ވަނަ [illegible] ... [illegible]، [illegible] [illegible]

---

[34] Ahmed Rudhain, “16 Maldivian Students Shine in International O-Level Exams” (Maldives republic) <https://mvrepublic.com/news/16-maldivian-students-shine-in-international-o-level-exams/> accessed on 29 December 2025

އުނގެނުމުގެ ހައްގާ ގުޅުންހުރި އުސޫލުތަކުގެ ތެރެއިން ތަޢުލީމުގެ ޤާނޫނުގެ މާއްދާތައް ތަރުޖަމާކޮށް، ތޫނުފިލި ނުވަތަ [illegible] އުމުރަށްވުރެ [illegible] [illegible] މި މާއްދާގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މިނިސްޓްރީ [illegible] [illegible] ވާނެކަމަށް ދެކެއެވެ. އަދި [illegible] [illegible] އަމިއްލަ [illegible] [illegible] [illegible] ބެލުމުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ވާޖިބުކަން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މިންގަނޑުތަކާއި، [illegible] [illegible] [illegible] ޖެހޭކަމަށް ދެކެއެވެ. މިފަދަ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މި މައްސަލައިގައިވާ [illegible] [illegible] [illegible] ތޫނުފިލި އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ދެކެއެވެ. [illegible] ދެކެވެއެވެ.

173. އެހެންކަމުން، މި މައްސަލައިގައި [illegible] [illegible] [illegible]، އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުގެ ދަރިފުޅުގެ ޚާއްޞަ [illegible] ސުކޫލުން [illegible] [illegible]، [illegible]، މިނިސްޓްރީގެ [illegible] [illegible] [illegible]، މި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުގެ ދަރިފުޅު [illegible] [illegible] [illegible] މިނިސްޓްރީން [illegible] [illegible] ޖެހުނުކަމަށް ދެކެއެވެ.

މައްސަލަ ނިންމަން ފެނުނުގޮތް

174. ބުނެވިދިޔަ ސަބަބަށް އެކުލެވިގެން ހުކުމުން؛

175. ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2434-CVC-2024 ގެ މައްސަލާގެ ނިންމުން ބާޠިލުކޮށް، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ދަރިފުޅު އުމުރުން އަށާރަ އަހަރުވަންދެން ދައުލަތުން ޚަރަދުކުރުމުގައި އަދާކުރަންޖެހޭ "ޗައިލްޑް ސަޕޯޓް އެސެސްމަންޓް ސަޕޯޓް"ގެ ހިސާބުން، އަދި ޤާނޫނުއަސާސީގެ 36 ވަނަ މާއްދާގައިވާ ހައްޤު ކަނޑައެޅުމަށްޓަކައި މި މައްސަލައިގައި ޤާނޫނީގޮތުން ކަނޑައަޅައިދިނުން؛ އަދި

176. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ދަރިފުޅުގެ މަންމަ ބައްޕަ ގުޅުމުން ހުށަހަޅާފައިވާ ސަބަބުތަކާއި، އެސެސްމަންޓްތައް، މިނިސްޓްރީގެ ސަރުކާރު ފަންޑުތަކުގެ ފަރާތުން، މިނިސްޓްރީގައިވާ ސަބަބުތަކުގެ އަދިގައި އިންޞާފުވެރިކަމާއި އެކުގައި ވަޒަންކޮށް، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ދަރިފުޅު މިހާރު ހުންނަންޖެހޭ ގޮތާއި މިނިސްޓްރީން އެކުގައި ގުޅުއްވައިދިނުމަށްޓަކައި ކަނޑައަޅައި މައްސަލަ ނިންމަން ފެނެއެވެ.

އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ އިޖުރާއަތު ބަޔާންކޮށްދިނުން

177. މި ޤަޟިއްޔާ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުން ނިންމުމުން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގައި މި ނިންމުން އިސްތިއުނާފުކުރަން ހުށަހެޅުމުގެ ބައްޔު މައްސަލައިގެ ތަފްޞީލުނަމަ ލިޔެކިޔުންތައް. އެގޮތުން، އިސްތިއުނާފު ކުރުމަށް ހުށަހެޅުމުގެ މުއްދަތަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުން މައްސަލަ ނިންމާ ތާރީޚުން ފެށިގެން 30 (ތިރީސް) ދުވަހެވެ.[35] އަދި އެ މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި ސުޕްރީމް ނިޒާމުގެ ރަޖިސްޓްރީ ހުށަހަޅަން ބަލާފައިވާނަމަ، އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ މުއްދަތު ގުނުން ފަށާނީ ތާރީޚުން ސުޕްރީމް

---

[35] ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021 (މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު) ގެ 284 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ).

ނިމުނުގޮތުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].[36] އެހެންނަމަވެސް، ޝަރީޢަތް ނިމުނުގޮތުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].[37]

ފަނޑިޔާރު ޢާއިޝަތު [illegible] ރައުޔު

178. މި މައްސަލައިގައި ފަނޑިޔާރު [illegible] ފަހުމީގެ ރައުޔަށް ތާއީދުކުރަމެވެ.

ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ސަލީމް ޢަބްދުﷲގެ ރައުޔު

179. މި މައްސަލައިގައި ފަނޑިޔާރު [illegible] ފަހުމީގެ ރައުޔަށް ތާއީދުކުރަމެވެ.

---

[36] ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021 (މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު) ގެ 284 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ).

[37] ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021 (މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު) ގެ 284 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ).

ޙުކުމް

180. ދެންފަހެ، ބުނެވިދިޔަ ކަންކަން އެކުލެވިގެން ހުކުމުން،

180.1 ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2434-CVC-2024 ޤަޟިއްޔާގެ ނިންމުން ބާޠިލުކޮށް، [redacted]ގެ ދަރިފުޅު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] "[illegible] [illegible]" [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 36 މަސް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ކަނޑައަޅައި، އަދި

180.2 [illegible] ހުކުމް ކުރީމެވެ.

މިޤަޟިއްޔާ ބަލައި ހުކުމް ކުރީ:

ފަނޑިޔާރު [illegible] [illegible]

ފަނޑިޔާރު [illegible] [illegible]
(ރިޔާސަތު)

ފަނޑިޔާރު [illegible] [illegible] ޢަބްދުﷲ